

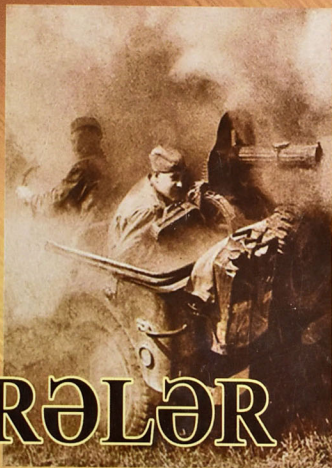

Ölməzlik nümunəsi

Mehdi Quliyev
(1923-1976)

XATİRƏLƏR

"Azərbaycan xalqı faşizm üzərində tarixi Qələbənin
qazanılmasında sanballı töhfələr vermişdir"

Heydər Əliyev
Azərbaycan xalqının Ümummilli Lideri

Mehdi Nadir oğlu Quliyev
(1923-1976)

ÖLMƏZLİK
NÜMUNƏSİ
XATİRƏLƏR

ÇAŞIOĞLU
2011

**Material toplayan, tərtibçi
v   n sözün müəllifi:**

E.M.Sərdarov
Azərbaycan Respublikasının
Dövlət Arxivinin direktoru

**Redaktor və son sözün
müəllifi:**

M. .Sərdarov
AMEA-da böyük elmi işçi,
siyasi elmlər namizədi

Mehdi Nadir ođlu Quliyev (1923-1976).
 lmazlik nümunəsi. Xatirələr.
Bakr:  a iođlu, 2011. - 224 səh.

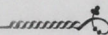
Kitab hazırlanarkən Azərbaycan Respublikasının Dövlət
Arxivindəki "Sovet İttifaqı qəhrəmanları"  xsi fondunun
materiallarından istifadə edilmişdir.

M 4702060104-599
082-11

Mehdi Nadir ođlu Quliyev
(1923-1976)

ÖLMƏZLİK
NÜMUNƏSİ
(XATİRƏLƏR)

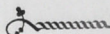
KİTABIN YAZILMASI İDEYASI BARƏDƏ

(ÖN SÖZ ƏVƏZİ)

Səmimi etiraf edirəm ki, hələ Bakı Dövlət Universitetinin tarix fakültəsinin tələbəsi olarkən Sovet İttifaqı Qəhrəmanı olan azərbaycanlıların həyatı və qəhrəmanlığı ilə maraqlanar, onlar haqqında materiallar toplayar, Böyük Vətən Müharibəsinə həsr olunmuş kinofilmərə baxmağı sevər, qəhrəman həmyerlilərimizlə fəxr edərdim.

Bir çox illər keçəndən sonra taleyin hökmü ilə, həmçinin öz arzumla mən dövlət arxivinin əməkdaşı oldum və Azərbaycan xalqının tarixi ilə yaxından tanış olmaq, onun müxtəlif dövrlərdə yaşamış dahi şəxsiyyətləri, əfsanəvi qəhrəmanlarının həyatını dərinləndirərək öyrənmək imkanını əldə etdim.

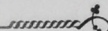
Məlum olduğu kimi, hər il faşist Almaniyası üzərində Qələbə gününün bayram edilməsi ərəfəsində bu tarixi hadisəyə müxtəlif stendlər, fotovitrinlər, məruzə və qəzet məqalələrinin hazırlanması üçün materiallara maraq və tələbat artır. 2010-cu ilin əvvəlində Böyük Qələbənin 65 illiyinə hazırlıqla əlaqədar növbəti dəfə öz arxivimizi gözədən keçirdik ki, baxaq görək, azərbaycanlı Sovet İttifaqı Qəhrəmanları barədə nəyimiz var,

hansı materiallarla biz onu zənginləşdirə bilərik. Qəhrəmanlarımıza dair materiallar saxlanılan bölməyə baxanda əslən Gədəbəy rayonundan olan Sovet İttifaqı qəhrəmanı Mehdi Nadir oğlu Quliyevin şəxsi işi diqqətimi cəlb etdi. Doğrudur, bu qovluqda materiallar olduqca az idi. Buna baxmayaraq, oradakı materiallardan Mehdi Quliyevin hansı hissələrdə qulluq etdiyi və hansı şəhərlərdə gedən döyüşlərdə iştirakı barədə müəyyən məlumat ala bildim. Sonra arxivimizin adından həmin şəhərlərin arxivlərinə, veteran təşkilatlarına və qəzet redaksiyalarına məktublar göndərərək Sovet İttifaqı Qəhrəmanı həmyerlimizin döyüş yolu barədə onlarda olan materialları göndərməyi xahiş etdik. Razılıqla qeyd etmək istəyirəm ki, hara biz rəsmi müraciət etmişdiksə, bütün təşkilatlar və ayrı-ayrı şəxslər bizim müraciətimizə ürəklə yanaşmış, çoxlu sayda qiymətli, əvvəllər məlum olmayan sənədlər, fotosəkillər, mühəribə illərinə dair digər materiallar göndərmişlər. Mən onlara bir daha arxivin kollektivi adından dərin minnətdarlığımızı bildirirəm.

Yeri gəlmişkən, mərhum qəhrəman Mehdi Quliyevin oğlu polis polkovniki Sabir Quliyevlə tanışlığım ilə bağlı bir neçə söz demək istəyirəm. Açıq deyim ki, biz Sabir Quliyevlə çoxdan tanış olsaq da, onun Sovet İttifaqı Qəhrəmanı Mehdi Quliyevin oğlu olması barədə tamamilə təsadüf nəticəsində Qələbənin 65-ci ildönümü ərzində bildim. Görünür o, təvazökarlığından bu barədə geniş yayacağı artıq sayırmış.

Mən bu barədə 50 ilə yaxın əmək və jurnalistlik fəaliyyəti ilə məşğul olan və hazırda elm sahəsində çalışan atama danışdım. O, mənə birlikdə Sovet İttifaqı Qəhrəmanı Mehdi Quliyev barədə kitab hazırlamağı təklif etdi və məsləhət gördü ki, bu məsələni mərhumun ailə üzvləri ilə razılaşdıraq ki, onlar da qoşulub əlavə materiallar toplamaqda bizə yaxından kömək et-

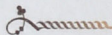
sirlər. Bax beləcə bu kitabın hazırlanması və nəşr edilməsi ideyası meydana gəldi. Bu xeyirxah işin həyata keçirilməsi hazırda atasının yolunu ləyaqətlə davam etdirərək Daxili İşlər orqanlarında çalışan polkovnik Sabir Quliyev tərəfindən alışılandı və özü də əlavə xeyli materiallar və fotosəkillər verdi.

Beləliklə, həmyerlimiz Mehdi Nadir oğlu Quliyevin mühəribə illərindəki qəhrəmanlığı və sülh dövründə Vətənə nümunəvi xidməti barədə hazırladığımız kitabı mühəribə veteranları, dostları və yaxınları, mühəribə tematikası üzrə işləyən tədqiqatçılar və tələbələrin diqqətinə çatdırırıq.

Emin Sərdarov,

Azərbaycan Respublikasının Dövlət Arxivinin direktoru

I. Mehdi Nadir oğlu Quliyevə Sovet İttifaqı
Qəhrəmanı adının verilməsi haqqında
ƏSRİ Ali Soveti Rəyasət Heyətinin Fərmanı

**С О Ю З
С О В Е Т С К И Х
С О Ц И А Л И -
С Т И Ч Е С К И Х
Р Е С П У Б Л И К
С О В Е Т С К О Г О
С О Ю З А**

Герою Советского Союза
 тов. *Курлыбеу*
Махмету Наврозову

ВАШ ПЕРИОДИЧЕСКИЙ ПОДАРОК, представляющий при
 формировании Армии только награды,
 является отличительным на территории
 государства.

ПРЕЗИДИУМ ВЕРХОВНОГО СОВЕТА СССР
 СВОИМ УКАЗОМ от 17 ноября 1946 ПЕРИОДА
 ВАШ ЗОЛНИК ГЕРОЯ СОВЕТСКОГО СОЮЗА

Президиум Верховного Совета СССР
 Секретарь Президиума Верховного Совета СССР
И. Кулиев

Президиум Верховного Совета СССР
 Секретарь Президиума Верховного Совета СССР
И. Кулиев

II. M.N.Quliyevə Sovet İttifaqı Qəhrəmanı adının verilməsi barədə hərbi hissə komandanlığının vəsətəti

1923-cü il təvəllüdü, azərbaycanlı, komsomolçu, 1942-ci ildən orduda xidmət edən, Qırmızı bayraqlı Tama atıcı diviziyasının ikinci pulemyot rotasının qrup komandiri, qvardiyaçı kiçik serjant Quliyev Mehdi Nadir oğlunun döyüşdə göstərdiyi igidliyin qısa təsviri

Böyük Vətən Müharibəsi illərində sovet xalqının Hitler işğalçılarına qarşı vuruşmalarda göstərdiyi möhtəşəm igidlik, cəsarət və əsl qəhrəmanlıqda sovet vətəninin sədaqətli müdafiəçisi, pulemyotçu qrupunun komandiri, qvardiyaçı kiçik serjant Quliyev Mehdi Nadir oğlunun bir sıra döyüş xidmətləri olmuşdur.

Düşmənlə amansız vuruşmalarda bölmənin vəziyyəti son dərəcə təhlükəli olanda, ölümlə üzbəüz gələndə şəxsi heyətin arasında böyük hörməti olan yoldaş Quliyev haradansa köməyə gəlir. Onun üzünün sakit görkəmi və soyuqqanlılığı sovet əsgərinin sarsılmazlığına və dözümlülüyünə inanmağa çətinirdi.

1943-cü il mayın 27-də Krasnodar vilayətinin Kırım rayonunun Gorişni kəndində gedən vuruşmada məhz belə olmuşdur. Düşməni yaşayış məntəqəsindən qovaraq, bölmə əldə etdiyi mövqelərdə yerini bərkitmişdir. Düşmən hər vasitə ilə itirdiyi mövqeləri geri qaytarmağa cəhd göstərirdi. Gün ərzində düşmən qüvvələri güclü artilleriya – minomyot atəşi tərəfindən müşayiət olunan tankların köməyi ilə doqquz dəfə əkshücum hazırlamışlar. Quliyevin pulemyotçu qrupu “mövqeyi əldən verməmək” barədə döyüş əmrini yerinə yetirərək, almanların hücumlarının qarşısını cəsarətlə alırdı.

Almanlar avtomatlarla silahlanmış uzun zəncirvari dəstələrlə ara vermədən hücumə keçirdilər. Atəşlərin yaratdığı qatı tozun arasından partlamış minanın qəlpələrindən ölmüş nişançını görmək olurdu. Ölüm döyüş dəstəməzindən bir nəfəri də apardı. Yoldaş Quliyev daşıyıcı ilə tək qaldı. Hitlerçilər yerlərini möhkəmlətməmişdilər. Güllələr başımızın üstündən uçur, almanların sərxoş vəziyyətdə qışqırıqları eşidilirdi. Quliyev pulemyota atıldı və qaçan almanları nişan alaraq inamla tətəyi basdı. Pulemyot sanki onları biçirdi. Quliyevin atəş açdığı sektorda hitlerçilərin meyitlərindən ibarət təpəciklər yarandı. Faşistlərin beşinci hücumunun qarşısı da belə alındı. Günün qalan hissəsi itirilmiş mövqelərini geri qaytarmaq istəyən almanların fasiləsiz həmlələri ilə müşayiət olundu. Səkkizinci əkshücumun qarşısı alınarkən güllə Quliyevin üzünə dəydi. Qan gözünə tökülürdü, yara özünü hiss etdirirdi. Lakin Quliyev pulemyotu əldən buraxmır, atəşi davam etdirirdi. Bu qaydada almanların səkkizinci, sonra da doqquzuncu əkshücumların qarşısı alındı. Doqquzuncu əkshücumun qarşısı alınandan sonra onu qan itirməkdən huşsuz halda, əlləri pulemyotun tutacağından yapışmış vəziyyətdə tapıb çıxartdılar. Onun dözümlülüyü və cəsarəti, sərrast atəşi sayəsində 167 hitlerçi həyatları ilə vidalaşmalı oldular.

1943-cü il sentyabrın 15-də Krasnodar vilayətinin Kırım rayonunun 95,0 hündürlüyü uğrunda döyüşlərdə geri çəkilən düşmənin arxasınca gedərək, bizim bölmələrimiz müvəffəqiyyətlə irəliləyirdilər. Aralıq mövqelərin birində ləngiyərək, düşmən bizim irəli getməyimizə mane olmağa çalışırdı. Hitlerçiləri tamamilə yox etmək mümkün olmadığından, bizim bölmələrimiz güclü pulemyot atəşi altında yerə uzanmağa məcbur oldular. Ustalıqla minalaşdırılmış üç pulemyot atəş nöqtəsi Quliyev yoldaşın gözləri qarşısında idi. Onlar hücumə keçən dəstələrə maneçilik törədirdi. Quliyev öz pulemyotu ilə yaxın məsafəyə getdi və münasib mövqə seçərək bir pulemyotçu qrupunu yox etdi. Qarşıda yenə iki pulemyot qurğusu vardı ki, onları pulemyot atəşi ilə sıradan çıxarmaq mümkün deyildi. Onları yox etmək fikri Quliyevin başından çıxmırdı. Odu ki, o, atəşə, bu qaçılmaz ölümə sarı sürünməyə başladı. Quliyevi pulemyotlardan 12 metr məsafə və onun gizləndiyi kiçik torpaq yığımı ayırırdı. O, azacıq ayağa durdu və bir-birinin ardınca iki qumbara atdı. Bu zaman qulaqbatırıcı partlayış alındı və pulemyotların səsi kəsildi. Birdən gurultulu "ura" səsləri ətrafı bürüdü. Qışqıranlar səngərlərdən qalxıb hitlerçilərin üstünə hücumə keçən onun yoldaşları idi. Maneələr ləğv olunsada, onların izlənməsi davam etdirilirdi.

Yoldaş Quliyev Kerç boğazı uğrunda gedən döyüşdə növbəti dəfə özünü qəhrəmanlıqlarla tanıtdı. Kerç yarımadasının sahilində yerləşmiş bölmə 175,0 hündürlüyündə öz mövqeyini bərkitməmişdi. Düşmən itirdiyi döyüş xəttini geri qaytarmaq üçün bir neçə dəfə hücumə keçmək istədi. Lakin Quliyev həmişəki kimi pulemyotun arxasında idi. Nə ardıcıl atəşlər, nə də göydən fasiləsiz atılan bombalar qorxmaz qvardiyaçının iradəsini sındıra bilmədi. Onun pulemyotu gözəl işlədi, qvardiyaçı gənc serjant Quliyev onu əla idarə edirdi. Onun atəşindən həmin gün 85 hitlerçi yerə sərilirdi.

Möhkəm iradə, igidlik və soyuqqanlılıq Quliyev yoldaşın səciyyəvi xüsusiyyətləridir. Sosialist vətənimiz uğrunda döyüşlərdə göstərdiyi qəhrəmanlığa görə Quliyev yoldaşa "Sovet İttifaqı Qəhrəmanı" adının verilməsi barədə vəsatət qaldırırıq.

İmzalar:

*Onbeşinci atıcı polkunun komandiri,
qvardiya polkovniki Kravtsov*

*Qərargah rəisi,
qvardiya podpolkovniki Noşaçenko*

*2-ci Qırmızı Bayraqlı Təminatçı
diviziyasının komandiri,
qvardiya general-mayoru Turçinski*

8 noyabr 1943-cü il

III. Mehdi Quliyev tərəfindən yazılmış tərcümeyi-hal

Mən, Quliyev Mehdi Nadir oğlu, 1923-cü il mayın 5-də Azərbaycan Respublikası Gədəbəy rayonunun Əriknaz kəndində yoxsul kəndli ailəsində anadan olmuşam. 1930-cu ildən 1940-cı ilədək Gədəbəy rayonunun Kiçik Qaramurad kənd məktəbində oxumuş və orada 10-cu sinfi bitirmişəm. 1938-ci ildə komsomol sıralarına daxil olmuşam. 1940-cı ilin mayında Bakı şəhərinə gedib 13 №-li fabrik-zavod məktəbinə daxil olmuşam.

1940-cı ildə FZM-ni bitirəndən sonra işləmək üçün "Orconikidzəneft" trestinin tikinti kontoruna bəna kimi işləməyə göndərilmişəm. Orada 1941-ci ilin avqust ayından oktyabr ayına qədər işləmişəm. 1942-ci ilin mart ayında Sovet Ordusu sıralarına çağırılmışam. Orconikidze şəhərindəki 10-cu Hava-desant məktəbinin kursantı olmuşam. 1942-ci ilin avqustundan oktyabr ayına qədər Şimali Qafqaz cəbhəsində 11-ci Qvardiya korpusunun dəstəsində bölmə komandiri olmuşam. 1942-ci ilin oktyabrından 1943-cü ilin yanvarına qədər 11-ci Qvardiya korpusunun kəşfiyyat batalyonunda bölmə komandiri olmuşam.

1943-cü ilin yanvarından 1944-cü ilin martınadək Şimali Qafqaz cəbhəsində 2-ci Qvardiya diviziyasının 15-ci atıcı pol-

kunda pulemyotçu qrupunun komandiri olmuşam.

SSRİ Ali Soveti Rəyasət Heyətinin 17 noyabr 1943-cü il tarixli Fərmanı ilə mənə Sovet İttifaqı Qəhrəmanı adı verilmişdir.

1944-cü ilin sentyabrından dekabrına qədər Krasnodar Mionomyot məktəbinin kursantı olmuşam. 1944-cü ilin dekabrından 1945-ci ilin mayına qədər Zaqafqaziya hərbi dairəsinin 402-ci atıcı diviziyasının 833-cü polkunda kəşfiyyat dəstəsinin komandiri vəzifəsində işləmişəm.

1945-ci ilin mayından 1946-cı ilin martına qədər Bakı şəhər komendantının köməkçisi olmuşam. 1946-cı ilin martında ehtiyata çıxmışam.

1946-cı ilin martundan 1947-ci ilin sentyabrına qədər Azərbaycan SSR Əmək ehtiyatları idarəsinin hərbi şöbəsinin müdiri işləmişəm.

1947-ci ilin sentyabrından 1949-cu ilin avqustuna qədər Azərbaycan KP MK yanında ikiillik Respublika Partiya məktəbinin dinləyicisi olmuşam.

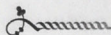
1949-cu ilin avqustundan 1951-ci ilə qədər Azərbaycan KP Bakı komitəsinin inzibati orqanlar şöbəsində təlimatçı işləmişəm.

1951-ci ildən 1952-ci ilə qədər Azərbaycan SSR Daxili İşlər Nazirliyinin milis idarəsinin siyasi şöbəsində bölmə rəisi işləmişəm.

1952-ci ildən indiyə qədər Azərbaycan SSR İctimai Asayiş Mühafizə Nazirliyinin milis idarəsində 6-cı divizionun komandiri işləyirəm.

1946-cı ilin noyabr ayından Sov. İKP üzvüyəm. Partiya cəzalarını yoxdur. Heç kimim xaricdə yaşamıram.

Atam Quliyev Nadir Qulu oğlu Oktyabr inqilabına qədər əkinçiliklə məşğul olan yoxsul kəndli idi. 1931-ci ildən 1935-ci ilə qədər o Gədəbəy rayonunda M.F.Axundov adına kolxo-

zun üzvü olmuşdur. 1935-ci ildə vəfat etmişdir.

Anam Quliyeva Səkinə Naqır qızı Oktyabr inqilabına qədar evdar qadın olmuşdur. Hazırda kolxozda işləyir. Qardaşım Quliyev İslam 1943-cü ildə vəfat etmişdir. Kiçik qardaşım Quliyev Yunus kolxozda işləyir. Bacılarım Quliyeva Amaya və Quliyeva Tamam kolxozda işləyirlər. Həyat yoldaşım Quliyeva Nazlı Əli qızı hazırda evdar qadındır. Dörd uşağım var:

Quliyev Nadir Mehdi oğlu, 1946-cı il təvəllüd

Quliyeva Sevil Mehdi qızı, 1950-ci il təvəllüd

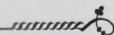
Quliyev Oktay Mehdi oğlu, 1956-cı il təvəllüd

Quliyev Sabir Mehdi oğlu, 1957-ci il təvəllüd

Həyat yoldaşımın atası Hacıyev Əli Xəlil oğlu 1946-cı ildə vəfat etmişdir. Həyat yoldaşımın anası Hacıyeva Məryəm Gədəbəy rayonunda məktəbdə işləyir. Həyat yoldaşımın qardaşı Hacıyev Fərhad "Orconikidzenefit" trestində operator işləyir. İkinci qardaşı Tələt Sovet ordusu sıralarında xidmət edir. Bacısı Hacıyeva Xanım Bakı şəhərində Əli Bayramov adına tikilmiş fabrikində işləyir.

İmza

Quliyev M.

IV. M.Quliyevin qəhrəmanlığı barədə
Böyük Vətən Müharibəsi dövründə
mətbuat səhifələrində

Qızıl Ordunun
Baş Şiyası İdarəsinin 1944-cü ildə
«Vətən müharibəsi qəhrəmanları»
seriyasından Azərbaycan dilində
buraxdığı vərəqə

SOVET İTTİFAQI QƏHRƏMANI
MEHDI NADİR OĞLU QULİYEV
KRİM QƏHRƏMANI

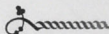
Handwritten note: 504-261409

Kerç boğazını keçdiyinə, Kerç yarımadasında əməliyyat meydanı tutduğuna və bu vaxt igidlik və qəhrəmanlıq göstərdiyinə görə qvardiyaçı kiçik serjant Mehdi Nadir oğlu Quliyevə SSRİ Ali Soveti Rəyasət Heyətinin 17 noyabr 1943-cü il tarixli Fərmanı ilə Sovet İttifaqı Qəhrəmanı adı verilmişdir.

Mehdi Quliyev 1923-cü ildə Gədəbəy rayonunun Ətriknaz kəndində anadan olmuşdur. O 1938-ci ildə komsomola daxil olmuşdur, onu komsomol tərbiyə etmişdir.

M. F. Axundov adına
Azərbaycan Milli
Kütübxanası

***

Gənc qvardiyaçı Quliyev cəsür və qorxmaz bir pulemyotçudur, avtomat silahdan atəş açmaqda çox mahirdir. O «Maksim» pulemyotundan sərrast atəş açıb və onun atdığı güllələr həmişə hədəfə dəyir. Budur, o yoldaşlarının yanında oturmuşdur və qara qaşlarını çatıb axırncı vuruşma haqqında öz təəssüratını yavaşca onlara danışır.

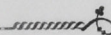
Yoldaşlarının arasında o adi bir döyüşçüdür, az danışan, danışdıqda isə utanan sakit bir oğlandır, ancaq gəl onu pulemyotun arxasına keçəndə gör.

Atəş mövqeyində Quliyevi tanımaq olmur. Döyüşdə o faşistlərin qənimidir. Quliyev dağ qartal kimi cəsarətlidir və qorxmazdır. Pulemyotçu Quliyevin və onun yoldaşlarının olduğu yerə düşmən yaxın düşə bilmir, o hücum edən piyadaya öz pulemyotundan atəş açanda düşmən bu atəşin qabağında dura bilmir.

Quliyev iki dəfə Qırmızı Ulduz ordeni, bir II dərəcəli Vətən müharibəsi ordeni və «İgidliyə görə» medalı ilə təltif edilmişdir. İndi Azərbaycan xalqının sadıq oğluna Sovet İttifaqı Qəhrəmanı adı verilmişdir.

Quliyev döyüşlərdə dəfələrlə fərqlənmişdir. O iki yüzdən artıq faşist öldürmüş, onlarla düşmən pulemyotunu məhv etmişdir.

Quliyev döyüşlərdə iki il bundan qabaq iştirak etməyə başlamışdır. Onun xidmət etdiyi bölmə 1942-ci ilin yayında Qafqazda kiçik, lakin gözəl bir yaşayış məntəqəsini müdafiə edirdi. Buradakı iki mərtəbəli daş evlərdən bilmək olurdu ki, bu yaşayış məntəqəsi sanatoriya şəhərciyidir. Düşmən əks həmləyə keçməyə hazırlaşdı. O şəhəri tez-tez atəşə tuturdu. Düşmən

güllələri evlərə dəyib onların divarlarını uçururdu. Quliyev bu mənzərəni seyr etdikcə ürəyi od tutub yanırıdı.

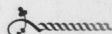
Almanlar günorta çağı əks həmləyə keçdilər. Qarşıda yük-səlon təpə atəşdən lərzəyə gəlirdi. Bir azdan sonra alman piyadaları görünməyə başladı. Quliyev onları yaxına buraxandan sonra pulemyotu işə saldı. Hitlerçilərin birinci cərgəsi üzərinə qurğuşun yağış kimi yağmağa başladı. Bir az solda düşmən piyadalarının başqa bir dəstəsi görünməyə başladı. Quliyev pulemyotu cəld sürüyüb başqa mövqeyə apardı və yenidən quldurların üzərinə atəş yağdırmağa başladı. Lakin faşistlər irəli soxulmaqda davam edirdilər. Qvardiyaçı birdən yaralandı. «Maksim» bir anlığa susdu. Quliyev yarasını tələsik bağladı və yenə pulemyotun arxasına uzandı.

Düşmənin əks həmləsi dəf edildi. Yaşıl otların arası almanların meyitləri ilə dolmuşdu. Ancaq bundan sonra Quliyev döyüş meydanını tərk etdi və xəstəxanaya getdi.

İkinci gün almanlar yenidən əks həmləyə keçməyə cəhd edirdilər. Döyüşçülərimiz tüfəngdən və pulemyotdan almanlara sıx atəş açmağa başladılar. Toplarımız da onlara kömək edirdi. Bölmə komandiri top gurultuları və pulemyot güllələrinin viyultuları içərisində «Maksim»in səsinə tanıdı və onun olduğu tərəfə getdi. Komandir Quliyevi pulemyotun dalında gördükdə çox təəccübləndi. Pulemyotçu sakitcə ona belə dedi:

- Yoldaş komandir, xəstəxanadan qayıtmışam. Orada qala bilmədim, çünki burada mənsiz keçinmirlər.

1943-cü ilin noyabr ayında Kırım uğrunda vuruşmalarda Quliyev hücum edən bölmənin sol cinahını öz pulemyotu ilə müdafiə edirdi. Almanlar üstün qüvvə gətirib bizim irəliyə doğru hərəkətimizi dayandıra bildilər. Bundan sonra faşistlər piya-

dalarımıza qarşı əks həmləyə keçdilər. Vəziyyət gərgin bir hal aldı. Almanlar bizim sağ cinahımızı sıxışdırıb qalan əsgərlərimizi yarım dairə içərisinə almağa müvəffəq oldular.

Hitlerçilər lap yaxına gəlmişdilər. Yoldaşları Quliyevi tələsdirirdilər ki, o tez atəş açsın, ancaq o hələ atəş açmırdı.

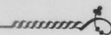
Pulemyotçu sakit durub səsinə belə çıxarmırdı. Bu, onu göstərirdi ki, Quliyev qalib gələcəyinə əmindir, onda düşməni qəfildən, silahın gücü çatdıqda vurmaq məharəti vardır.

Quliyev pulemyotu işə saldı və almanlara bir neçə növbə atəş açdı.

Almanların sıraları seyrəldi və onlar yerə yatdılar. Onlar bir az sonra yenə ayağa qalxdılar və azacıq irəli gələndən sonra təzadən yerə yatdılar. İndi onlar pulemyotçuya lap yaxınlaşmışdılar. Bu zaman düşmən minası havada vıyıldayib pulemyotçunun yanında partladı. Partlayış nəticəsində külək Quliyevi götürüb pulemyotdan kənara atdı. O yüngülcə yaralanmışdı, yarasına fikir verməyib cəld ayağa qalxdı və özünü pulemyotun üstünə atdı. Lakin mina qəlpələri pulemyotu əzik etmişdi.

Almanlar həmləyə başladılar. Bir alman pulemyotçusu qabağa düşüb əyilə-əyilə bizim mövqelərimizə sürünürdü. Quliyev bir tüfəng gülləsi atıb onu yerə sərdi və özünü qabağa atdı. Bir neçə saniyədən sonra alman pulemyotu artıq onun əlində idi və o bu pulemyotdan hitlerçilərə qızğın atəş açırdı. Düşmənin təzyiqi zəifləyirdi. Qəhrəman qvardiyaçı Quliyev almanları sərrast atəşə tutduğu üçün, onlar geri çəkilməyə məcbur oldular.

İndi Quliyev bolşeviklər partiyasının üzvlüyünə namizəd qəbul edilmişdir. O, mənfur almanları daha bərk vurmağa and içmişdir.

***

Yoldaş əsgərlər! Qoy şanlı qəhrəman-qvardiyaçı Mehdi Quliyevin qoçaqlığı sizə nümunə olsun. Öz silahımızı yaxşı öyrənin, öz döyüş məharətini təkmilləşdirin! Almanları qvardiyaçılarımızın, şanlı qəhrəman Quliyevin vurduğu kimi vurun! Nə qədər çox alman öldürülərsə, qələbəni bir o qədər tez qazanırıq.

Sovet İttifaqı Qəhrəmanı Mehdi Quliyev

Mehdi Quliyev ayrılmaz dostu «Maksim»lə Krım torpağında daxil oldu. O, desantlar qarşısına qoyulan vəzifəni yaxşı yadında saxlamışdır: sahilə çıxmaq, döyüş meydanını ələ keçirib saxlamaq.

Dağların qara fonunda nişangah ələ görünürdü. Bu, əkshücum keçən alman dəstəsi idi.

Pulemyotdan açılan atəş hitlerçilərin nizamsız sıralarını seyrəltməyə başladı. Faşistlərin ilk sıraları ölümcül halda yerə sərildi. Arxadan gələnlər isə sürətlərini azaldıb dayandılar və bir saniyəlik mühasirədən sonra geriyyə döndülər.

- Yaxşı, çox yaxşı! Qoy bir də bizə qonaq gəlsinlər, - Quliyev öz yoldaşına belə dedi.

Yarım saatdan sonra almanlar ikinci əkshücum keçmək istədilər. İndi onların sayı əvvəlkindən xeyli çox idi. Lakin onların ikinci cəhdi də uğursuz oldu. Çoxlu itki verərək almanlar geriyyə çəkildilər.

Fritslərin üçüncü əkshücumu isə Quliyevin yerləşdiyi təpəciyə doğru yönəlmişdi. Almanlar pulemyotçunun arxa tərəfinə keçmək istədilər. O bunu başa düşdü və yerdəki təkəri götürüb oxa keçirdi və pulemyotu onun üstünə qoydu. Atəş dairəsi o saat genişləndi. Mehdi gözləyirdi. Məsafə hər dəqiqə azalırdı. Quliyev son dərəcədə həyəcanlı idi. O, ovçu kimi ovunu izləyirdi. Pulemyotun qızmış örtüyü ara verməyi tələb edirdi. Barmağını çaxmağın tətiyinə basaraq «Davam gətirərmimi?», - deyərək Quliyev fikirləşdi.

... Almanlar yığılırdılar, əkshücum əkshücumun dalınca gəlirdi. 3-cü ... , 5-ci ... , 7-ci ...

Atışma bütün gün davam etdi. İkinci eşalonla Krım artilleristlər gəldilər. Batareyaçıların atəşi hitlerçiləri xeyli uzaqlaşdırdı. Mühəribə meydanı genişləndi.

Mehdi Quliyev dəbilgəni azacıq qaldırıb yumruğu ilə alının tərəfini sildi. O, bir gün ərzində neçə əkshücumun qarşısını alıb? On ... on beş. Təpəyə gedən cığırlar düşmənin meyitləri ilə dolu idi.

Bir gün ərzində Quliyev 80-dən artıq almanı yox etdi. Azərbaycan xalqının cəsur oğlu qvardiya serjantı Mehdi Nadir oğlu Quliyevə Kerç boğazının və Kerç yarımadasının alınması və bu zaman göstərdiyi fədakarlığa görə SSRİ Ali Soveti Rəyasət Heyətinin qərarı ilə Sovet İttifaqı Qəhrəmanı adı verildi.

Mehdi Quliyevin 20 yaşı var. O, Gədəbəy rayonunun Əriknaz kəndində doğulmuşdur. Anası Səkinə Quliyeva orada yaşayırdı.

Mühəribəyə qədər Bakıda Keşlədə və «Qaraçuxur» trestinin təmir-tikinti kontorunda işləmişdir.

Cəsur və qorxmaz qvardiyaçı əsgər kiçik serjant Mehdi Nadir oğlu Quliyev düşmənlə vuruşmalarda dəfələrlə seçilmişdir.

O, Lenin ordeni və «Qızıl Ulduz» medalından savayı «2-ci dərəcəli Vətən müharibəsi» ordeni, iki «Qırmızı Ulduz» ordeni və «İgidliyə görə» medalı ilə təltif edilmişdir.

*Qvardiyaçı böyük leytenant A.Kriçevski,
«Vişka» qəzeti, 25 dekabr 1943-cü il*

Mehdi Quliyev

Bu cəsur və qorxmaz pulemyotçu, avtomatdan atəş açmaqda məharətli usta, Sovet İttifaqı Qəhrəmanı kimi yüksək ada layiq görülmüş 20 yaşlı qvardiyaçı Mehdi Nadir oğlu Quliyevin adı bakılılara, respublikanın bütün zəhmətkeşlərinə yaxşı tanışdır.

Onun Kerç boğazının və Kerç yarımadasındakı döyüş meydanının ələ keçirilməsi zamanı göstərdiyi döyüş şücaətləri barədə ötən ilin dekabrında Bakı qəzetlərində geniş danışılmışdır.

200 nəfərdən çox öldürülmüş hitlerçilər, onlarla sıradan çıxarılmış pulemyotlar – budur qəhrəmanın göstəriciləri. Mehdi Quliyev Azərbaycan komsomolunun yetişdirməsidir. O, 1923-cü ildə Gədəbəy rayonunun Əriknaz kəndində anadan olmuşdur. Bakı şəhərindəki 13 nömrəli fabrikkə-zavod məktəbində oxumuşdur. Oranı bitirəndən sonra «Qaraquxur» trestinin təmir-tikinti kontorunda bənnə işləmişdir.

Qısa məzuniyyət alaraq, Azərbaycan xalqının cəsur oğlu və əsgəri Sovet İttifaqı Qəhrəmanı Mehdi Quliyev dünən doğma Bakıya gəlmişdir. Dostları və yoldaşları onu olduqca səmimi qarşılamışlar.

Kerç yarımadasında

Bura Kırımın ilanvari sahillərini əhatə edən, heç nə ilə tanımayan çoxsaylı təpəciklərdən biri idi. Topoqraflar tərəfindən onun Qara dənizin səthindən hündürlüyünü iki rəqəmli sayla qeyd olunur, yerli sakinlər isə zirvəsindəki hamar yerinə görə onu «Lısayə qora» adlandırırdılar.

Müharibə başlayandan xəbərlərdə, məlumatlarda və əmrlərdə bu hündür yer «Məğrur təpə» kimi adlanmağa başladı.

Təpəcik, Kırım torpağının dərinliyinə gedən mərkəzi yolun üstündə sanki gözətçi kimi dururdu. Onun ən hündür yeri daha «çılpaq» qalmamışdı. İndi həmin yeri qırılmış tikanlı məftillər, minalar, çoxsaylı xəndəklər, səngərlər və istehkamlar tam əhatə etmişdi. Almanlar uzun müddət bu təpəcikdə hazırlıq görürdülər. Lakin bir dəfə axşam çağı qvardiyaçılar onları güclü hücumla oradan yox elədi. Alman səngərlərini birinci görün pulemyotçulardan biri Azərbaycan xalqının məşhur oğlu Sovet İttifaqı Qəhrəmanı Mehdi Quliyev idi.

O, öz dəstəsi və ayrılmaz dostu «Maksim»lə almanların müdafiə xəttində basdırdıqları dirəyə yaxınlaşmışdı. Qvardiyaçının bu hərəkətindən hiddətlənən almanlar nəyin bahasına olursa-olsun itirdikləri mövqeni qaytarmağı qarara aldılar. Gecə sakit keçdi, lakin ertəsi gün səhər tezdən hitlerçilər onlarla tankı işə saldılar, yüzlərlə mina və atəşlə hücum keçdilər. Piyadaların başları üstünə fuqas fişəngləri və bombalar töküldü. Hündürlük təslim olurdu.

Mehdi Quliyev atılan güllə, mina və mərmilərə baxmayaraq, mərkəzi yolu atəş altında saxlayan alman pulemyotçusu ilə təkbətək döyüşə girdi. O yol üstündə əsl vuruşma başladı. Düşmən hiyləgər idi. Ona qarşı təcürbəli sovet əsgərinin hücum etdiyini görəndə, bir neçə saatlıq qarşıdurmadan sonra özünü həlak olmuş kimi göstərərək birdən susdu. Mehdi Quliyev bu zaman karabindən şompolu çıxardır, səngərin dibində yiyəsiz qalmış kaskanı götürüb ona keçirir. Üzərinə torpaq töküür və ehmallicə bütün bu «piramidanı» torpaq siperin üstünə qaldırır. Ətrafdan heç bir səs çıxmır. Sakitlikdir... Quliyev öz-özünə fikirləşir, - görərsən alman vuruldu, yoxsa yox?

O, oyuğa baxdı. Atılmış pulemyot lenti yarıncan dolu

idi. Yaxınlıqda boş qutular vardı. Artıq üç saatdan çox idi ki, səngərdə heç kim yox idi, bir döyüşçü Derunovu yaralamışdırlar, digər döyüşçü Doljenko patron yığımağa getmişdi. Quliyev pulemyotla təkbətək qalmışdı. - Bəlkə almanlar yenidən hücumla keçərlər? Altıncı dəfə? Bəs nə ilə müqavimət göstərim?

Bu zaman Quliyev arxadan xışiltı eşitdi. Doljenko sürünməsinə ona yaxınlaşmışdı. O, üstündəki qutular və lentlərlə səs sala-sala əsl cəngavər kimi, islanmış və səksəkəli vəziyyətdə pulemyot meydançasına sərilirdi.

Quliyev razılıqla gülümsədi və güllələrlə bəzədilmiş ağır zənciri qaldırdı. Alman pulemyotu yenidən dilə gəldi. Hərbi siperə atılan güllələr səs salır, səngərin divarlarından torpaq tökülürdü. Yenə odur, - deyər Quliyev qəzəblə dilləndi. Serjant səngər ilə bir neçə metr süründü və torpaq topasının dalından ehtiyatla ətrafa baxdı. Gördü ki, alman pulemyotu ona sarı tuşlanmışdır. Pulemyotun yanında heç kim görünmürdü, hitlerçi başını qaldırmaqdan qorxaraq, güclə əlini pulemyota uzadıb hara gəldi atəş açırdı.

Bunu görən Quliyev tez öz pulemyotuna yaxınlaşır və nişan alaraq düşməni tərəfə uzunmüddətli atəş açır. Bu qarışıqlıqda güllələrin metalda dəyib küt səs çıxardığını ayırmaq olmurdu.

Quliyev düşməni pulemyotunu dəqiq nişan almışdı. Bu pulemyot birdəfəlik susdu. Sonra o sola baxdı. Orada yola çıxmağa cəhd edən almanlar görünürdü. Tətiydən əllərini götürmədən Quliyev «Maksim»i onlara sarı çevirdi. Qvardiyaçı öz silahı ilə yerə uzanmış halda inamla hərəkət edirdi. O, soyuqqanlı tərzdə hitlerçilərin yerləşdikləri yamacı atəşə tuturdu. Faşistlər bu ölüm saçan silahın atəşindən gizlənməyə yer axtarırdılar. Onlar hündürlüyə qalxmağa çalışır, təciklərin arasında gizlənməyə cəhd göstərirdilər. Ədalət naminə atılmış güllələr onları hər yerdə yaxalayırtdılar.

- Bax, gör fritslər necə sərilirlər! – yolu göstərərək Quliyev Doljenkoya deyir. – Təmiz işdir! Almanlar həqiqətən, məqsədlərinə çatmadığından çalınmış saman topası kimi yerə sərilirdilər. Çox keçmədi ki, böz rəngli lentə bənzər yol insanlar, atlı dəstə, avtomaşınlarla doldu. Qvardiyaçılar Kerç uğrunda, Krım uğrunda vuruşmaq üçün irəli atıldılar.

A.Kriçevski

«Bakinski raboçi» qəzeti, 12 aprel 1944-cü il

Quliyev Mehdi Nadir oğlu

İyirmi yaşlı qvardiyaçı Quliyev cəsarətli və qorxmaz pulemyotçu, avtomatdan atəş açmaqda böyük ustadır. O almanlara qısa fasilələrlə atəş açanda da, «Maksim»dən güllələr atanda da həmişə düzgün nişan alır və məqsədinə nail olur.

Budur, o öz yoldaşları arasında süləşərək, qalın, qara qaşlarını çataraq sakit səsle sonuncu döyüş barədə öz təəssüratı ilə bölüşür.

Burada o, sadə, üzü küləkdən tunc rəngə çalmış bir insandır. Lakin o pulemyotun arxasına keçəndə və onun soyuq metal tətiyini hiss edəndə, bu az danışan, sakit gənci tanımaq olmur. Elə bil indicə silah dostları ilə utancaq halda söhbət edən o deyil.

Atəş xəttində Quliyevi tanımaq olmur. Döyüşdə o faşistlər üçün tufana dönür, dağ qartal kimi qətiyyətli və cəsarətlidir. Pulemyotçu Quliyev dayanan yerdən düşmən keçmir. Harada o öz pulemyotu ilə hücumu keçən döyüşçülərə kömək edərsə, düşmən tab gətirə bilmir.

Qəhrəmanın sinəsini iki «Qırmızı Ulduz» ordeni və «İgidliyə görə» medal bəzəyir.

İndi isə Azərbaycan xalqının sədaqətli oğlu Sovet İttifaqı Qəhrəmanı adına layiq görülmüşdür. Bu, çox yüksək mükafatdır.

Onun döyüş hesabında iki yüzdən artıq öldürülmüş hitlerçi və onlarla sıradan çıxarılmış düşmən pulemyotu var.

Quliyev öz döyüş yoluna il yarım bundan əvvəl başlamışdır. O vaxt onun xidmət etdiyi bölmə kiçik iki mərtəbəli evlərdən ibarət sanatoriya şəhərciyini xatırladan qəsəbəni qoruyurdu.

Düşmən əkshücuma keçməyə hazırlaşdı. O, tez-tez qəsəbəni atəşə tuturdu. Sovet əsgəri düşmən güllələri gözəl binaların divarlarını dağıdanda, buna sakit baxa bilmirdi.

Günortaya yaxın almanlar əkshücuma keçdilər. Güclü atəşdən qarşdakı təpəciklərdən torpaq göyə qalxırdı, onların hündür yerlərini fasiləsiz gülləbarana tutmuşdular. Çox keçmədi ki, alman piyada dəstələri göründü. Quliyev onları əvvəl yaxına buraxdı, sonra isə pulemyotun tətiyinə basaraq atəşə tutdu. «Maksim» hitlerçilərin birinci dəstəsini atəşə tutdu. Sol tərəfdən düşmənin digər piyada dəstəsi göründü. Quliyev tələsik pulemyotunu digər mövqeyə daşdı və yeni qüvvə ilə bantlari vurmağa başladı. Lakin onlar hələ ki, geri çəkilmirdilər. Qvardiyaçı yaralandı, bir anlığa onun «Maksim»i susdu. Quliyev tələsik yarasını sarıdı və təzədən pulemyota sarıldı.

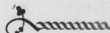
Düşmənin əkshücumunun qarşısı alınmışdı. Yaşıl otlarda almanların six cəsədləri qaralırdı.

Ertəsi gün almanlar tutduqları mövqeni geri qaytarmaq üçün ikinci dəfə cəhd etdilər. Lakin bizim döyüşçülər hitlerçiləri güclü avtomat-pulemyot atəşi ilə qarşılədılar.

Bölmə komandiri artilleriya uğultusu, pulemyot gurultusunda «Maksim»in ardıcıl olaraq atəş açdığını hiss etdi və pulemyot səsi gələn tərəfə sürünməyə başladı. Komandir pulemyotun arxasında Quliyevi görüb təəccübləndi:

- Hospitaldan qayıtmışam, yoldaş komandir, burada işim

olduğu halda, orada qala bilməzdim, - sakitcə pulemyotçu dedi.

– Bu qvardiyaçı igid döyüşçünün qəhrəmanlığı unudulmazdır. İgid və cəsarətli gənc düşmənlə vuruşan zaman qorxu nə olduğunu bilmir.

Bir dəfə Kırım uğrunda döyüşlərdə Quliyev öz pulemyot atəşi ilə hücumə keçən bölməni sol tərəfdən hücumdan qoruyurdu. Birdən faşistlər bizim piyadalara qarşı əkshücumə keçdilər. Çox gərgin vəziyyət yarandı. Almanlar sağ tərəfdən döyüşçülərimizi yarımdairəyə alaraq sıxışdırma bildilər. Hitlerçilər çox yaxına gəlmişdilər. Quliyev onu tələdsirsələr də, hələlik gözləyirdi. “Atəş aç! Orada nə olub? – səbirsizliklə ondan soruşurdular. Lakin pulemyotçu sakitcə susurdu. Bu zaman onun qələbəyə inamı, öz silahının gücü ilə düşməni qəfildən vurmaq ustalığı biruzə olunurdu.

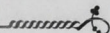
Quliyev yavaş-yavaş tətii basdı. Pulemyot titrədi, qızmış metal dalbadal düşmən üstünə töküldü.

Seyrəlmış alman dəstələri əsəbi halda yerə sərdildilər. Sonra onlar təzədən ayağa durdular və pulemyotdan on metrlik aralı yerə uzandılar. Bu zaman havada düşmən minası fişıldadı və pulemyotun yanında partladı.

Atəşin küləyi Quliyevi pulemyotdan xeyli aralıya tulladı. Azacıq kontuziya almış döyüşçü ayağa qalxdı və yenidən silaha sarıldı. Onun pulemyotu isə minanın qəlpələri tərəfindən dağıdılmış vəziyyətdə yerdə idi.

Almanlar psixi hücumə keçdilər. Qarşıdan əyilə-əyilə alman pulemyotçusu bizim mövqeyə yaxınlaşırdı. Quliyev avtomat atəşi ilə onu yerə sərdi və irəli atıldı. Bir neçə saniyədən sonra o, əlinə keçirtiyi trofey (xarici) pulemyotla almanları atəşə tuturdu.

Düşmənin hücumu zəifləmişdi. Qvardiyaçı qəhrəman

Mehdi Quliyevin sərrast atəşlərinin müşayiəti ilə almanlar çəkilməyə məcbur oldular.

Hazırda Quliyev bolşevik partiyasının üzvlüyünə namizəddir. O faşistlərə qarşı daha inadkarlıqla vuruşacağına and içmişdir.

Quliyevin şöhrəti hər tərəfə yayılmışdır. Bu onun alman işğalçılarına qarşı mübarizədə misilsiz qəhrəmanlıq göstərdiyindən xəbər verir.

N.Kambulov

“Qvardeykskoye znamya” qəzetindən

V. Qəhrəman haqqında müharibədən sonrakı illərdə çap olunan şeir, məqalə və oçerklər

Mehdi Nadir oğlu Quliyev

Mehdi Nadir Oğlu Quliyevin uşaqlığı Gədəbəy rayonunun Əriknaz kəndində kəndli ailəsində keçmişdir. Böyük Vətən Müharibəsi başlananadək o, fabrikanın zavod məktəbində oxumuşdur. Həmin məktəbi bitirəndən sonra Bakı şəhərində tikiçilikdə bəna işləmişdir.

1938-ci ildə gənc fəhlə komsomola daxil olmuşdur. Əmək və ictimai işlərdə Mehdi öz həmyaşıdlarına nümunə göstərirdi. Diribaş, cəsarətli gənc olaraq, bir çox maraqlı və faydalı tədbirlərin təşəbbüskarı idi. Dostları onun barəsində əbəs yerə demirdi: «Bizim Mehdidir. Onunla heç yerdə batmazsan. Həm zəhmətsevərdir, həm də qocaqdır».

Mehdi tez ünsiyyətə girməyi bacarırdı, şən komsomol məhənlərini sevirdi, möhkəm dostluq etməyi bacarırdı.

Müharibə başlayan kimi o orduya getdi. O, tədris bölməsindən cəbhəyə getməyə can atırdı. İştirak etdiyi ilk döyüşlərdən Quliyev igidlik, cəsarət nümunəsi, bir pulemyotçu kimi yüksək ustalıq nümayiş etdirdi.

Bir əsgər qəzeti qvardiyaçı Mehdi Quliyev barədə yazırdı: «Döyüş xəttində Quliyevi tanımaq olmur. Döyüşdə o, faşistlər üçün tufandır, dağ qartal kimi cəsarətli və qorxmazdır. Pulemyotçu Quliyevin və onun yoldaşlarının olduğu yerə düşmənlər heç vaxt yaxın gəlməyə cəsarət etmir».

Quliyevin xidmət etdiyi hissə Kerç rayonunda ağır döyüşlər aparırdı. Cəsur qvardiyaçı düşmənlərə qarşı olan təkəb bir hücum zamanı Hitlerin 20 nəfər əsgər və zabitiyi yerə sərmişdi.

Bura təpəlik idi. Onun hər yeri çala-çuxur olmuşdu. Cəmi iki gün əvvəl bu hissəyə gələn müşahidəçi Mehdi Quliyev dərin səngərdə otururdu. O, uzaqda görünən toz-dumanla örtülü hündür təpəni diqqətlə izləyirdi. Ətrafda səhradakı kimi sakitlik hökm sürürdü. Sanki, hər şey ölüb, yoxa çıxıb.

Budur, müşahidəçinin iti gözləri böyük sürətlə təpəyə yaxınlaşan faşistləri gördü. Mehdi belə qərara gəldi: düşməni sıradan çıxarmaq, ona imkan verməmək ki, qəfildən döyüşçülərimizin üstünə hücum keçsin. Atdığı sərrast güllələrlə o, on nəfər hitlərini yerə sərirdi. Faşist döyüşçüləri bunu gözləmədiklərindən dözə bilmədilər və səksəkəli halda geri çəkildilər.

Almanlar yenə hücum keçdilər, lakin Quliyevin «Maksim» pulemyotu yenidən öz sözünü dedi. Onda faşistlər təpəni keçib arxadan pulemyotu ələ keçirmək istədilər. Mehdi düşmənin hiyləsini başa düşdü. O bildi ki, onu əhatəyə almaq istəyəcəklər. Lakin Mehdi və onun yoldaşları ehtiyatla pulemyotu başqa yerə apardılar. Faşistlər görünən kimi, onları öldürücü alov qarşıladı. Beləcə bir neçə dəfə təkrar olundu. Nə qarşıdan, nə arxadan, nə də yan tərəflərdən faşistlər pulemyotçunun səngərini ələ keçirə bilmədilər. Onlarla əsgər və zabitiyi itirən düşmənlər öz məkrli fikrindən əl çəkəməli oldu. Ona irəliləməyə imkan verilmədi.

Bu döyüşdə Quliyev yaralansa da, kömək gələndə qədr öz yerini tərک etmədi. Ancaq son anda Mehdi tibbi-sanitar batalyonuna (medsanbat) getməyə məcbur oldu. Ertəsi gün almanlar yenidən hücumə keçməyə cəhd göstərdilər. Bizim döyüşçülər onları güclü avtomat-pulemyot atəşi ilə qarşıladı. Birdən komandir səngərlərin birində Quliyevi gördü.

- Niyə medsanbatda deyilsən? – deyə zabit soruşdu.

- Döyüş getdiyindən qala bilmədim, yoldaş komandir. Yara isə boş şeydir, burada, ön xəttə daha tez sağalar, – deyərək qvardiyaçı pulemyotunu daha inamla işə saldı.

Qəhrəmanın cəbhə tərcümeyi-halından daha bir döyüş epizodu.

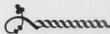
Günorta çaği bizim hücumumuzu pozmaq üçün almanlar güclü hücumə başladılar. Quliyev atəş açdı. Hitlerçilər yerə uzandılar. Sol tərəfdən daha bir düşmən dəstəsi göründü. Mehdi pulemyotunu çevirdi və dalbadal atəş açdı. Almanların sırası seyrəldi. Güclü ağrı hiss etməsinə baxmayaraq o dayanmadı. İldırım kimi ayağa qalxıb pulemyotuna atıldı lakin onun sadıq «Maksim»i mina qəlpələrindən sıradan çıxmışdı. Faşistlər isə yerə əyilərək bizim mövqelərimizə hücumə keçirdilər. Hitlerin pulemyotçusu Quliyevə hamıdan yaxın məsafədə idi. Mehdi avtomatı əlinə alıb, dəqiq atəşlə onu yerə sərdi. Beləliklə, düşmən pulemyotu qvardiyaçının əlinə keçdi və ondan düşmən mövqelərinə atəş açmağa başladı. Qvardiyaçının cəsurluğu və vəziyyətdən çıxmaq qabiliyyəti bizim əsgərlərə hitlerçilərin əkshücumunun qarşısını almağa imkan verdi.

SSRİ Ali Soveti Rəyasət Heyətinin 17 noyabr 1943-cü il tarixli Fərmanı ilə qvardiya kiçik serjantı Mehdi Nadir oğlu Quliyevə Kerç boğazının dəf edilməsi zamanı göstərdiyi qəhrəmanlıq, Krımın azad edilməsi uğrunda döyüşlərdəki şücaəti və igidliyinə görə Sovet İttifaqı Qəhrəmanı kimi yüksək ad verilmişdir.

Azərbaycan zəhmətkeşlərinə cəsur və qorxmaz qvardiyaçı-əsgər Mehdi Quliyevin adı yaxşı tanışdır. Onun qəhrəmanlığı bizim gənclərimiz üçün daima nümunə olaraq qalacaqdır. Hazırda onun sinəsini Lenin ordeni, Qızıl Ulduz, II dərəcəli Vətən müharibəsi ordeni, iki Qırmızı Ulduz ordeni və «İgidliyə görə» medalı bəzəyir.

Müharibədən sonra Mehdi Quliyev respublika Ali Partiya Məktəbini bitirmişdir. Hazırda o, Azərbaycan SSR-nin İctimai Asayışı Mühafizə Nazirliyi orqanlarında qulluq edir.

*«Sovet İttifaqı qəhrəmanları – Azərbaycan oğulları» kitabından (rus dilində)
Bakı, 1965, səh.168-170*

Nəriman Həsənzadə

Əsgər

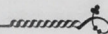
Əovət İttifaqı Qəhrəmanı Mehdi Quliyev
20 il sonra əsgər yoldaşının qəbrini tapmışdır

O, belə başladı: keçdik cəbhədən,
Yolların uzununu, qıyası oldu.
Alovlar içində döyüşəndə mən,
Dostumun qəbrini qazası oldum.

Plaşa bürüdüm and içə-içə,
Dedim ki, qoymaram yerdə qanını.
Düzü, ağıladım da ... ancaq o gecə
Gülüşi üzündə basdırdım onu.

Qaldıq arasında dumanın, çənin,
Bizim yerimizi bilmədi heç kim.
Bir dəmir basdırdım... özü itənin
Qəbri heç olmasa itməsin, -dedim.

Dolandı neçə ay, keçdi neçə il,
Köksümü indi də yandırır bu qəm.
Elə bil mən onu torpağa deyil
O vaxt ürəyimə dəfn eləmişəm.

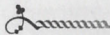
Yandıq addadıqca biz cəbhələrdən,
Kim deyir qələbə kədərsiz oldu.
Vətən torpağında yatan əsgərdən
Vətən iyirmi il xəbərsiz oldu.

Tutmuşdu barıtın iyi hər yeri,
Yağınlar görmüşəm dərədə, düzdə.
Mənə verdiyiniz bu çiçəkləri
Səpin o əsgərin məzarı üstə.

Vuruşdu medalsız, getdi əsərsiz,
Heyranam dünyanın bu gərdişinə.
Mənə etdiyiniz təşəkkürü siz
Yazın o əsgərin şəxsi işinə.

*«Ədəbiyyat və incəsənət» qəzeti, 8 may 1965-ci il
Azərbaycan Yazıçıları İttifaqı və Azərbaycan SSR
Mədəniyyət Nazirliyinin orqanı*

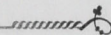
Böyük qələbənin 20 illiyinə

Qvardiyaçı qəhrəman

Mehdi Nadir oğlu Quliyevin göy rəngli rümis pəncəyində Sovet İttifaqı Qəhrəmanının Qızıl ulduzu parıldayır. Sanki müharibə illəri uzaq keçmişdə qalmışdır. Hərdən sinəsindəki ordenlərin kötükləri o illəri yadına salır... Hazırda Mehdi Nadir oğlu milis podpolkovniki, bölmə komandiridir, uzaq keçmiş illərdə isə o, qvardiya serjantı olmuşdur.

... Bu hadisə 1943-cü il mayın 27-də baş vermişdir. Krasnodar vilayətinin Kırım rayonunun Gorışını kəndindən qovulan düşmən nəyin bahasına olursa olsun itirilmiş mövqeləri geri qaytarmağa cəhd edirdi. Gün ərzində hitlerçilər bir sıra hücumlar etdilər. Mehdiyin pulemyotçu qrupu faşistlərin hücumunun qarşısını igidliklə alırdı. Hitlerçilər ardıcıl dəstələrlə başlarını itirmiş halda irəliləyirdilər. Lakin Mehdi Quliyevin pulemyotçu qrupu onların qarşısını almağa çalışırdı. Budur, minanın partlamağında nişançı həlak olur, patron daşıyan isə yaralanmışdır. Faşistlər elə bil bu vəziyyəti hiss etmiş kimi hücumlarını gücləndirdilər. Düşmən gülləsi Quliyevin üzünə dəydi. Qan gözlərinə axsa da, onun pulemyotu susmurdu.

Doqquzuncu hücum. Qoyarıq ki, düşmən yaxınlaşsın. Bu an qvardiyaçılar özlərini çatdırdılar. Mehdi huşunu itirmiş halda yerdə uzanırdı. Lakin əlləri pulemyotun tutacağını hələ də bərk sıxırdı. Hər tərəf faşistlərin cəsədləri ilə dolu idi.

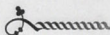
Yoldaşları Mehdiyi sanitər batalyonuna apardılar. Ölməzlə dəfələrlə üz-üzə qalmış qvardiyaçılar bəlkə də heç vaxt bu cür inadkarlıq və cəsarət göstərməmişdilər. Həmin döyüşdə Azərbaycan xalqının qəhrəman oğlu Mehdi Quliyevin müdafiə etdiyi torpaq parçasını əllərinə keçirmək istəyənlər 167 faşist öz həyatları ilə vidələşməli oldular.

... Bir ay keçdi.

- Həkim, mənim üçün ən yaxşı dərman ön xəttidir. Mehdiyin bu səsinə o qədər yalvarış hiss olunurdu ki, qoca hərbi həkim onun xahişinə etiraz edə bilmədi və yenidən cəbhə həyatı başlandı. Bir döyüş xətti digəri ilə əvəz olunurdu. Qızğın, amansız döyüşlər gedirdi.

... 1943 il sentyabrın 15-i idi. Kırımın rayonlarının birində "95"-ci yüksəklikdə bizim qoşunlarımız geri çəkilən düşməni izləyirdi. Aralıq xətdə yerini bərkidən hitlerçilər qoşunlarımızın irəliləməsinin qarşısını almaq üçün bir neçə dəfə cəhd etdilər. Qvardiyaçılar güclü pulemyot atəşi altında yerə uzandılar. Həmin döyüşçülərin arasında qvardiyaçı serjant Mehdi Quliyev də var idi.

Düşmən pulemyotlarından atılan atəşlər get-gedə güclənirdi. Düşünməyə vaxt yox idi. Mehdi öz pulemyotu ilə hitlerçilərin fasiləsiz atəşləri altında dolma yolla düşmənin yerləşdiyi tərəfə yaxınlaşır. Qısa atəş açılır və düşmənin pulemyotu susdurulur. Lakin iki pulemyotçu hələ qalırdı, onlar maskalanmış vəziyyətdə örtülü bir yerdə gizlənmişdilər. Mehdi bir bağlama qumbara götürərək, cəsarətlə atəş açılan yerə sarı südünməyə başlayır. Düşmən yaxınlaşdır. Mehdi bir-birinin ardınca qumbaraları atır. Pulemyotların səsləri kəsilir. Arxadan qvardiyaçıların "ura" səsləri eşidilirdi. Onlar hücum keçən bizim döyüşçülərimiz idi. Beləliklə, yüksəkliyi əlimizə keçirdik.

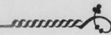

... Yenidən müharibə yolları. Mehdi Quliyev Kerç körfəzini birinci olaraq keçənlərcən oldu. Bir qrup yoldaşla Kerç yarımadasının sahilində o öz mövqeyini bərkitdi. Nə faşistlərin bir-birinin ardınca etdikləri hücumlar, nə pulemyot atəşləri, nə də havadan fasiləsiz atılan bombalar sovet əsgərlərinin, qorxmaz qvardiyaçı Mehdi Quliyevin iradəsini qıra bilmədilər. Həmin gün onun pulemyot atəşlərindən 85 hitlerçi yox edildi. Onların heç biri məqsədinə nail ola bilmədi.

1943-cü ilin noyabrında ikinci Qvardiya Qırmızı Bayraqlı Taman diviziyasının 15-ci atıcı polkunun komandanlığı vətən uğrunda döyüşlərdə göstərdiyi igidliyə görə qvardiyaçı serjant Mehdi Quliyevə Sovet İttifaqı Qəhrəmanı adının verilməsi barədə vəsatət qaldırdı.

... Bu yaxınlarda Kerç sakinləri özünün faşist işğalçılarından azad olunmasının 20 illiyini qeyd edərkən ilk dövənamə göndərilən şəhərlərdən biri Bakı olmuşdur. Sovet İttifaqı Qəhrəmanı, Kerç uğrunda döyüşlərin iştirakçısı milis podpolkovniki M.Quliyev kerçlilərin ən arzulanan qonağı olmuşdur.

*Mayor V.Lohanov,
Azərbaycan SSR İctimai Asayışı
Mühafizə Nazirliyinin orqanı
"Mübariz keşikdə" qəzeti,
20 aprel 1965-ci il.*

Sovet İttifaqı Qəhrəmanı Quliyev Mehdi Nadir oğlu

Pulemyot bölməsinin komandiri qvardiya kiçik serjantı Quliyev Mehdi Nadir oğlunun döyüş yolu bir çox qəhrəmanlıqlarla doludur.

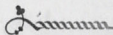
1943-cü il mayın 27-də Krasnodar vilayətinin Kırım rayonunun Qorişni kəndi uğrunda vuruşmada bölmə düşməni yazış məntəqəsindən qovaraq, orada öz mövqeyini bərkitdi. Düşməni itirdiyi mövqeləri geri qaytarmaq üçün var gücü ilə əl-ləşirdi. O, bir gün ərzində doqquz dəfə əkshücum etmək üçün cəhd göstərdi.

Faşistlər avtomatla silahlanmış böyük dəstə ilə hücumə keçdilər. Partlamış minanın qəlpəsi nişançımı öldürmüşdü. Mehdi daşıyanla tək qalmışdı. Hitlerçilər inadla irəliləyirdilər. Bu zaman Mehdi pulemyota atıldı və ona sarı yüyürən almanlara tuşlayıb atəş açdı. Pulemyotçunun sərrast atəşi düşməni dəstəsini darmadağın etdi.

8-ci əkshücumun qarşısı alınarkən hiyləgər güllə Mehdinin üzünə dəydi. Qan onun gözlərini basmışdı. Lakin qvardiyaçı pulemyotu əllərindən buraxmır və düşməni qarşı atəşi davam etdirirdi. 9-cu əkshücumun qarşısı alınandan sonra Mehdi Quliyevi huşunu itirmiş vəziyyətdə tapırlar. Cəsur əsgər bu döyüşdə 167 hitlerçini sıradan çıxarmışdır.

Bizim bölmələrimiz Krasnodar vilayəti Kırım rayonunun 95,0 hündürlüyü uğrunda vuruşmalara uğurla irəliləyirdilər. Düşməni hər vasitə ilə hücum edənlərin qarşısını almağa çalışırdı. Bölmələrimiz güclü pulemyot atəşi altında yerə uzanmağa məcbur oldu. Qəhrəman pulemyotçu gizli yolla yaxınlaşaraq,

özünə düzgün mövqe seçir və düşmənin pulemyot bölməsini yox edir. Qarşıda düşmənin iki çaplı pulemyot bölməsi dururdu, onları pulemyot atəşi ilə sıradan çıxartmaq mümkün deyildi.

Lakin düşmən tankını yox etmək fikri qvardiyaçının beyindən çıxmırdı. Odur ki, o, bir neçə qumbaranı götürərək atəş gələn tərəfə, sanki ölümlə üzbəüz tərəfə sürünməyə başladı. Quliyevi pulemyotlardan 12 metr məsafə və kiçik torpaq təpəsi ayırırdı. O azacıq qalxaraq 2 qumbara atdı, partlayış nəticəsində pulemyotların səsi kəsildi. Bərkdən «ura» səsləndi. Qvardiyaçılar hücumu keçdilər.

Keç boğazının ələ keçirilməsində qorxmaz qvardiyaçı böyük cəsarət və dözümlülük nümayiş etdirdi. Sahilə çıxan bölmə 175,0 hündürlüyündə mövqelərini bərkitdi. Həmin gün Mehdiinin pulemyotunun atəşi ilə 85 hitlerçi yerə sərildi.

Vətən uğrunda gedən vuruşmalarda göstərdiyi igidliyə görə Mehdi Nadir oğlu Quliyevə «Sovet İttifaqı Qəhrəmanı» adı verildi.

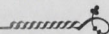
Hazırda Quliyev yoldaş polkovnik rütbəsində milis orqanlarında xidməti davam etdirir.

«Əbədi şöhrət qazanmış adlar» kitabından.

“M.İ.Kalinin adına Suvorov ordenli, Qırmızı Bayraqlı, Qvardiya Taman diviziyasının Sovet İttifaqı Qəhrəmanları”

*Buraxılışa cavabdeh qvardiya polkovniki B.V.Belyavski
Redaktor qvardiya mayoru F.İ.Kryuçkov*

Sentyabr 1966-cı il, səh.16

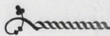

Simferopol şəhərinin

“Tavriya” nəşriyyatında 1972-ci ildə buraxılmış
“Kırım uğrunda döyüşlərin qəhrəmanları” kitabından
(kitab Mehdi Quliyevə onun anadan olmasının
50 illiyi münasibətilə keçmiş cəbhə dostu polkovnik
A.B.Kazayevin ailəsi tərəfindən bağışlanmışdır)

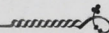
Quliyev Mehdi Nadir oğlu

1943-cü ilin noyabr ayı idi. Keç yarımadası yanğınları, bomba partlayışları, avtomat atəşləri içində idi. Hər yer yanır, tüstülənirdi. 2-ci qvardiya Taman diviziyasının 15-ci atıcı polku təpənin yamacında hücum üçün mövqe tutmuşdu. Pulemyot qrupunun komandiri kiçik serjant Quliyev düşmənin atəş nöqtələrini sıradan çıxartmaq barədə əmr aldı. Döyüşçülər yerlərini dəyişərək pulemyotu sağ cinaha daşdı və irəli gedərək, fasiləsiz atəşlərlə alman pulemyotlarını susmağa məcbur etdilər. Lakin düşmən gizləndiyi yeraltı nöqtədən atəşi davam etdirir, polkumuza hücumu keçməyə mane olurdu. Mehdi Quliyev həmin yerə sürünür və əlindəki bir neçə qumbaranı ora atır.

Bu partlayış nəticəsində almanların atəş nöqtəsində yamış taxtalardan hələ də tüstü çıxmaqda idi. Lakin Mehdi digər döyüşçülər kimi xəndəkdə əlbəyaxa döyüş aparırdı. Bu döyüşdə Quliyev 25 hitlərini məhv etmişdir.

Azərbaycanlı gənc Mehdi Nadir oğlu Quliyev belə igidliklə vuruşmuşdur.

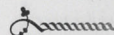

Azərbaycan Sovet Ensiklopediyasından

Quliyev Mehdi Nadir oğlu (5 may 1923, Gədəbəy rayonu-nun Əriknaz kəndi – 26 yanvar 1976-cı il, Bakı) – Sovet İttifaqı Qəhrəmanı (17.11.1943), milis polkovniki. 1946-cı ildən Sov. İKP üzvü. 1942-ci ildə Sovet Ordusuna çağırılmışdır. Kerç yarımadasında gedən döyüşlərdə və Krımın azad edilməsində igidlik göstərmişdir. 1947-ci ildə ordudan tərxis olunmuşdur. Quliyev Respublika partiya məktəbini bitirdikdən (1949) sonra, Azərbaycan KP BK-da, 1952-ci ildən isə Azərbaycan SSR Daxili İşlər Nazirliyi (DİN) sistemində işləmişdir. Mühafizə İdarəsinə başçılıq etmişdir. Quliyev 2-ci dərəcəli Vətən müharibəsi, iki Qırmızı Ulduz ordenləri və medallarla təltif olunmuşdur.

1979-cu il, III cild, səh. 268

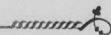
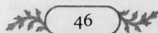
«Azərbaycanın qızıl ulduzları» kitabından
1941-1945-ci illərdə Böyük Vətən Müharibəsində
sovet xalqının tarixi qələbəsinin 30 illiyinə həsr olunur
Bakı: «İşıq» nəşriyyatı, 1975, səh. 88

Quliyev Mehdi Nadir oğlu

Qvardiya serjantı. Kommunist. 1923-cü ildə Azərbaycan SSR-in Gədəbəy rayonunun Əriknaz kəndində anadan olmuşdur. Müharibəyə qədər Bakıda tikintidə işləmişdir. Müharibənin ilk günlərindən Sovet ordusu sıralarına çağırılmış, cəsur və qorxmaz pulemyotçu, mahir kəşfiyyatçı olmuşdur.

SSRİ Ali Soveti Rəyasət Heyətinin 1943-cü il 17 noyabr tarixli Fərmanı ilə Kerç yarımadasında vuruşmalarda göstərdiyi qəhrəmanlıq və igidliyə görə M.N.Quliyevə Sovet İttifaqı Qəhrəmanı adı verilmişdir.

Müharibədən sonra Mehdi Quliyev Bakı Ali Partiya Məktəbini bitirmişdir. Hazırda Azərbaycan SSR Daxili İşlər nazirliyi sistemində işləyir.

Döyüş yolunun mərhələləri

Mehdi Quliyev öz döyüşçüləri ilə otuz dəfə kəşfiyata getmişdir. Diviziyada bilirdilər: bir halda ki, o, axtarısa gedib, deməli, mütləq «dil» gətirəcəkdir.

Şimali Qafqaz cəbhəsi hissələrinin zərbələrinə davam gətirməyən hitlerçə dəstələr Armaviri tərk etməli idilər. M.Quliyevin kəşfiyyatçılar qrupuna tapşırıq verildi ki, faşistlərə sağ-salamat geri çəkilməyə imkan verməməli, körpünü partlatmalı. Belə hallarda həmişə olduğu kimi, bu dəfə də əməliyyat hay-küsyüz və tez başa çatdırıldı.

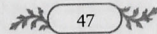
... Bu işə Kırımda olmuşdur. Müvəffəqiyyətsizlikdən quduzlaşmış alman komandanlığı nəyin bahasına olursa-olsun itirdiyi mövqeləri geri qaytarmağa cəhd edirdi.

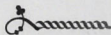
Səhər təzəcə açılanda faşistlər özlərinin sayca birinci psixoloji əks-hücumuna başladılar.

Diviziya komandiri general-mayor Turçinski 15-ci polka zəng çalıb dedi:

- Düşməni pulemyot atəşi ilə qarşıləyın. Soyuyqanlı olun, - sonra da xüsusi olaraq əlavə etdi, - serjant Quliyevə çatdırın ki, o, faşistlər üçün bir «dəzginka» çəlsin.

... Minaatanların köməyinə arxalanan faşistlər ayaq üstə gəldirdilər, irəlilədikcə avtomatlardan tez-tez atəş açırdılar.

Partlayan minanın qəlpəsi ikinci pulemyotun nişançısının sinasına dəydi. Mehdi ilə yanaşı ikinci bir əsgər də yerə yıxıldı. Mehdi pulemyotu irəliləyən sərəyaya doğru istiqamətləndirdi. Sovet əsgərlərinin yaratdığı gözə görünməz divara toxunan faşistlər sanki kor adamlar kimi səndələyib aşırıdılar. Atəşin tutduğu ərazidə meyitlər üst-üstə sərilirdi.

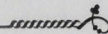
Faşistlərin azgün əkshücumları nə qədər oldu? Sonradan saydılar. Onlar gün ərzində doqquz dəfə əkshücum etmişdilər.

Gərək ki, beşinci əkshücumdan sonra qəlpələrdən biri «Maksim»in çarx örtüyünə dəydi. Mehdi başqa bir pulemyotun arxasına keçdi.

Altıncı, yeddinci əkshücum... Səkkizinci əkshücumda Mehdi başından yaralandı. Qan gözünə axır, nişan almağa mane olurdu. Ancaq o, pulemyotdan ayrılmırdı.

Düşmənin səkkizinci və doqquzuncu əkshücumu da dəf edildi. Döyüşdən sonra yoldaşları huşunu itirmiş komandiri güclə pulemyotun arxasından çəkib apardılar.

Hərbi xəstəxanada keçən üç həftədən sonra Mehdi yenidən sərəyaya qayıtdı. Yenidən pulemyot atəşləri, qəddar düşmənlə əlbəyaxa vuruşlar başlandı.

Böyük Vətən Müharibəsində Sovet xalqının qələbəsinin 40 illiyi münasibətilə 1985-ci ildə Azərbaycan tələfindən buraxılmış

«Sovet İttifaqı qəhrəmanları» seriyasından Cəlil Rəfiyevin «Mehdi Quliyev» adlı kitabçasından (ixtisarla)

“Əgər məndən sual edib soruşsalar ki, dünyada sənin ən çox sevdiyən və bəyəndiyən peşə hansıdır, o vaxt fikirləşmədən belə bir cavab verədim: bənnalıq peşəsi. Bəli, mənəm bu cavabım yəqin ki, sizin də ürəyinizdən xəbər verir.

... Nə qədər ki, həyat var, bənnə da olacaq, öz əməyilə binalar ucaldacaqdır. Yüz və min illərin yadigarı olan möhtəşəm binalar, qalalar, məbədlər, naxışlı evlər məhz bu cür sənət adamlarının qızıl əlləri, möhkəm biləkləri, zəkaları ilə hazırlanmış, ucaldılmışdır.

Heç də uzağa getmək lazım deyil. Vaxtilə Bakımın dəniz qoynunda tikilmiş, indi isə sahilboyunda yüksələn, paytaxtın bəzəyi, şən-şöhrəti sayılan, qonaqların nəzər-diqqətini özünə cəlb edən, tarixdən-tarixə xəbər verən Qız qalasına, Şirvanşahlar sarayına, başqa abidələrə nəzər salsanız hər şey öz reallığı ilə aydın olar. Bəli, bu möhtəşəm abidələr tarixlərdən nişanə,

əslərdən yadigar qalmışdır. Öz vaxtında onların daşları da bəna əllərilə üst-üstə düzülüb, divarlarında bəna barmaqlarının izləri qalmışdır. Axı, o vaxtlar indiki qədər inşaat mühəndisi, memar, inşaat texnikası olmamışdır. Bu isə o deməkdir ki, bütün işlər bənanın öhdəsinə düşmüşdür.

...Özüllər möhkəm olsun! Bəli, burada böyük bir həqiqət var. Ata-babalarımız ona görə demişlər ki, özümlə möhkəm olarsa, bina da bir o qədər çox yaşayar. Kökü olmayan ağacı əsən külək o daqiqə yerindən çıxardıb yanı üstə yıxar”.

Haqqında söhbət açacağımız bizim bu qəhrəman oğlan da əslinə baxsan, o vaxtlar bəna olmaq arzusu ilə yaşayırdı. O, ömrünün son günlərini də bu arzu ilə başa vurmaq istəyirdi. Ancaq... Bəli, təkəbi bu ancaqlar heç olmayaydı, birdəfəlik onları lüğətlərdən silib ataydılar...

Bəs sonra? Bəli, elə bizi də maraqlandıran, sovet məktəbinin yetirməsi olan Mehdi Quliyevin şanlı həyatının döyüş illəridir. Bu gənc sənət sahibinin azad əməyinin çiçəkləndiyi bir vaxtda, qoynunda yaşayıb-yaratdığı Sovetlər ölkəsinin başının üstünə qara buludlar bürüdü. Qara bir kölgə onun geniş ölkəsinə ayaq açdı. Hitlerçi nacinslər müharibə elan etmədən quduz itlər kimi qəflətən üzərimizə basqın etdilər, vətənimizin içərilərinə soxuldular. Faşistlər Mehdi'nin sənət dostları olan bənnaların qədər əllərilə ölkəmizin qərbində ucaldılmış binaları, şəhər və kəndləri yerlə-yeksan etdilər.

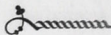
Təyyarələrdən salınan bombalar, uzaq vuran topların, minomyotların marmiləri əslərin yadigarı olan binaları, qalaları, abidələri dağıdırdı. Bir sözlə, hitlerçilərin heç nəyə hayıfı, heç kəsə yazıqları gəlmirdi. Təyyarələrdən, toplardan atəşə tutub dağıda bilmədiklərini təxribat tədbirlərilə məhv edirdilər, qadınları və qocaları, uşaqları, bir sözlə hamını amansızcasına qırırdılar.

İnsan qanı içən cəlladı isə başlı-başına buraxmaq olmazdı. Onu cilovlamaq, hər qarışını izləmək, müvəqqəti işğal etdiyi sovet torpaqlarından qovub çıxarmaq, yerində məhv etmək lazım cəldirdi. Bütün bunları Mehdi də başa düşürdü. Bax, elə buna görə də o və onun kimi digər oğlanlar düşmənlə vuruşmaq, onu məhv etmək üçün cəbhəyə yola düşdülər. İndi onlar müvəqqəti də olsa, ev tikmək üçün yox, Vətənə düşməni məhv etmək üçün gərək oldular.

1941-ci ilin sonu. Mehdi Quliyev əlinə silah alan kimi onu birbaşa Mozdoka göndərdilər. O vaxt paraşüt-desant polku burada yerləşirdi. Mehdi onun sırası əsgərlərindən biri oldu. Azərbaycandan getmiş bəna, qurub-yaradan cavan oğlan, birdən-birə qisas alan döyüşçülər sırasında dayandı. Bu hissədə qulluğunu davam etdirən Mehdi, bir dəfə məşq zamanı təyyarədən paraşütlə tullanarkən, bir anlığa ona elə gəldi ki, daş qoyub addım-addım hündürlüyə yüksəltdiyi, mərtəbə-mərtəbə ucaldığı binadan quş qanadı ilə yerə tullanır. Ona görə tullanır ki, vaxt itirmədən yağların üstünə atılıb, onları məhv etsin.

1942-ci il. Mehdi az sonra on birinci korpusun ikinci qvardiya diviziyasındakı 15-ci polkun döyüşçüsü olur. Bu vaxt o, artıq pulemyotçu idi. 1942-ci ildə həmin polkun komandiri Aleksandr Borisoviç Kazayev idi. Müharibədə polkovnik rütbəsinə kimi yüksələn bu keçmiş döyüşçü hazırda ehtiyatdadır, özü də Moskvada yaşayır.

Sovet qoşunları Nalçıq şəhərini faşistlərdən müdafiə edərkən, hitlerçilər nəyin bahasına olursa-olsun Qroznı neft rayonunu ələ keçirməyə, Alxan-Çurt dərəsinə tutmağa, beləliklə Malbek rayonunda təşəbbüsü öz əllərinə almağa cəhd göstərirdilər. Bu vuruşmalarda hitlerçilər on doqquz min əsgər və zabit, 380-dək tank və başqa hərbi texnika itirdilər. Lakin yenə

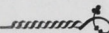
də inadlarından əl çəkmək istəmirdilər. Faşistlər istəyirdilər ki, Orconikidze şəhərini ələ keçirsinlər, Gürcüstan hərbi şose yolunu tutsunlar. Qızıl Ordu hissələrini parakəndə salıb bir-birindən ayırınsınlar, beləliklə də Qroznıya, Bakıya tərəf hücumu davam etdirdinsinlər, sonra isə Tiflisə tərəf hücumə keçsinsinlər. O vaxt Orconikidze şəhəri Zaqafqaziyanın açarı sayılırdı, özü də böyük strateji əhəmiyyətə malik idi.

Sovet komandanlığı hitlerçilərin hücumunu Nalçik tərəfdən gözləyirdi, istəyirdi ki, faşistlərin Mozdok qruplaşmalarını burada darmadağın etsin. Elə buna görə də Zaqafqaziya cəbhəsinin komandanı general İ.İ. Maslennikov əmr etmişdi ki, hissələrimiz eyni vaxtda Malbek – Mozdok istiqamətilə hücumə hazırlaşsın.

Hitlerçilər 1942-ci ilin sentyabr ayında məhz bu cəbhə boyu hücumə keçməyə cəhd göstərmək istəyirdilər. Düşmən bu cəbhəyə 34 min nəfər canlı qüvvə, 460 top və minomyot, 1500-dən çox pulemyot, 170 tank, çoxlu zirehli maşın toplaşmışdı. Faşistlər əsas qüvvələrini iyirmi kilometrlik cəbhə boyunca cəmlənmişdilər.

O zaman sovet qoşunları 250 kilometrlik müdafiə xəttində dayanmışdılar. Burada dayanan 37-ci orduya general-mayor P.Ş. Koplöv komandanlıq edirdi. Orduya Mehdiyin də xidmət etdiyi ikinci qvardiya diviziyası, 151-ci, 275-ci, 195-ci, 392-ci və başqa diviziyalar, Terek çayı və Baksan ətrafında daha beş tank briqadası, səkkiz tank batalyonu, altı zirehli qatar, dördüncü hava donanmasının 222 təyyarəsi də daxil edilmişdi.

Düşmən, öz hücumunu davam etdirməkəydi. Ancaq noyabr ayının beşi hitlerçilərdən ötrü gözlənilməz ldu. Sovet qoşunları hücumə keçdilər. Düşməni sarsıdıcı zərbələr endirildi. Hücumə keçən sovet qoşunları düşmənin əsas qüvvələrini əzdi və hitlerçilərin 140 tankını, 7 zirehlisini, 70 topunu, 2350 avto-

maşınını, 183 motosikletini və başqa hərbi texnikasını, çoxlu hərbi sursatını ələ keçirdi.

Mozdok ətrafındakı vuruşmalarda Mehdi Quliyev öz pulemyotu ilə çoxlu faşist qırdı. O, ilk dəfə «İgidliyə görə» döyüş medalı ilə təltif olundu. Kuban uğrunda döyüşlərdə isə Mehdiyin sinəsini Qırmızı Ulduz ordeni bəzədi.

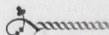
1943-cü il may ayının 27-si. Krasnodar diyarının Krım rayonundakı Qorışrı xutoru. Sovet döyüşçüləri qəddar düşməni buradan qovdular. Lakin hitlerçilər xutoru yenidən ələ keçirmək üçün bütün gün ərzində sovet qoşunlarına qarşı doqquz dəfə hücumə keçdilər. Mehdi Quliyevin pulemyotçular dəstəsi düşmənin bütün həmlələrinin qarşısını mərdliklə aldılar, «səngəri əldən verməmək» haqqında komandanlığın əmrini yerinə yetirərək xutoru müdafiə etdilər.

Şimali Qafqaz cəbhəsi hissələrinin zərbələrinə davam gətirməyən hitlerçi hissələr Arnaviri tərk etməli idilər. M. Quliyevin kəşfiyyatçılar qrupuna tapşırıq verildi ki, faşistlərə geri çəkilməyə imkan verməməli, körpünü partlatınsınlar. Belə hallarda həmişə olduğu kimi, bu dəfə də əməliyyat hay-küysüz və tez başa çatdırıldı.

... Bu isə Krımda olmuşdur. Müvəffəqiyyətsizlikdən quduzlaşmış alman komandanlığı nəyin bahasına olursa-olsun itirdiyi mövqeləri geri qaytarmağa cəhd edirdi. Səhər təzəcə açılarda faşistlər özlərinin sayca birinci psixoloji əks-hücumuna başladılar. Diviziya komandiri, general-mayor Turçinski 15-ci polka zəng çalıb dedi:

- Düşməni pulemyot atəşli qarşıləyin. Soyuyqanlı olun. - Sonra da xüsusi olaraq əlavə etdi, - Serjant Quliyevə çatdırın ki, o, faşistlər üçün bir «ləzginka» çalsın.

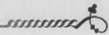

Minaatanların köməyinə arxalanan faşistlər ayaq üstə gəldirdilər, irəlilədikcə avtomatlardan tez-tez atəş açırdılar. Partlayan minanın qəlpəsi ikinci pulemyotun nişançısının sinəsinə dəydi. Mehdi ilə yanaşı ikinci bir əsgər də yerə yıxıldı. Mehdi pulemyotu irəliləyən sərəyə doğru istiqamətləndirdi. Sovet əsgərlərinin yaratdığı gözə görünməz divara toxunan faşistlər sanki kor adamlar kimi səndələyib aşırıdılar. Atəşin tutduğu arazidə meyidlər üst-üstə sərilirdi.

Faşistlərin beşinci hücumundan sonra atılan mərmirlərdən biri gəlib «Maksim» pulemyotunun çarx hissəsinə toxundu, onu zədələdi. Ancaq Mehdi özünü itirmədi, başqa pulemyota tərəf qaçdı. O, «Çapayev» kinosundakı pulemyotçu qızın hərəkətlərini təkrar edirdi, faşistləri irəli buraxır, birdən açdığı atəşlə onları biçib-tökürdü.

Hitlerçilər də Mehdiyə gözdən qoymaq istəmirdilər. Pulemyotun yanında bir mina partladı. Ondən qopən qəlpələr bu dəfə nişangahı sıradan çıxardı. Yenə pulemyotçulardan biri qəhrəmanlıqla həlak oldu. Mehdi tək qaldı. Patron verən olmadı. – İndi düşmən güllələri Mehdiyə rahat buraxmır, üzərinə yağış kimi səpələnirdi. Güllələr hər dəfə gah sağından, gah soldan, gah da başının üstündən ötüb keçirdi.

Elə bu vaxt arxadan sovet tanklarının uğıltusu eşidilir. Sovet tanklarını görəndə faşistlər qaçmağa üz qoyurlar. Mehdi yənidən pulemyotun arxasına yatır, bu dəfə güllələri necə və hara gəldi səpələyir, axı, dediyimiz kimi, nişangah sıradan çıxarılmışdı. Mehdi intiqam hissini söndürə bilmir, pulemyotla səngərdən-səngərə qaçır, özünə daha münasib yer seçir, elə yer ki, oradan geriyyə qaçan düşməni asanlıqla vurub yıxmaq mümkün olsun.

Lakin hitlerçilər bir qədər sonra yenə hücum keçirlər. Faşistlərin səkkizinci hərəməsində bir güllə Mehdiyə sinəsinə dəyib sürüşür, onu yaralayır. Üzündən axan qan dayanmaq bilmir. Cəsür döyüşçü yarıya əhəmiyyət vermir. «Maksim»in tətiyini buraxmır, ona tərəf irəliləyən faşistləri sərrast atəşlə nişan alır, onları qırıb-tökür...

Faşistlərin doqquzuncu hərəməsi də dəf edildikdən sonra sovet döyüşçüləri Mehdiyə «Maksim» pulemyotu arxasında huşunu itirmiş, yerə sərilmiş halda tapırlar. Bu vuruşmalarda Mehdi Quliyev düşmənin 170-dək əsgər və zabitiyə məhv etmişdi...

Mehdiyə cəbhənin səyyar xəstəxanasına gətirir, burada ona ilk yardım göstərilir, ancaq çox qan itirdiyindən bir qədər burada qalmalı olur. Elə bu vaxt onun xəyalları qanad çalıb uşaqlıq və gənçlik illərinə uçur, atası gəlib gözləri önündə canlanır, təhsil aldığı fabrik-zavod məktəbi yadına düşür.

Gədəbəy rayonundakı Əriknaz kəndində 1930-cu ildə kolxoz yaradılanda, ona M.F.Axundovun adı verildəndə, atası Nadir kişi kolxozun ilk sədri seçildəndə Mehdiyə yeddi yaş tamam olmuşdu. Anadən olduğu may ayı öz xoşqədəmli gəlişilə bağ və bağçaları lələzərə çevirmişdi, ağacları, təbiəti qış yuxusundan oyatmışdı, çəmənləri, zəmiləri canlandırırdı. Bahar fəslə öz iradəsinə qəbul etdirməyə canfəşanlıq göstərirdi. Elə bu vaxt, yəni mayın beşində, Mehdiyənin adı günə qeyd olunanda o, atasına demişdi:

- Ata, qoy böyüyüm, kəndimizdəki məktəbi oxuyub başa vurum, Bakıya gedəcəyəm, sonrasını özün görərsən. Oradan kəndimizə usta bənnə kimi qayıtmaq istəyirəm. Qorxma, səni heç vaxt darda qoymayacağam. Kolxozçulardan ötrü yaxşı-

yaşxı yaşayış evləri ucaldacağam. Hə, hələ mal-qaranı da unutmayacağam, gözəl və işıqlı tövlələr tikəcəyəm.

... Mehdi öz iradəsinə hakim kəilsə də, istəyinə, arzusuna nail olsa da, ata tərəfdən bəxti götirmədi. Nadir kişi kolxoza sədr seçildikdən beş il sonra, ömrünün qalan çağlarını oğluna bağışlayıb, gözlərini əbədi yumdu, ata-bala arasında kənd barəsində edilən söhbət yarımçıq qaldı, lakin Mehdi öz inadından dönmədi. On dörd yaşına dolmuş bu uşaq öz-özünə təsəlli verdi: «Kişinin sözü bir olar, - dedi. – Atama söz vermişəm, oxumalıyam, bənnə olmalıyam».

1940-cı il. Respublikamızın paytaxtı. Bakı şəhəri. 13 nömrəli fabrik-zavod təhsili məktəbi. Bu təhsil ocağına yenidən qəbul olunmuş şagirdlər arasında Mehdi Quliyev də vardır. O, boydan balaca olsa da, biləkləri güvvətli, bədəni cüssəli idi, çatılmış qara qaşları, yumru sifəti, ətli ovurdları ilə başqalarından fərqlənirdi. Onu məktəbin bənnahlıq sinfinə qəbul edəndə, direktor Behbudov gələcək sənət sahiblərinin qarşısında çıxış edib demişdi:

“Vətənin ümidi sizədir, mənim əvəzlərim. Vətənimiz sosializm cəmiyyəti qurub irəliləyir. Biz istəyirik ki, zəhmətkeşlərimiz hər şeylə təmin olunsunlar. Əmin-amanlıq şəraitində yaşayaq. Bakını, rayon mərkəzlərini, kəndlərimizi gözəlləşdirək, daha da abad edək. Balalarım, unutmayın ki, siz məktəbi oxuyub bitirdikdən sonra bənnə, suvaqçı, quraşdırıcı, rəngsaz və bir sıra başqa peşələrə yiyələncək, böyük, həm də çoxmərtəbəli binalar ucaldacaqsınız. ... Siz öz əllərinizlə bizim bu Bakıya, respublikamızın rayon mərkəzlərinə və kəndlərimizə gəlin kimi təzə don geydirməli olacaqsınız. Tikəcəyiniz, ucaldacağınız hər hansı bir bina əslrəin yadigarı kimi yaşamalıdır”.

... Şəfqət bacısı palataya girəndə, əlindəki termometrləri xəstələrə paylayanda, Mehdi elə bil yuxudan ayıldı.

Elə bu vaxt həyəcan sığnalı eşidildi. Havada alman təyyarələri görünürdü. Onlar bir qədər irəliddə bir-birinin ardınca başaşağı şığıdılar. Tökükləri bombalar böyük, yarasızlıq binalardan bir neçəsini uçurub darmadağın etdi. Vəziyyəti belə görə Mehdi ürəyində deyirdi: «Hələ bir buna bax, illərlə ucaldılan bir bina bir neçə saniyənin içində külə döndü. Biz bənnahların çəkdikləri əmək gör nə ilə nəticələndi».

Krım rayonundakı 95-ci təpə uğrunda gedən vuruşmalarda Sovet Silahlı Qüvvələri hitlerçiləri böyük tələfata uğratdı, faşistlərin çoxlu hərbi sursatını və texnikasını məhv edib, sıradan çıxardı. Bu əməliyyat 1943-cü il sentyabr ayının 15-də baş verdi. Hitlerçilər tutduqları mövqeləri möhkəm müdafiə edirdilər. Növbəti əməliyyat zamanı Mehdi xidmət etdiyi bölmə səngər qazıb müdafiəyə keçir. Kəşfiyyatçılar xəbər gətirmişdilər ki, qarşıda düşmənin üç atəş nöqtəsi vardır. Hitlerçilər bu nöqtələrdən atəş açıb döyüşçülərimizi qazmadan başlarını qaldırmağa və irəli getməyə qoymurdular. Həmin atəş nöqtələrinin məhv edilməsi başlıca vəzifə sayılırdı. Bu əməliyyatın yerinə yetirilməsi Mehdiyə tapşırılmışdı.

Mehdi pulemyotla birlikdə təkbəşinə faşistlərin arxasına keçdi, sərrast atəşlə və əl qumbarası ilə nöqtələrdən birini sıradan çıxardı. Qalan iki nöqtə bir qədər aralıqda idi. Onları pulemyotla sıradan çıxarmaq olmazdı. Mehdi çox düşünmədi, bir-birinə bağlı olan iki dəst əl qumbarasını qoynunda gizlədib, düşmənin gizli atəş nöqtələrinə tərəf süründü. Gəlib bir qədər aralıqda olan xəndəklərdən birində gizləndi. Bu xəndək təyyarələrdən salınmış ağır bombadan əmələ gəlmişdi. Bura hitlerçilərin atəş nöqtələrindən təxminən on-on beş metr aralı

olardı. Mehdi yaranmış fürsətdən istifadə edib, bağlı qumbaralardan birini var gücü ilə irəli, atəş nöqtəsinə atdı, sonra ikinci qumbaranı bir qədər kənardakı atəş nöqtəsinə tulladı. Düşmənin atəş nöqtələri susduruldu, pulemyotlara sarılmış fritislər də məhv edildilər. Arxadan birdən «Ura!» səsləri qopdu. Sovet qoşunu, hərbi texnikası hücumə keçdi...

Qoşunlarımız Kırım boğazından keçərkən, Mehdi yeni-yeni igidliklər göstərirdi. Sahildə özünə sənəkar tutmuş sovet əsgərləri 175 metrlik hündürlükdə möhkəmləndilər. Hitlerçilər isə qurudan, havadan öz hücumlarını davam etdirirdilər. Ancaq çoxlu itki verdikdən sonra geriyə çəkilməyə məcbur olurdular. Mehdinin «Maksim» pulemyotu bir an belə susmaq bilmirdi. Atdığı sərrast güllələrlə faşistləri yerə səriridi.

15-ci qvardiya atıcı polkun komandiri qvardiya polkovniki Kravtsovun (o, Kırım vuruşmalarında qəhrəmanlıqla həlak olmuşdur), polk qərargahının rəisi polkovnik Neseçenkonun, ikinci Qırmızıbayraqlı Taman atıcı diviziyasının komandiri, general-mayor Turçinskinin imzaladıqları 1943-cü il 8 noyabr tarixli tələfdə göstərilirdi ki, Mehdi Nadir oğlu Quliyev sosialist Vətəni uğrunda cəbhələrdə əsl qəhrəmanlıq göstərmiş və o, həqiqətən Sovet İttifaqı Qəhrəmanı adına layiqdir. Bu təliqə SSRİ Ali Sovetinin Rəyasət Heyətinə göndərilmişdi.

Bəli, xalqımızın igid oğlu Mehdi həmin il noyabr ayının 17-də bu yüksək ada layiq görüldü. SSRİ Ali Sovetinin Rəyasət Heyətinin fərmanı ilə ona Sovet İttifaqı Qəhrəmanı adı verildi. Bu şad xəbər Mehdinin ürəyinə təpər, qollarına yenilməz bir qüvvə gətirdi.

... Bir dəfə Mehdi pulemyot arxasında olarkən görür ki, faşist tankı bir uşağı qabağına qatıb qovur və hitlerçilər əllərini-əllərinə vura-vura çığırışır və gülərkə deyirlər: «Bravo-bravo!» Mehdi özünü saxlaya bilmir, əlinin altında hazır

saxladığı içi maye ilə dolu olan şüşəni maşına tərəf fırladır, onu yandırır və özünü itirmədən pulemyotun lüləsini hitlerçilərə tərəf çevirib atəşə tutur. Mehdi ikinci dəfəyə Vətən müharibəsi, bir qədər sonra Qırmızı Ulduz ordenlərinə layiq görülür.

Mehdi Quliyev Simferopoldan Odessaya kimi böyük bir döyüş yolu keçmişdi, oradan isə oxuyub hərbi biliyini artırmaq məqsədilə zabitlər məktəbinə yola salınmışdı.

Bizim Qızıl Ulduzlu qəhrəman Mehdi Quliyev Böyük Vətən müharibəsindəki tarixi Qələbədən sonra Vətənə qayıtdı. Bakıda, öz ana yurdunda güllə-çiçəklə qarşılandı. Bəli, dənənkə bənna, qurub-yaradan Mehdi, bu gün elinə, ailəsinə qəhrəman kimi qayırdı, sinəsini döyüş orden və medalları ilə yanaşı, Lenin ordeni və Qızıl Ulduz medalı bəzəyirdi.

Mehdi həyatdan geri qalmaq istəmədi. O istəyirdi ki, təhsilini artırsın, oxuyub ali savadlı mütəxəssis olsun, xalqımıza daha çox xeyir versin. Bu məqsədlə də o, Azərbaycan Dövlət Universitetinə daxil oldu, tarix fakültəsinin axtaş şöbəsini bitirdi. Bundan əvvəl isə o, Bakı Ali Partiya Məktəbini bitirmişdi.

Mehdi bir müddət Azərbaycan KP MK-nın təbliğat-təşviqat şöbəsində təlimatçı vəzifəsində işlədi. Sonra Azərbaycan SSR Daxili İşlər Nazirliyinin Bakıdakı müəssisədənkənar obyektləri mühafizə edən idarəsinin rəisi vəzifəsində çalışdı, milis polkovniki rütbəsinə kimi yüksəldi.

Mehdi Quliyev sülh, əmin-amanlıq dövründə də özünü əsl vətənpərvər kimi göstərmiş, başçılıq etdiyi kollektivin dərindən hörmətini qazanmışdı. Onun rəhbərlik etdiyi idarə dəfələrlə qabaqcıllar sırasına çıxmış, dövlət tərəfindən mükafatlarla layiq görülmüşdür.

Mehdi boş vaxtlarında tez-tez Bakını gəzməyə çıxar, inşaatçı dostlarının görüşünə gedərdi. Axı, müharibədən əvvəl o,

bir müddət Serebrovski adına neft mədənləri idarəsində bənnalıq etmiş və buradan da cəbhəyə yola düşmüşdü.

Mehdi Quliyev həm də yaxşı ailə başçısı olmuşdur. Müharibədən qayıtdıqdan sonra Nazlı adlı bir qızla ülfət bağlamış, birlikdə üç oğlan və iki qız atası olmuşdur. Oqtay, Sabir, Nadir adlı oğlanları, Sevil, Ofelya adlı qızları indi atalarının adını uca tuturlar. Sabirlə Nadir atalarının yolunu davam etdirirlər, Sevil isə ali təhsilli həkimdir.

Çətin imtahanlardan, odun-alovun içindən keçmiş Mehdi Quliyev, cəbhələrdən qayıdarkən özü ilə müharibənin əlaməti olan bir xəstəlik gətirmişdi, müalicəsi mümkün olmayan ürək xəstəliyi. O, elə bu xəstəlik nəticəsində də işıqlı dünyanı tərk etdi. 1976-cı ildə onu Bakıda, «Fəxri xiyaban»da dəfn etdilər.

Gədəbəylilər qəhrəmanın adını əbədiləşdirmiş, Mehdiyin doğma kəndindəki sovxozu onun adını vermişlər.

Şovet İttifaqı Qəhrəmanı Mehdi Quliyev

Müharibə başlayanda mənim heç səkkiz yaşım yox idi, lakin mən onun nəfəsini aydın hiss edirdim. Bu müharibədən, ən amansız müharibələrdən biri kimi, yadımda qalan ancaq bunlardır: dəniz kənarındakı paraşüt qülləsinin məfil hasarı içində gördüyüm "zenitkalar", diaqonal üzrə kağızlar yapışdırılmış pəncərələr, hospitala çevrilmiş evlərin zirzəmiləri, şəhərin mərkəzindəki Xəzər Dənizi idarəsi binasının bütün fasadını örtmüş Hitlerin və Hebbelsin karikaturaları olan böyük plakatlar, dəmir yol vağzalı meydanında Ukrayna və Belarusiyadan gələn qaçqınlar... Məndən 10 yaş böyük olan Mehdi Quliyev üçün müharibə tamam başqa cür olmuşdur: barıt qoxulu, tozlu yollar və yangınlardan gecələr rəngi dəyişilən səma, şərqə sarı dəs-tələrlə tələsən qaçqınlar və yaralılarla dolu arabalar, arası kəsilməyən avtomat atəşləri və partlayışlar, tozun dumanında qüllələrindəki qara-ağ xaçlar aydın görünən tanklar, çığırtı və atəş gurultusuyla bizim mövqelərə hücum edən "messerlər"...

Bunlarla 18 yaşlı Mehdi Quliyev hələ müharibənin ilk günlərində rastlaşmışdır. Beləcə onun öyrəşdiyi, adət etdiyi hər şey arxada qalmışdır: Gədəbəyin, Əriknaz kəndindəki sevimli va-

lidayınları da, 13№-li FZM-ki yoldaşları da, özünün bəna işlədiyi Bakıdakı tikinti obyektı da. Taleyin hökmü ilə Mehdi o milyonlardan biri oldu ki, sonralar onlar haqqında mahni qoşdu:

Uşaqqlar, uşaqqlar, siz döyüşə birinci getdiniz,
Uşaqqlar, uşaqqlar, Vətəni siz xilas etdiniz...

Budur, Biləcəri stansiyasından yük qatarı relslərin üzərində uzun kilometrəli sayə-saya, onu özü ilə gecə və gündüz mühərriklərin uğuldadığı, pulemyotların fasiləsiz atəş açdığı, topların səngərlərin üzərində dayanmadan atıldığı yerə aparır. Getdikcə cəbhə xəttinə yaxınlaşırdı...

Mozdok altında gedən ilk döyüşlərdə hələ güllə atmamış və barıt qoxusu bilməyən sıravı Quliyev hissə komandanlığının diqqətini özünə cəlb etdi: «cəsarətlidir, bacarıqlıdır, təşəbbüskardır». O günlərdə adi vətəndaş geyimini əsgər gimnastyorkasına təzəcə dəyişmiş azərbaycanlı gənc barədə diviziya qəzetlərindən biri yazırdı: "Atəş mövqeyində Quliyevi tanımaq olmur. Döyüşdə o faşistlər üçün tufana dönür: dağ qartal kimi qorxmazdır. Pulemyotçu Quliyev olan yerə düşməni yaxınlaşmağa cəsarət etmir".

Mozdok altında, Armavir və Nalçikin azad edilməsi uğrunda gedən döyüşlərdə və Kubanda davam edən ağır vuruşmalarda Quliyev məhz belə döyüşçü olmuşdur.

Mehdi Quliyevin cəbhədə göstərdiyi igidliklər barədə onun xidmət etdiyi hissənin komandanlığının təşəkkür məktubları, cəbhə və respublika qəzetlərində dərc olunan yazılar barədə əlbəttə onun doğma kəndində də bildirildilər. Onun atası hörmətli Nadir kişi və anası Səkinə xanım bu cəsur oğlu ilə ancaq fəxr edə bilirdilər. Yəqin ki, belə də olmuşdur. Ana hər dəfə çöl

poçtunun və hərbi senzurasının üç küncü möhürləri ilə bəzədilmiş əsgər məktubları daşıyan poçtalyonun qarşısına çıxanda ürəyini tutaraq fikirləşirdi: görəsən, hər şeyin yandığı və dağıldığı o yerlərdə oğlum nə edir? – Oğlu isə cavabında belə yazırdı: «Vuruşuram! Faşistlər artıq 41-ci ildə olduğu kimi vəhşilik etmirlər, tez-tez canlarını qaçmaqla qurtarırlar. Ürəyim hiss edir ki, tezliklə biz tamamilə üstün gələcəyik!» Bir kəlmə də özünün cəbhə işlərindən yazmırdı: nə almanlarla xəndəklərdə apardığı əlbəyaxa döyüşlərdən, nə düşmənin arxasına "dil" dalınca getməsindən, nə də dəfələrlə aldığı yaralar və kontuziyalardan müalicə olunmaq üçün tibb-sanitar batalyonunda yatmağından. Onu daha çox maraqlandıran bunlar idi: "Əriknaz kəndindəki doğmaları necə yaşayırlar, nəyə ehtiyacları var? Ata, ana, qardaşlar, bacılar necədirlər? Məktəb yoldaşları, dostları necədir?" O, hər məktubda xahiş edirdi ki, narahat olmasınlar, tezliklə o qələbə ilə evə qayıdacaq, mütləq qayıdacaq.

Həmin vaxt isə faşistlər Kerç rayonunda 2-ci Taman qvardiya diviziyasının 15-ci atıcı polkunun hücumunun qarşısını almaq üçün kiçik serjant Quliyev və onun pulemyotçuları üçün əsil ov təşkil etmişdilər. O vaxtın hərbi jurnalisti yazır: "Bombaların yaratdığı çuxurlar olan yerdə təpəcik vardı. Cəmi iki gün əvvəl hissəyə gəlmiş müşahidəçi Mehdi Quliyev dərin sığırda oturmuşdu. O, tüstü dumanı ilə örtülmüş çuxuru diqqətlə izləyirdi. Birdən səhrada olduğu kimi sakitlik çökdü, elə bil müharibə adında bir şey yoxdur. Lakin müşahidəçinin iti gözləri təciliyə yaxınlaşan faşist qrupunu görür. İndi nə etmək lazımdır? Axı faşistlər əsgərlərimizi qəfildən yaxalaya bilirlər? Bir anda qərar qəbul edilməlidir: düşməni avtomatçılarını hələ uzaqda ikən gözənlənməz və sarrast atəşlə yox etmək. O saat onun komandası ilə pulemyotçular dəqiq atəş açdılar. Onlar-

la hitlerçi məhv edildi. qalanlar isə qorxaraq geriyə, öz mövqelərinə qayıtdılar. Almanlar yenə dalbadal hücum etməyə çalışdılar, lakin onlar nə qarşidan, nə arxadan, nə də ki sağ-sol cinahlardan pulemyotçularımıza zərbə endirə bilmədilər.

Taman yarımadasından söz düşəndə istər-istəməz Lermonovu xatırlayırsan: “Cəhrayı rəngə çalmış buludlar səpələnmiş mavi səma. Ən hündür yerində mayak qülləsi ağaran, cəhrayı zolaq şəklində qayaya qədər uzanan Krımın uzaq sahilı”. 43-cü ilin qışında bu artıq ayrı Taman-ı, partlayışlarla yaralanmış və od-alovla yandırılmışdı. 43-ün payızında hücum xətti buradan keçirdi. Minalarla möhkəm əhatə edilmiş və güclü müdafiə olunan sərhəd xəttinin o biri tərəfində düşmənin dörd diviziyası gizləndi. Səhər yenicə açılında düşmənin yerləşdiyi sahədə sonuncu dəfə projektorun şüası “qırıldı” və Krım uğrunda möhtəşəm vuruşma başladı. Quliyev belə xatırlayır: “Düşməni bizi güclü atəslə qarşıladı. Atəşlərdən boğazda su sanki qazanda qaynayan kimi qabarırdı, Krımın sahilı isə partlayışlardan vəhşi kimi uğuldayırdı.

Quliyevin pulemyotçuları minalanmış ərazini keçərək, başlarının üstündən keçən güllələr altında dar döyüş meydanına can atan desantların arasında idi. Faşist dəstələri döyüşçülərimizi boğaza atmaq üçün bir neçə dəfə əkshücumə keçməyə cəhd etdilər.

- Bir addım da geriyə olmaz! Faşistləri daima güclü atəş altında saxlamaq lazımdır”, - Mehdi uşaqlara əmr etdi.

Bizim tərəfdən də itkilər çox oldu. Belə olurdu ki, tələsik qazılan xəndəklərə almanlar yaxınlaşmağa çalışdılar. Bu zaman Mehdi qızması “Maksim”ə istirahət verərək avtomatı əlinə alır və yaxınlaşmaq istəyən buynuzlu dəbilqəli alman əsgərlərini fasiləsiz atəşlərlə biçirdi. Hitlerçilərin bizim müdafiə xəttimizə tankları göndərmək niyyətləri də baş tutmadı... Çox

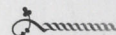
keçmədi ki, Quliyevin pulemyotçu qrupu boğazı keçmək istəyən tanklarımıza mane olan alman artilleriyaçıların güclü atəşə tutdu. Bu zaman gəzlənilmədən “messer”lərin müdafiəsi altında bombalarla “yunkers”lər uçub gəldilər. Göydən kömək gəldiyini görəndə rəqib hiddətlənmiş halda bizimkiləri atəş yağışına tutdular, baş qaldırmaq mümkün deyildi. Qvardiyaçıları üstün qüvvələrə malik olan düşmənin hücumlarının qarşısını almaq üçün son nəfəslərinə qədər dözürdülər. Təkcə bu döyüşdə Quliyev Hitlerin otuz qədər döyüşçüsünü sıradan çıxardı.

Bir dəfə sübh tezdən Taman diviziyasının komandiri general-mayor Turçinskiyə kəşfiyyət məlumat çatdırdı ki, 15-ci polkunun sahəsində faşistlər psixi hücumə keçiblər. Bunu eşidərək general o saat polk ilə əlaqə saxladı və əmr verdi: “Almanları pulemyot atəşi ilə qarşılama! Soyuqqaqlı olun, təlaşa düşməyin. Quliyevə çatdırın ki, almanlar üçün öz “ləzginka”sını səsləndirsin”.

Xəndəyin kənarından pulemyotçularımız şnaps “içməkdən sərxoş olmuş və hirsələrindən sifətləri dəyişilmiş” alman əsgər və zabıtlarının bizim mövqelərimizə yaxınlaşdıqlarını görə bildilər. Əyinlərində qolları qatlanmış kül rəngli mundirlər, əllərində od püskürən avtomatlar vardı. Mehdi bu səhnəni görəndə müharibədən əvvəl çəkilmiş “Çapayev” kinosunu xatırladı. Bu zaman yaxınlıqda partlayan minanın qəlpəsi ikinci pulemyotun nişançısını ölümcül vəziyyətə saldı, digər döyüş qrupunun pulemyotu da susdu. Kömək gələndə qədər Quliyev gah bir “Maksim”in, gah da o birisinin arxasına keçərək faşistlərin hücumlarının qarşısını almaları oldu. Çox keçmədi ki, gülləbaran sektorunda hitlerçilərin meyitlərindən ibarət tərəcik əmələ gəldi. Təcili mövqeyi dəyişmək lazım gəldi...

Düşmənin əkshücumları davam edirdi. Beşinci, altıncı... Beşincidə dalbadal atılan avtomat güllələri “maksim”in qapa-

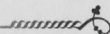

ğına dəydi, yeddincidə isə Mehdi bir yara da aldı, bu dəfə bəşindən. Sərt ağrıya, gözlərinə qan axmasına baxmayaraq, o, öz pulemyotu ilə atəşi davam etdirir və düşmənin dəstələrini sıradan çıxarırdı. Faşistlərin 8-ci və 9-cu hücumları onu lap hal-dan saldı. Ancaq bundan sonra o özünü pulemyotdan kənarlaşdırmağa razılıq verdi. Üç həftə o, səyyar hospitalda yatdı. azacıq sağalan kimi yenə hücum xəttinə, düşməni məhv etməyə, işğal olunmuş torpaqları azad etməyə getdi.

Bu gün, on illər keçəndən sonra qəhrəmanlıq saydıqlarımızı müharibədə insanlar adı şey kimi qəbul edir, onlara öyrəşirlər. Lakin qvardiya Taman diviziyasının sərrast pulemyotçusu və bir kəşfiyyatçı kimi özünə şöhrət qazanmış bizim həmyerlimizin igidliyi diqqətdən kənar qalmadı. SSRİ Ali Soveti Rəyasət Heyətinin 17 noyabr 1943-cü il tarixli fərmanı ilə Kerç boğazının ələ keçirilməsi və Krımın azad edilməsi uğrunda gedən döyüşlərdə göstərdiyi mərdlik və şücaətə görə Mehdi Quliyevə Sovet İttifaqı Qəhrəmanı kimi fəxri ad verildi.

1945-ci qələbə ilində baş leytenant Mehdi Quliyev artıq Krasnodar atıcı-pulemyot məktəbini bitirmişdi, anasına söz verdiyi kimi evinə qayıtdı. Qəhrəman kimi qayıtdı, ötən müharibənin çoxsaylı və amansız böyük və kiçik vuruşmalarından möcüzə kimi salamat çıxaraq qayıdan bütün qəhrəmanlar kimi. O, doğma kəndinə təkcə sinəsindəki qəhrəmanın qızıl ulduzu ilə yox, həm də 17 döyüş mükafatları – orden və medallarla qayıtdı. Onun böyük arzusu yer üzündə sülhü, əmin-amanlığı təmin etmək üçün var qüvvəsilə işləmək idi. Həmin ilin payızında o, universitetin tarix fakültəsində daxil oldu. Bir neçə il Bakı şəhər Hərbi Komendantlığı idarəsində, Bakı şəhər Su Kəmərinin Mühafizə divizionunun, sonra da polkun komandirini işləmiş, 1968-ci ildən ömrünün sonuna qədər Daxili İşlər Nazirliyinin müəssisədənkənar mühafizə idarəsinin rəisi

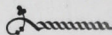
vəzifəsində çalışmışdır. Mehdi Quliyev 1976-cı ildə vəfat etmişdir.

- Atam necə yadımda qalıb? – deyər məndən Sabir Mehdi oğlu Quliyev təkraran soruşur. – Təvazökar, sadə, insanlarla ünsiyyət yaratmağı bacaran insan idi. Heç təsadüfi hal deyil ki, Gədəbəy rayonunun bir çox kənd sakinləri, müharibə və əmək veteranları, pensiyaçılar işə düzəlmək, mənzil-məişət, hətta ailə məsələləri ilə əlaqədar onun yanına xahiş gəlirdilər. Təsdiq edə bilərəm ki, o, hamıya diqqət və qayğı göstərər, mümkün qədər kömək etməyə çalışırdı. Öz uşaqlarını, biz beş nəfər idik, o, ərköyün bəsləməirdi, gözüyumulu himayədarlıq etməirdi, eyni zamanda bizi çox istəyirdi. İş yoldaşlarının xatirələrinə görə, o, öz həmkarlarına qarşı diqqətli olub. Bununla yanaşı həm özünə, həm də tabeliyindəki işçilərə münasibətdə tələbkarlıq göstərmiş. Qayda-qanunu gözləməyi, intizamlı olmağı xoşlayırdı və tələb edirdi. Bu sahədə çoxları ondan nümunə götürürdülər.

Yəqin ki, onlardan biri də Azərbaycan Respublikası DİN Mühafizə İdarəsinin rəis müavini Sabir Quliyevdir. O idarənin ki, vaxtilə orada onun atası Sovet İttifaqı Qəhrəmanı polkovnik Mehdi Quliyev xeyli əmək sərf etmişdir.

Faiq Zəkiyev,

“Günay” qəzeti, 12 aprel 1995-ci il

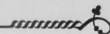

Azərbaycanın rus icmasının və
“Azərbaycan-Rusiya” Cəmiyyətinin
“Vestnik” qəzeti, 28 aprel 1995-ci il

Xalqın vəsəiti ilə

Uzun müddət Mehdi bu söhbəti başlamaq qərarına gəlmişdi. Lakin vaxt keçirdi və qəti qərara gəlmək lazım idi. Səkinə xala da bu söhbətə hazırlaşdı. Onun təkcə istəyi o idi ki, oğlu kənd həyatına yaxın peşə seçsin. Çünki onlarla uşaq doğma Əriknazdan Bakıya oxumağa getmiş və orada qalmışdılar. Mehдинin inşaatçı olmaq arzusu barədə sözləri anasının ürəyincə oldu. Oğlunun əsas eşitdiyi o oldu ki, doğma yurdunu hər vaxt yadında saxlasın və heç vaxt doğma kəndi ilə əlaqəsini kəsməsin.

Dəhşətli 40-cı illər yaxınlaşdı. Respublikanın kəndlərindən paytaxta gələn gənclər xoşları gələn peşələri seçirdilər. Çoxları neft sahəsində işləməyə gedirdi. Mehдинin zarafatla hamıya dediyi bir ifadə vardı: “Allah torpağı yaradıb, qalan bütün şeyləri isə biz – inşaatçılar yaratmışıq”. Yəqin ki, ondan yaxşı inşaatçı olardı. O, fəxrlə fəhlə-zavod məktəbini bitirəndən sonra işlədiyi tikintiləri dostlarına göstərirdi. Lakin müharibə başladı. Mehdi qabaqda yenə də ön sıralarda idi. Dəfələrlə oxuduğu hərbi kurslardan döyüşən orduya getmək

istədiyi barədə raportlar yazmışdı. Elə insanlar var ki, onlar hər cür şəraitdə öz ləyaqətini qorumağı bacarırlar. Onlar heç düşünmədən öz ürəyinin istisini ətrafdakılara paylayırlar.

Bu gün ondan qalmış məktubların quru misralarını oxuyarkən istər-istəməz görürsən ki, onların hərəsində yoldaşları haqqında bir neçə misra yazılmışdır. Həmin məktublarda həlak olanlar, dağıntılar və müharibənin törətdiyi digər fəlakətlər barədə də kədərli sözlər az deyil. Lakin onların hamısında öz torpağına və uzaq vətəninə məhəbbət və doğmaları barədə narahatlıq duyulur. Müharibə getdikcə daha çox qurban tələb edirdi. Bu 20 yaşlı gənc yazırdı: “...Mən düşmən tərəfindən dağıdılmış Krımın gözəl saraylarına göz yaşsız baxa bilmirəm. Eləcə də kəndlilərin yandırılmış evlərinə baxmaq mənim üçün çox ağırdır. Bağlar və tarlalar da yandırılmışdır. Bütün bunlara görə düşmən cavab verməlidir. Torpağımızda sıradan çıxarılmış hər kol, hər ev üçün. Biz müharibənin dağıtdığı hər şeyi bərpa edəcəyik. Mən inanıram ki, bizim vətənimiz məğlub edilməzdir və müharibədən sonra o daha yaşayışlı olacaqdır”.

Bu sözləri o, döyüşdə təsdiq edirdi. O vaxt hərbi hissənin qəzeti yazırdı: “Döyüş mövqeyində Quliyevi tanımaq olmur. Döyüşdə o, faşistlər üçün tufana dönür, dağ qartal kimi cəsərtli və qorxmazdır. Pulemyotçu Quliyevin və onun yoldaşlarının olduğu yerə düşmən cəsərt edib yaxınlaşa bilmir”.

Bir dəfə Kerç rayonunda gedən döyüş zamanı cəsür döyüşçünün mövqeyinə bir neçə dəfə hücumlar oldu. Hər dəfə düşmən seyrəlmiş sıraları ilə geri çəkilirdi. Bu zaman faşistlər təpəciyin arxa tərəfinə keçməyi qərara aldılar. Lakin Quliyev düşmənin bu həmləsini başa düşdü və onu atəşlə qarşıladı. O öz “Maksim”ini bir neçə dəfə bir yerdən başqa yerə daşımağa məcbur oldu. Lakin nə yanlardan, nə də arxadan düşmən təcürbəli pulemyotçunu ələ keçirə bilmədi.

Bir dəfə döyüş zamanı geri çəkilmələr və müdafiə olunanların sıraları lap yaxınlaşmışdı, atışma bir an belə sakitləşmədi. Mehdi çoxdan düşmən hücumlarının sayını itirmişdi. Birdən yaxınlıqda mina partladı. Mina onu kənara atdığından azacıq kontuziya oldu. O təzədən pulemyota yaxınlaşanda qarşısında bir topa dəmir gördü. Yaxınlıqda düşmən pulemyotu atəş açırdı. Bir neçə saniyə ərzində o həmin məsafəni qət etdi və avtomatdan düşmən dəstəsini sıradan çıxartdı. İndi ələ keçirilən alman pulemyotu yenidən atəş açırdı, artıq bu atəşlər düşmən tərəfinə yönəlirdi. 1943-cü il noyabrın 17-də Mehdi Quliyevə Sovet İttifaqı Qəhrəmanı adı verildi. Lakin onun döyüş tərcümeyi-halı bitmədi. O döyüş yolları ilə xeyli addımladı.

Ancaq 1947-ci ildə o Bakıya qayıtdı. O özünə rahatlıq axtırmırdı. Mühəribə özündən sonra bir çox cinayətləri və cinayətkarları miras qoymuşdu. Doğma torpağın dincliyini qorumaq lazım idi. Ona görə də Mehdi Quliyev öz taleyini ömrünün sonuna qədər DİN orqanları ilə bağlayır.

O, anasının verdiyi nəsihəti ömrü boyu ürəyində daşıyır. Heç vaxt o öz kəndliləri ilə əlaqəsini itirmir. Əriknazda heç bir xeyrixah iş onsuz keçmədi. Kömək və məsləhət üçün ona müraciət edirdilər. Onu bu gün də xatırlayırlar. Onun həmyerliləri əbəs yerə öz şəxsi vəsaitləri hesabına qəhrəmanın büstünü qoymaq barədə Gədəbəy rayon İcraiyyə komitəsinə müraciət etməyiblər. 1994-cü il dekabrın 15-də Gədəbəy şəhərində Mehdi Nadir oğlu Quliyevin büstünün qoyulması barədə qərar qəbul edilmişdir. Qələbənin 50 illiyi günündə həmyerliləri doğma torpağında Mehdi Quliyevi görə biləcəklər. Lakin mərmərə dönmüş vəziyyətdə.

*Fazil Ələsgər oğlu
Gədəbəy – Bakı*

Azərbaycan Demokratik Respublikasının
80 illiyi münasibətilə hərbi nəşriyyat tərəfindən
1998-ci ildə Bakı şəhərində rus dilində buraxılmış
“Qəhrəmanlar haqqında xatirə yaşayır” kitabından

Quliyev M.N.

Quliyev Mehdi Nadir oğlu 1923-cü il mayın 5-də Gədəbəy rayonunun Əriknaz kəndində kəndli ailəsində anadan olmuşdur. Azərbaycanlıdır. Doqquzuncu sinfi, sonra da Bakıda fabrik-zavod məktəbini bitirmişdir. 1942-ci ilin may ayından başlayaraq Sovet Ordusu sıralarında olmuşdur.

1942-ci ilin iyul ayında Böyük Vətən Müharibəsi döyüşlərində iştirak etmişdir. Şimali Qafqaz cəbhəsində 2-ci qvardiya ordusunun 15-ci qvardiya polkunda pulemyotçu qrupunun komandiri olmuşdur. Qvardiya kiçik serjantı Quliyev 1943-cü il mayın 27-də öz qrupu ilə Krasnodar vilayətinin Krım rayonunun Gorişni kəndi yaxınlığındakı sərhəd zolağının ələ keçirilməsi və müdafiəsi zamanı düşmənin 150 əsgər və zabitini sıradan çıxararaq, 10-a qədər əks hücumun qarşısını almışdır. Bundan savayı sentyabrın 15-də o, iki pulemyot qurğusunu sıradan çıxartmışdır. 1943-cü il noyabrın 17-də ona Sovet İttifaqı Qəhrəmanı adı verilmişdir. Krasnodar atıcı-minomyot məktəbini bitirmişdir. 1945-ci ildə Tiflis şəhərində zabit heyəti kurslarını bitirmişdir. 1946-cı ildən kiçik leytenant Quliyev ehtiyatdadır. Bakıda yaşamışdır. Azərbaycan Daxili İşlər Nazirliyi orqanlarında işləmişdir, polkovnikdir. Lenin ordeni, iki Qırmızı Ulduz ordeni və medallarla təltif olunmuşdur. 1976-cı il yanvarın 26-da vəfat etmişdir.

1941-1945-ci illər müharibəsində qələbənin
65 illik yubileyi münasibətilə
Daxili İşlər Nazirliyinin mətbəəsində
2010-cu ildə çap edilmiş
«Zəfər dastanı» kitabından

Quliyev Mehdi Nadir oğlu
milis polkovniki,
Sovet İttifaqı Qəhrəmanı
1923-1976

1923-cü il mayın 5-də Gədəbəy rayonunda anadan olub.

Müharibəyə qədər Bakıda neft mədənlərində çalışıb. Müharibənin ilk günlərindən ordu sıralarına çağırılıb, az vaxtda cəsur və qorxmaz pulemyotçu, mahir kəşfiyyatçı kimi şöhrət qazanıb. Mozdok uğrunda döyüşlərdə «İgidliyə görə» medala layiq görülüb. M. Quliyev Kubanın faşistlərdən azad olunması zamanı da düşmənin xeyli canlı qüvvəsini məhv edib və bu hünərinə görə «Qırmızı Ulduz» ordeni ilə mükafatlandırılıb.

Krımda ağır yaralanmasına baxmayaraq, atəşi dayandırmadan düşmənin onlarca canlı qüvvəsini məhv edən Mehdi Quliyev əsgəri rəşadətina görə, əvvəlcə «Böyük Vətən Müharibəsi», daha sonra ikinci «Qırmızı ulduz» ordenləri ilə təltif olunub.

Kerç boğazındakı döyüşlər zamanı sovet qoşunları şiddətli müqavimətlə üzləşib. Bu zaman düşmənin atəş nöqtələrinin susdurulması pulemyotçuların üzərinə düşürdü. 20 yaşlı qvardiya serjantı Mehdi Quliyev məhz bu döyüşdə «Sovet İttifaqı Qəhrəmanı» kimi yüksək fəxri adı qazanıb.

Qələbədən sonra o, vətənə qayıdaraq, Bakı Ali Partiya Məktəbində və Azərbaycan Dövlət Universitetinin Tarix fakültəsində təhsil alıb. Bir müddət partiya işində çalışdıqdan sonra 1951-ci ildə həyatını daxili işlər orqanları ilə bağlayıb və Su Kəmərlərini Mühafizə edən Alayın komandiri təyin olunub. Sonradan Müəssisədənkənar Mühafizə İdarəsinin rəisi işləyib və milis polkovniki rütbəsinə qədər yüksəlib.

Cəbhədə aldığı yaralar, tapdığı xəstəlik Mehdi Nadir oğlu Quliyevi incitsə də ağrı-acısını bürüzə verməməyə, özünü həmişə şux göstərməyə çalışır, xidmətini ləyaqətlə davam etdirirdi.

1976-cı ildə, 53 yaşında onun qəhrəmanlıq missiyasına nöqtə qoyuldu.

“Heç kim və heç nə unudulmayıb”

“Veteran” rubrikası Rusiya Daxili İşlər orqanları və Daxili qoşunların veteranlar şurasının sədr müavini, Birliyin veteran təşkilatları ilə iş üzrə komissiyasının sədri Y.N.Ştorojenkonun redaktorluğu ilə hazırlanmışdır.

Xatırlayırıq və fəxr edirik!

Böyük Vətən Müharibəsi insanlıq üçün amansız sınaq olmuşdur. Qələbə çalmış xalqın qəhrəmanlığı möhtəşəm hadisə kimi insanların yaddaşında daima qalacaqdır.

Bəzi dairələr son illərdə tarixi yenidən yazmaq üçün sərəşəm cəhdlər edirlər, lakin unudurlar ki, tarixi kim onu öyrəniş ibrət dərsi götürürsə, cəzalandırır. Hörmətsizliklə, siyasi və digər maraqlar, müxtəlif ekstremist ambisiyalı məqsədlərlə milyonlarla insanın böyük qəhrəmanlığına kölgə salmağa çalışırlar, hansıların ki, ucalığı və sönməz işığı dünyanı daha xeyirxah edir və saflaşdırır. Bu işə həm indi yaşayan, həm də gələcək nəşillər üçün olduqca vacibdir.

Çətin mübarizədə əyilməyən, müharibə illərinin ağır sınaqlarından çıxmış insanların taleyini unutmaq, yalan söyləmək başlanmaz günahdır. Çünki onlar özlərinin bütöv və səmimi arzuları ilə mənəvi-əxlaq oriyentiridir, canını qurban vermək, fədakarlıq, namus və ləyaqət nümunəsidir.

Azərbaycanın Gədəbəy rayonunun ucaq dağ kəndindən olan gənc Mehdi Quliyev məhz onlardan biridir. Uşaqlıqdan o, inşaatçı olmağı arzulayırdı. Orta məktəbi bitirəndən sonra bənna peşəsinə yiyələnir, Bakıda tikintidə işləyir, instituta daxil olmağa hazırlaşdı. Gələcəyə planları çox idi, bu da təbiidir, həyat yenidən başlayırdı. Lakin müharibə başladı və hər şey bir an içində dəyişildi. On səkkiz yaşlı Mehdi bənna masterokunu kənara qoyub əlinə silah aldı və əsgər oldu. O, bütün qəlbi ilə cəbhəyə can atırdı, hesab edirdi ki, o, ən ağır yerdə olmalıdır. Çox keçmədi ki, o cəbhənin ön xəttində oldu.

Müharibənin ilk günlərində o, geri çəkilməyimizin, döyüş dostlarının həlak olmasının acılığını hiss etdi, uğurlarından sərəşoş olan hitlərcilərin vəhşiliklərini gördü. O, atəşlərin altında çətin əsgər həyatına öyrəşirdi, hərbi elmə yiyələnirdi, qanlı döyüşlərdə onun xarakteri və iradəsi dəyişir, daha qətiyyətli olurdu.

Sayca dəfələrlə artıq olan düşmən qüvvələri Qafqaza solulmağa can atır, hər qarış torpaqda güclü müqavimətə rast gəlirdilər. Ölüm-dirim vuruşmasına girişən Sovet Ordusunun hissələri canlı qüvvə və texnika sarıdan çoxlu itki versə də, ilk dəfə olaraq faşist qoşunlarının hücumlarını dayandıra bildilər və sonra bütün cəbhə boyu hücumla keçdilər.

43-cü ilin yayında Mehdi valideynlərinə göndərdiyi məktublarda yazırdı ki, ən çətin günlər arxada qalmışdır. Faşistlər qorxmağa başlayıblar, geri çəkirlər. Cəbhədən gələn üçkunc əsgər məktubları nikbinliklə dolu idi, doğmalar və yaxınlarda,

bütün h mk ndilird  yaxınlaşmaqda olan qələbəyə inam yaradır, əlavə güc veriridi.

Dəfələrlə ölümün g z n  dik baxan pulemyotcu kiçik serjant Quliyev iřg l rl  qorxmazlıqla vuruřur, Nal iki, Moz-doku, Armaviri v  digər yerləri azad edirdi. O,  z n n cəsarəti, qətiyyəti,  n təhlükəli vəziyyətlərdə t mkinliliyi, hər an yoldařlarına kömək göstərməyə hazır olması kimi keyfiyyətlərinə görə qulluq etdiyi polkda layiqli hörmət qazanmıřı.

Əsgər taleyi sınaqlarla doludur. Bir dəfə Kubanda gedən d y řl rin birində onun rotasının d y ř cl ri bir sutka  r-zində hitler cl rin onlarla hücumlarının qarřısını aldılar, onların diviziyamızın müdafiə xəttini yarmaq c hdlrini pozdular. Mehdi çiyindən yaralansa da, tibbi-sanitar batalyonuna getməkdən imtina etdi. Həmin vaxt onun pulemyotundan atılan at řl r d řm nin 50-  yaxın avtomatçıni sıradan çıxartdı, onlara h nd rl y   l  ke irtm y  imkan vermədi. Vuruřmadan sonra komandır təkid elədi ki, Quliyevi tibbi-sanitar batalyonuna g nd rsinl r. O isə ertəsi gün səhər hissənin ərazisində idi. Əsgər yoldařlarının suallarına q r, fassuz belə cavab verdi: “Burada yaram daha tez saęalar”.

Gənc  sg rin cəbhə yolu həm aldığı yaralardan, həm da layiq görüldüyü d y ř m kafatlarından aydın məlum olur.

Tamanı azad edərkən řimali Qafqaz cəbhəsinin qořunları Kerç rayonunda desant əməliyyatı keçirən zaman Qara dəniz donanması v  Azov donanması ilə qarřılıqlı əlaqə saxlamaq barədə əmr aldılar.

Bu hadisələr Mehdi Quliyevin yaddařında xüsusilə möhkəm qalmıřıdır. Desant qrupunun tərkibinə daxil olan onun batalyonu fařistl rin müdafiə xəttini keçərək hava iřqlananda gözlənilməz hücumla d r sahilyanı meydana daxil olur. D řm n bu cür sürətli hücumu gözləmirdi v   z n  itirdi, lakin de-

santlar  c n elə bu anlar kifayət idi ki, lazım olan mövqeləri tutsunlar.

X nd kl rd  yenicə gizl nmıřdilər ki, onlar artilleriyanın g cl  minomyot at řinə məruz qaldılar. Fasiləsiz partlayıřlardan su k p kl nirdi. Sonra d řm n aviasiyasının u uřları bařlandı. Torpaq d řt li at ř səslərindən sanki uęuldayırdı. Elə bil ki, bu kiçik torpaq sahəsində heç bir canlı qalmaqacaqdı. Lakin fařist piyadaları hücumu ke anda onları desantlarını at ři qarřıladı.  c sutka  r-zində hitler cl r s vet əsgərlərini tutduqları mövqelərdən çıxarıb dənizə atmaęa cəhd göstərdilər, lakin onların c hdlri natiacsiz qaldı.

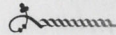
Desantlarımız sona qədər vuruřdular. G ll  yaęıřı altında cəsur  sg rl rimiz bir ne  dəfə əkshücumu qalxdılar, qumbara v  s ng l rl  əlbəyaxa d y ř girdilər. Çoxları, o cümlədən Mehdi, yaralansalar da x nd kl rd n  ıxmadılar.  ksh cumların birində o d řm n s ngirinə atıldı v  pulemyotu  l  keçirib onların bir ne  at ř nöqtəsini sıradan çıxartdı.

D řm nin ardı-arası k silmy n at řl rinə v  özlərinin çoxlu itki verməsinə baxmayaraq, desantlarımız mühüm strateji mövqelərini qoruyub saxlaya bildilər. Onlar komandanlıęın əmrini yerinə yetirərək diviziyanın əsas qüvvələrinin Kerç boęazından uęurla keçməsini təmin etdilər. Buna görə 43- n payızında Qvardiya diviziyası oldu və fəxri Taman adına layiq görüldü.

SSR  Ali S veti Rəyasət Heyətinin 17 noyabr 1943-c  il tarixli fərmanı ilə Kerç boęazının  l  keçirilməsi zamanı göstərdiyi ięidliy  görə qvardiya kiçik serjantu Mehdi Nadir oęlu Quliyev S vet İttifaqı Q hrm anı adı verildi.

Mehdinin xidmət etdiyi ř hr t qazanmıř hərbi birl řm  d y ř- y ř  rill yir, min kilometrərlə yolları keçərək d ęm 

torpaqları işğalçılardan azad edirdi. Hər bir əsgər, hər bir zabıt çoxdan gözlənilən Qələbə gününü yaxınlaşdırmaq üçün əllərindən gələni edirdi. Qələbəyə onların hamısı gəlib çıxa bilmədi, lakin o ağır anlarda həlak olanların, sağ qalana qələbə çalmağa canları hesabına kömək edənlərin əziz xatirəsi həmişə qəlblərdə yaşayacaqdır.

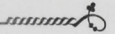
Mehdi Quliyev müharibəni bir çox döyüş ordenlərin və medalların kavaleri kimi baş leytenant rütbəsində başa vurdu. Təcrübəli zabıt kimi o, Daxili İşlər orqanlarına göndərildi. Milis polkovniki Quliyev uzun illər DİN-in müəsisədənkənar mühafizə idarəsinə başçılıq etmişdir, bu xidmətin təşkilinə, gənc milis əməkdaşlarının vəzifə borcuna sədaqət ruhunda təbiyə olunmasına xeyli güc və enerji sərf etmiş, onlarda tapşırıqları iş üçün yüksək məsuliyyət hissəsinə, əsəyşin qorunması, cinayətkarlıqla mübarizə sahəsində qoyulan vəzifələrin dəqiq başa düşülməsi kimi cəhətlərin formalaşmasına mühüm əhəmiyyət vermişdir.

Mehdi Nadir oğlunu xidməti sahədə və ondan kənarında yaxşı tanıyanlar bu sadə, mehriban ünsiyyətə malik, təmkinli, xeyirxah və ədalətli insanı daima hörmət və minnətdarlıqla yada salırlar. Çünki qeyrət və ləyaqət, əsgəri anda sədaqət onun üçün hər şeydən yüksəkdə dururdu.

Döyüş meydanlarında və qayda-qanun əsgəri poqonlarını gəzdirəndə də o həmişə belə olmuşdur.

Onunla görüşlər və söhbətlərim ömürlük xatirəmdə qalmışdır və mən fəxr edirəm ki, onunla bir milis sırasında durmuş, ünsiyyətdə olmuş, həyat müdrikliliyini öyrənmiş, təcrübə qazanmış, öz professionallığımı artırmışam.

Gənclik illərində onun arzusu inşaatçı olmaq idi. Müharibə onun planlarını amansızcasına korrekte etdi. lakin o, milisin fəaliyyətində xalqa xidmətin böyük rolunu hiss edərək, hər

halda öz arzusunı həyata keçirə bildi. Çünki bu xidmətin mahiyyəti insanların ictimai təhlükəsizliyini, dinc əməyini və əmin-amanlığını təmin etməkdən ibarətdir.

Sovet İttifaqı Qəhrəmanı Mehdi Quliyev taleləri amansız döyüşlərə məruz qalmış milyon insandan biridir. Onlar ağır sınaqlardan keçmişdir, şəxsi həyatları hesabına sülh şəraitinə gətirib çıxarmışlar.

Vaxt amansızdır... Qalib əsgərlər nəslə tarixə çevrilir. Lakin onların, Böyük Vətən müharibəsi döyüşçülərinin xatirəsi əbədi yaşayacaq və bu gün hansı dövlətdə yaşamasından asılı olmayaraq qədirbilən nəsilərin davamçıları onları birlikdə yada salacaqlar.

Bizim günümüzə Gədəbəydə Sovet İttifaqı Qəhrəmanı Mehdi Quliyevə tuncdan büst qoyulmuşdur. Ağsaqqallar, orta nəslin nümayəndələri və gənclər əllərində gül dəstələri oraya ziyarətə gəlirlər. Onlar öz həmyerlilərini yad edir, onunla fəxr edirlər. Ən mühüm iş də budur!

*Valentin Cüməzadə,
Azərbaycan Respublikası Daxili İşlər
nazirinin köməkçisi, milis polkovniki*

*MDB ölkələri Daxili İşlər Şurasının
"Sodrujestvo" jurnalı, 2010-cu il, №1*

VI. Mehdi Quliyev haqqında xatirələr

Uzun müddət Gədəbəy rayon partiya komitəsinin
birinci katibi işləmiş, hazırda Respublika Veteranlar
Şurasının sədri olan Əlövsət Baxışovun
Mehdi Quliyev haqqında söylədikləri:

Mehdi Quliyev dağlar kimi saf, ləyaqətli insan idi

Mənim gözlərimdə həmişə suçəkən kağız kimi idi o! Öz zərifiyi, həssaslığı, insanlığı ilə dünyanın bütün dərdlərini çəkiş yığmışdı sinəsinə. Bu vəziyyətdə, məqamda onu həmişə ildırım ötürənə bənzərdim. Xalqımızın «dünyanın dərdi mənə qalmayıb» ifadəsini də qətiyyənlənlən görünən gözü yox idi.

Həmişə dünyada dünyanın özü kimi köhnə bir ifadə var: adam olmaq birinci şərtidir, - deyərdi Mehdi Quliyev. Hərdən Mehdi Quliyevdən zarafata salıb soruşardım ki, axı kitablar-da bunlar yazılmayıb, axı belə şeyləri hardan bilirsən? Gülürdü, - mən kitablar kitabı təbiətin oğluyam, - deyərdi, - kitablar

yazılır, oxunur, qurtarır, təbiət kitabını başa çıxmaq üçün isə yer üzünə yüz dəfə gəlsən də yenə azdır!

Rəhmətlik sözün əsl mənasında Gədəbəyin vurgunu idi. Mən o vaxt Gədəbəydə birinci katib işləyirdim. Mehdi müəllimlə tez-tez zəngləşərdik. Həmişə məndən imkansız adamlara kömək göstərməyi xahiş edərdi. Onun bütün xahişlərini yerinə yetirirdim. Sonra zəng edib maraqlanardı, «filan iş» necə oldu? Müsbət həll olunduğunu biləndə elə bil ona dünyanı bağışlayardılar. Mehdi Quliyevin xatirəsi mənə əzizdir. Ona görə əzizdir ki, o dağlar kimi saf, ləyaqətli insan idi. Heyf ki, vaxtsız ölüm onu sıralarımızdan tez apardı. İndi də dostları, yoldaşları arasında yeri görünür.

Cəsur həmyerlim haqqında düşüncələrim

Sovet İttifaqı Qəhrəmanı Mehdi Quliyevlə mən şəxsən 1955-ci ilin iyun ayında Bakı Dövlət Universitetində tanış olmuşam. Yəni, 1954-1955-ci dərslər ilində Tarix fakültəsinin qiya-biçi tələbələrinə “Fəlsəfə tarixi” fənnindən dərslər deyirdim. Tələbələr arasında xeyli sayda adlı-sanlı şəxsiyyətlər vardı. Bunlardan biri, o vaxtlar respublikamızın hərbi komissarı, general Məmmədşərif Həmidov, o birisi isə şöhrəti bütün Azərbaycana yayılmış, doğma Gədəbəyin Əriknaz kəndində dünyaya gəlmiş Sovet İttifaqı Qəhrəmanı Mehdi Quliyev idi. Əlbəttə, hələ Bakıya gələndə qədər Mehdi Quliyev haqqında, onun xüsusi dastanlara layiq igidlikləri haqqında çox eşitmişdim. Lakin onu ilk dəfə görüb, mərd, tunc rəngli sifətini seyr etmək mənə ancaq Bakı Dövlət Universitetindəki tələbə auditoriyasında, belə demək mümkündürsə, ona tələbə ikən dərslər dediyim vaxtlarda nəsbət olmuşdur. O vaxtlar təxminən 24 yaşında idim. Tələbələrimin əksəriyyəti də Böyük vətən müharibəsində iştirak edib gələnlər idi. Doğrusunu deyim, mən onlara mühazirə oxusam da onların bəzilərini, o cümlədən Mehdi Quliyevi, müharibənin odu-alovu içindən salamat çıxıb gəlmiş, böyük həyat təcrübəsinə malik insanlar kimi bir növ öz “məullimlərim” hesab edirdim. Onlar heyrətamiz dərəcədə intizamlı idilər... Mehdi Quliyev şən, zarafatçı adam idi. Yadımdadır, Universitetin fəlsəfə kafedrasında laborant işləyirdim. Bizə

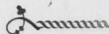
saat hesabı qaydası ilə dərslər demək də etibar olunurdu. Elə həmin vaxtlarda mən pasport almaq istədim və indiki Səbəyil rayonunda, Baksovetdən bir qədər aralıda yerləşən milis şöbəsinə işim düşmüşdü. Oraya Mehdi müəllimlə birgə getdik... Çox tezliklə pasport aldım. Bu, mənim ilk pasportlarımdan idi. Mehdi Quliyev respublikamızın dövlət mühafizə sisteminin qurucularından biri idi...

Gədəbəyin mərkəzində, dağların qoynunda, böyük bir binanın qarşısında Sovet İttifaqı Qəhrəmanı Mehdi Quliyevin abidəsi-büstü qoyulmuşdur. Hər il Gədəbəyə gedərkən həmin büst qarşısında dayanaraq, Mehdi müəllimi xatırlayıb, ona öz ehtiramımızı bildiririk. Mehdi Quliyevin igidliyi müasir qəhrəmanlıqlar üçün örnək, nümunə olmuşdur... Mehdi Quliyevin abidəsindən 5-10 metr aralı parkın içərisində mənim oğlum – Azərbaycanın Milli Qəhrəmanı Məzahir Rüstəmovun heykəli yerləşir. Əslində heykəl təəssüratı yaradan büstdə Məzahir əlində avtomat silahı tutan halda təsvir edilmişdir. Sanki Məzahir demək istəmişdir: “Qəhrəman babamız Mehdi Quliyev, sizin qəhrəmanlığınızı davam etdirərək, vətənimiz doğma Azərbaycanın keşiyində möhkəm dayanmışıq... Canımızı qurban versək də belə”.

Əziz eղlum, Azərbaycana baş ucalığı götürmüş cəsur insan, qəbrin nurla dolsun!

İzzət Rüstəmov,

Fəlsəfə elmləri doktoru, professor, Bakı Dövlət Universitetinin Sosiologiya kafedrasının müdiri, “Şöhrət” ordenli, akademik S.İ.Vavilov adına medalın laureatı, Azərbaycan Respublikası Təhsil Nazirliyinin “Qabaqcıl təhsil işçisi”

İnam ocağı

Müharibədən qayıtdıqdan sonra Mehdi Nazlı adlı bir qızla ailə həyatı qurmuşdu. O, üç oğul və iki qız atası idi. Uşaqlarının tərbiyəsinə, təliminə xüsusi qayğı ilə yanaşırdı. Övladlarını cəmiyyət üçün layəqətli vətəndaş kimi görmək istəyirdi. Bu yolda həyat yoldaşı Nazlı xanım da ona az kömək etmirdi. Axı polis işçisinin nə gecəsi, nə də gündüzü var. Çox vaxt onlar iş yerində qalır, vəzifə borclarını yerinə yetirməli olurlar. Belə olan halda isə əsas ağırlıq, ailə yükü ananın üzərinə düşür.

Mehdi Quliyev xoşsifət, mehriban şəxs idi. İşdən gələndə qapını ehmalca döyərdi ki, uşaqlar oyanmasın. Hər dəfə Nazlı xanım ona deyərdi: - Uşaqlar sənsiz yatmaq istəmirlər. Bir az bundan qabaq yatıblar. Çalış bir az tez gələsən.

- Vaxt olmur, işim çoxdur.

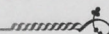
Nazlı xanım bu hala vərdiş eləmişdi. Ona görə də Mehdi müəllimi sorğu-suala çəkməyi xoşlamazdı.

Mehdi müəllim sakit addımlarla uşaqlar yatan otağa baş çəkər, Oqtayın, Sabirin, Nadirin, Sevilin və Ofelyanın üzündən öpər, «yuxunuz şirin olsun, balalarım» deyər onlara rahat yuxu arzulayırdı. İllər ötür, uşaqlar böyüyürdü, Mehdi müəllimin, Nazlı xanımın sevincinin həddi-hüdudu yox idi. Dünənki bu körpələr gələcəkdə onlara arxa-həyan idi.

- Kim milis olacaq? - deyər Mehdi müəllim sual etdikdə, Nadir hamını qabaqlar, tez cavab verərdi:

- Ata, mən milis zabiti olacağam.

Sevil isə həkim olacağını söyləyərdi.

Sabir xeyli fikirləşər, böyüklərə məxsus ciddiliklə deyərdi:
- Əsas məsələ yaxşı oxumaqdır. Kimin kim olacağını gələcək göstərəcək.

Mehdi Quliyev uşaqların söhbətlərinə diqqətlə qulaq asar, öz məsləhətlərini deyərdi.

Uşaqlar atalarını çox istəyirdilər. Bu istəyi onlara anaları öyrətmişdi. Nazlı xanım saatlarla uşaqlarına Gədəbəydən, zəhmət adamlarından ürəkdozunu danışıq, övladlarına zəhmət sevon olmağı öyrədərdi. Bütün bunlara görə Mehdi müəllim ailəsindən həmişə razılıq edər, həyat yoldaşının böyüklüyünü, insanpərvərliyini yüksək qiymətləndirər: - «qadın evin dirəyidir», - deyərdi.

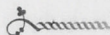
Mehdi müəllimin evi həmişə qonaqlı-qaralı olardı. Xüsusilə Gədəbəydən, Tovuzdan, Qazaxdan, Gəncədən, Şəmkirdən gələnlər sanki ümid yerinə, Mehdi müəllimin evinə, inam ocağına üz tutardılar. Hərənin bir dərdi-səri var idi. Mehdi müəllim onları dinləyər, köməyini heç kimdən əsirgəməzdi.

Bir dəfə Nadir atasına deyir ki, ay ata, heç gələnlərin çoxunu tanımırıq. Bu vaxt Mehdi müəllim gülümsünüb üzünü oğluna tutub deyir:

- Mənim adıma bu evə gələn hər bir insan doğma və əzizdir. Tanıdım, tanımadım, fərqi yoxdur. Siz də böyüyəndə atanız kimi olun. İnsana kömək etməkdən böyük səvab iş yoxdur. Darda qalana əl tutmaq Allaha da xoş gədir. Heç vaxt sizdən kömək umana yox deməyin, qapınızdan heç kimi geri qaytarmayın. Belə etsəniz süfrənizdən çörəyiniz askik olmaz. Dün-yada yaşamısanısa insan kimi yaşa, öləndə də qoy səni yaxşı adam kimi xatırlasınlar.

Uşaqlar diqqətlə atalarına qulaq asar, sanki bu sözlər onların qanına, canına hopardı. Həyatda, ailədə ataları kimi olmağa çalışırdılar. İllərsə bir göz qırpmında ötürdü. Nadir

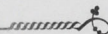
atasının yolunu davam etdirib milis zabiti oldu. Sabir Xalq Təsrüfatı İnstitutunu və Volqoqrad Ali İstintaq Məktəbini quraraq. Daxili İşlər Nazirliyində işləyir. Qızı Sevil həkimlik peşəsini seçib. Ofeliya isə Pedaqoji İnstitutu bitirib. Oqtay iqtisadiyyat sahəsində çalışıb.

Bu ocaqda beş övlad böyüyüb. Hələ körpə ikən ata nəvəzişinə həsrət qalan, ata yoxluğunu hiss edən bu uşaqlar böyüyəndə ata yolunun davamçıları olublar. Hər kəs öz işi ilə yaddaşlarda qalmağa çalışıb.

Sabir Hüseynov

«İnam ocağı» kitabının müəllifi

(Bu kitabdan bir neçə xatirə hazırladığımız yeni kitaba salınmışdır – redaktordan)

Vardır xatirəsi könüldə, gözədə...

Sevimli şairimiz İlyas Tapdıq Mehdi Quliyevlə görüşünü belə xatırlayır.

1960-cı ilin yay ayları idi. Qoşqar müəllim və mən Şınığın Arabacı kəndində Məstən Əmiraslanovun evində qonaq olub geri qayıdırdıq. Mən həyat yoldaşım Münəvər xanımı Gədəbəydə qohumgildə qoymuşdum. Onu da götürüb Əli-İsmayıl, anamın yanına gedəcəkdim. Zarafat dolu söhbətlərlə Dəyirmanı keçdik. O zaman yol aşağıdan Ələllərdən keçirdi. Yazın daşqın seli ovmuş, çala-çuxurlu yoxuşu qalxıb rahat yola çıxdıq. Bizim maşınımızdan 200-300 metr məsafədə bir QAZ-65 gedirdi, hələ o zaman Şınıx-Gədəbəy arasındakı baş yol asfalt deyildi. Hərdən maşın quraqlıq havadan tozlanmış yolun dumanında görünməz olurdu. O, rahat yolda yenə gö-ründü. 10-15 dəqiqəliyə Qarıkəndini də keçdik və Düzyurda çıxdıq. Qarşıda gedən maşına lap yaxınlaşmışdıq. Birdən gözü-müzün önündə maşın iki dəfə aşdı. Bərk həyəcanlandıq. Maşınımızı saxlayıb aşan maşına tərəf yüyürdük. Çevrilən maşından cold hərəkətlə üç kişi çıxdı. Onlar üst-başlarının tozunu silib gülsüdülər. Qoşqar müəllim dedi: - Bu ki, Mehdi imiş! Yaxşı ötüşdülər, şükür, bir şey olmadı!

Mehdi Quliyevlə ilk dəfə orada tanış oldum. O, çala-çuxur yoldan şikayətləndi. – Sel xərək açıb, çalaya düşdük, Allah üzümüzə baxdı, əzilmədik, - deyə nikbinliklə dilləndi.

Qəzaya düşənlərə hərə bir cür təskinlik verib dil-ağız etdi.

Mən dedim: - Odun-alovun qoynundan çıxan qəhrəmana belə tozlu çala-çuxur neyləyə bilər?

Mehdi Quliyev mehribanca gülümsünüb: - Bilmək olmur, bəzən insan çox adi bir təsadüfün da qurbanı olur. Şükür Allah ki, bu qəzadan da ötüşdük. Rayonda yenidən görüşürük, - dedi. Hər kəs yenə məşinə əyləşdi. Mən kəndə qaçıtmahıydım. Ona görə də Mehdi müəllimigin məclisinə qala bilmədim, sağıllaşmış ayrıldım.

Bu hadisədən bir neçə il sonra Bakıda Milis günü bayramı əfəsinə, həmkəndlim Dəmir Abdulla oğlu mənə telefonla zəng etdi və dedi:

- İlyas müəllim, respublika gecə milisinin rəisi Mehdi müəllim bir tapşırıq verib. Xalq artisti Əlağa Ağayev, Nəribə Zeynalova və sizin gecə milisi əməkdaşları ilə görüşünüzü keçirir.

Mən dəvəti qəbul etdim. Görüş Aktyorlar evində keçirildi.

Bədii gecəni Mehdi müəllim özü açdı. Uzun-uzadı danışmadı. Səsinin tonunu qaldırmadan sadə və aydın bir şəkildə səmimi sözlər söylədi.

O, gecə milisi əməkdaşlarına müraciətlə dedi:

- Siz həmişə gərgin işləyirsiniz, lakin işiniz çox şəərəlidir, çünki minlərlə insan sizə arxayın olub, rahat yatır. Bugünkü görüş həm istirahətdir, həm də görkəmli incəsənət ustalarının həyatı ilə tanış olmağınız üçündür. İncəsənət – Azərbaycanın hər bir vətəndaşı, eləcə də bizim sahənin işçiləri üçün mənəvi qida mənbəyidir. Doğma xalqın ədəbiyyatını, incəsənətini, folklorunu bilməyən heç bir insan mədəni sayıla bilməz. Hörmətli qonaqlara sizi maraqlandıran suallar da verə bilərsiniz.

Bundan sonra gecə milisinin əməkdaşları Əlağa Ağayevin, Nəribə xanım Zeynalovanın və mənim haqqımda çıxışlar etdilər. Həyat və yaradıcılığımızdan danışdılar. Mən də öz növbə

bəmdə qoşmalarımdan, satirik və yumoristik şeirlərimdən oxudum. Mehdi müəllim «Gədəbəydədir» şeirimə də oxumağı təklif etdi. Əslində bu görüş mənim üçün çox maraqlı idi, həm görkəmli artistlərlə görüşürdüm, həm də adlı-sanlı qəhrəmanımız Mehdi Quliyevlə.

Görüşdən sonra gecə milisi əməkdaşları bizə xudmani bir banket verdilər və xatirə hədiyyələri də təqdim etdilər.

Sadə və mehriban təbiətli Mehdi müəllimlə bundan sonra da maraqlı görüşlərim oldu.

Bir dəfə astaralı cavan bir oğlan baş redaktor işlədiyim «Gənclik» nəşriyyatına gəldi. Şeirlərimi çox sevdiyini və bir iş üçün yanıma xahiş gəldiyini söylədi. «Şeirləri sevməyin öz yerində, Azərbaycanla şeiri sevməyin az adam tapılar, xüsusilə gənclər... Xahişini söylə» – deyər qərarınız, sağlam görkəmli cavana işarət etdim. O, bir az utanmış kimi əvvəlcə duruxdu və böğazını arıtlayıb dedi: - Müəllim, tələbəyəm, həm də ailələyəm, rus dili APİ-sində oxuyuram, gecə növbəsində, nəşə bir yerdə işləmək istəyirəm, nə bilim, oxranada-filanda, iş tapa bilmirəm, dedim bəlkə mənə köməklik göstərəsən. Azad Quliyev işləmək istəyən cavanlara köməyi çox dəyən şairlərimizdəndir. Daxili İşlər Nazirliyində işləyir, həm də yerlidir, ona müraciət etmişəmni?» Cavan oğlan dedi, yanında oldum, dedi, institutu bitirdəndən sonra iş düzəldə bilərəm, milsədə, hələ tələbəyəm, mümkün deyil. Azad müəllim mənə dedi: - Oxrana üçün Mehdi Quliyevə müraciət et... dedim, sizin yerlinizdir, bəlkə sözü-nü əşitdi, birdən mənə inanmaz, oxrananı etibar etməz.

Astaralı gəncə Mehdi Quliyevin yanıma getmək üçün saat 5-dən sonra gəlməsini tövsiyə etdim və əlavə olaraq, o, saat 9-a, 10-a qədər iş yerində olur, mütləq taparıq, görək o nə deyir, - dedim.

Bir-iki gün sonra axşam saatlarında Mehdi müəllimin iş

yerinə getdik. Gənc oğlan bir az gözlədi, mən içəri keçib mətləbi Mehdi müəllimə açdım. O, həmin an katibəsinə qapıda duran oğlanı içəri buraxmasını tapşırırdı.

Mehdi Quliyev oğlandan əvvəlcə necə oxumasını, ailə və ziyayətini, valideynlərinin, qardaş-bacısının nə işin sahibi olmalarını və, nəhayət, yuxusuzluğa dözüb-dözməyəcəyini, gecə zamanı ürəyində qorxu hissini olub-olmadığını soruşdu. Oğlan bütün suallara müsbət cavab verdi. Mehdi müəllim onu işə götürəcəyinə söz verdi, həm də onun işinin çox məsuliyyətli bir iş olacağını, işdə təmiz və namuslu olmağı dedi və daha gözəl keyfiyyətlərin lazım olacağını da xüsusi qeyd etdi. Nəticə olaraq dedi: - İki gün də fikirləş, bu dediyim tələbləri tam yerinə yetirməyə özündə təpər duysan, buyur gəl, anket verim, dolur.

Bu əhvalatdan xeyli sonra Mehdi müəllimlə görüşümüzdə astaralı gənci mənə dəfələri təriflədi, «ən başlıcası budur ki, söz eşidəndir, gözü-könlü tox oğlandır, ailəsini isə çox sevir».

Mehdi müəllimlə bir görüşümün şahidi həmyerlimiz, istedadlı şair Musa Ələkbərlidir.

Qəhrəmanlar seriyasından kitabçalar çap edirdik. Mehdi Quliyev haqqında çıxan kitabçanı oxuyub Musa çox şad olmuşdu. Elə təsadüfən o günlərdə Dəmir Abdulla oğlunun təşəbbüsü ilə yenə gecə milisi əməkdaşları qarşısında şairlərin çıxışı oldu. Mən həmin görüşə Musanı da özümmlə apardım. Musa Mehdi müəllim haqqında çıxan kitabçanı oxuduğunu, Qoşqar müəllimi kimi onun adı ilə də fəxr etdiyini söylədi. Musanı Mehdi müəllimə tərifləyib dedim, folkloru, xalqı yaxşı bilən, sevən şairdir, məhəbbət şeirlərinə gənclər çox sevir. Sonra da yarı-ciddi, yarı-zarafat dedim:

- Mübaliğə olmasın. Füzulidən sonra məhəbbət mövzusunda öz yeri olacaq şairlərdəndir. Şeirlərində dərin yanğı və ehtiras duyulur.

Musa utandı və təvəzökarlıqla dedi: - Füzuli əlçatmaz bir dağdır, mənə adı şeir yazanam.

Mehdi müəllim Musanı ruhlandırmaq üçün, «Füzuli də əvəl cavan olub, get-gedə böyük, ölməz əsərlər yaradıb... Sənin bütün göləcəyin qarşıda. Başlıcası budur ki, istedadın var. İstedadsa çalışmaqla irəli gedər», sonra da gülümsünüb soruşdu: «Ailə qurmusanmı?» Musa utancaq bir şəkildə, hələ yox, yaxınlarda olmalıdır, - dedi.

Mehdi müəllim qayğıkeşliklə mənə dedi: - İlyas, Musanın xeyir işində məni də yada salın, könlümə Gədəbəy toyu düşüb, aşıq da çağırtdırın.

Biz xoş təəssürat və nikbinliklə ayrıldıq. Ancaq uğursuz tale sədlıqdan öncə bizi Mehdi müəllimin yasına gətirdi...

Bu yaxınlarda Gədəbəy şəhərində Mehdi Quliyevin büstünün açılışı oldu. Mən bu ölməz insanın xatirəsinə həsr etdiyim aşağıdakı şeiri oxudum:

Bizim Gədəbəydən Berlinə qədər
Döyüş yolu keçmiş aslandı Mehdi.
Ağır vuruşlarda göstərib hünər
Cavan yaşlarında sınıandı Mehdi.

*** **

Yüz faşist cəlladı cökürdü diyə,
İgidliyi eldə qalan möcüzə.
Tərfi sığışmaz söhbətə, sözə,
Ürəkli, qeyrətli insandı Mehdi.

*** ** *

Əmindü düşmənün öləcəyinə,
Tutqun havaların güləcəyinə,
Xalqın, ana yurdun gələcəyinə
Ən çətin anlarda inandı Mehdi.

*** ** *

Gənclik baharını səngərdə yatdı,
İyirmi bir yaşda şöhrətə çatdı.
Arxasız adamın hoyuna çatdı,
Zülmətdə çıraq tək yanandı Mehdi.

*** ** *

Vardır xatirəsi könüldə, gözdə,
İlyas, yaşayacaq ürəyimizdə:
Adı dastan olub şeirdə, sözdə
Dünyada əbədi qalandı Mehdi.

Sovet İttifaqı Qəhrəmanı, xeyirxah insan,
gözəl valideyn, bacarıqlı təşkilatçı
Mehdi Nadir oğlu Quliyev haqqında
xatirələrini

İnsan yaşa dolduqca müdrikləşir, mətinləşir, böyük həyat təcrübəsi qazanır, pisi yaxşından seçir, xüsusilə dönbər arxaya baxanda keçdiyi həyat yolunda buraxdığı səhvləri və yaxşı işləri görərək qəlbində xatirələrlə çarpışır.

Mən yuxarıda adını çəkdiyim böyük insan haqqında xatirələrimi qeyd etməyə istərdim.

1964-cü ilin may ayında iş axtarmaq üçün Bakıya gəldim. O vaxtlar Bakı şəhərinə pasport qeydiyyatına düşmək çox çətin məsələ idi. Haqqında qiyabi eşitdiyim Mehdi müəllimi axtarıb tapdım. O vaxt deyərdilər ki, Gədəbəy rayonundan iki gözəl insan var, hansı ki, heç kimdən kömək əllərini əsirgəməzdilər. Bunlardan biri Qoşqar müəllim, biri də məhz Mehdi müəllim idi.

Mehdi müəllimin iş yeri Binəqədi rayonunda Bakı su kəmərinə mühafizə edən milis alayı idi. Mən çox asanlıqla Mehdi müəllimin qəbuluna düşdüm. İş otağında gördüklərimi heç vaxt unuda bilmərəm. Masa arxasında oturan bu gözəl insanın simasındakı nur sanki otağı işıqlandırirdi. Zərli ulduzlu podpolkovnik rütbəsi, göy rəngli geyim forması məni valeh etmişdi.

Ədəb-ərkanla milis orqanına işə qəbul olmaq istədiyimi bildirdim və eyni zamanda Gədəbəyli olduğumu da qeyd etdim. Mehdi müəllim mənim müraciətimə "Artıq biz Gədəbəy rayonundan heç kimi işə qəbul etmirik", - deyər cavab verdi. Düzü, mən çox pis oldum, çıxılmaz vəziyyətdə qaldım və bir anlığa nitqim tutulduğundan dinə bilmədim. Bu həssas insan mənim vəziyyətimi duyaraq özü aydınlıq gətirdi. Dediklərimdən çox qısa qeyd edirəm: "Gədəbəy rayonundan işə götürdük-lərimiz özlərini doğrultmadılar." Mənsə cavabımda yaxşı tərbiyə aldığımı bildirdim. Atamın Böyük Vətən müharibəsində həlak olduğunu biləndə rəhmliklə ərizə yazmağıma razılıq verdi və hətta özü vərəq təklif etdi. Ərizəmi oxuduqdan sonra onu mənim yazıb yazmadığımı soruşdu. Mən yenə də sıxıntıya düşdüm və ərizəmin məzmununu bəyənmədiyini düşündüm. Üzünə baxaraq sözünün davamını gözləyirdim ki, elə bu vaxt siqnalı basıb mənə sonradan məlum olan milliyətcə rus, vəzi-fəsi qorəngah rəisi olan milis podpolkovniki Balduyev Fyodr Pavlovıçı çağırdı. Mənə maraqlı görünən Balduyev qapını dö-yərək içəri girmək üçün icazə istəyərkən, iki dabanımı bir-bi-rinə vuranda çıxardığı səs oldu. Həmin səs hələ də qulağımda səslənir. Mehdi müəllim mənim yazdığım ərizəni ona göstərə-rək dedi: "Fyodr Pavlovıç, vı ponnite, mı reşili, şto iz Keda-bekskoqo rayona na rabotu nikoqo prinimat ne budem. Za isklyuçeniye etoqo molodoqo çeloveka. Oformlyayte yeqo

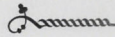
zayavleniye i posmotrite kakoy u neqo krasiviy poçerk. Vi-dimo, s neqo poluçitsya takoy je krasiviy milisioner."

Mən Mehdi müəllimin rəhbərliyi və təşkilatçılığından, tə-ləbkərliliyindən, sözləri əsl mənasında ilham alırdım. Mehdi müəllim şəxsi həyatın tərbiyəsində, geyim formasına xüsusi önəm verirdi. Şəxsi həyatın sosial problemlərinə, təhsil almala-rına qayğı ilə yanaşır, milis nəfərlərinin orta və ali milis mək-təblərinə qəbul olunmasına diqqətlə nəzarət edirdi. Xidmətdə, idmanda şəxsi heyət arasında fərqlənmələri fərdi qaydada qəbul edib dinləyir və eyni zamanda mükafatlandırır.

Mehdi müəllim kadrların seçilib yerləşdirilməsində çox ədalətli mövqə tutar, layiq olmayan kadra yer verməz, xahiş olunan kadr barədə öz mövqeyində qalır.

Günlərin birində əslən Tovuz rayonundan olan bir əmək-daş mənə quzu verdi və mən Mehdi müəllimin icazəsi olmadan evinə aparıb həyat yoldaşı, gözəl ana Nazlı xanıma verdim. Mehdi müəllim yalnız günorta, nahar vaxtı quzunu evə verdi-yimi öyrəndi. Əti götürüb həmin əməkdaşın evinə getdik. Meh-di müəllim həmin əməkdaşın həyat yoldaşından soruşdu: "Evinizdə ət varmı?" Gəlin utana-utana dedi: "Yox." O, "Ax-şam sizə qonaq gələcəm," mən əti gəlinə uzatdım, - "Ustalar da yesin", - dedi. (Onlar ev tikdirirdilər.)

Mehdi müəllimlə mənim yaxın şəxsi münasibətim var idi və hətta onun elə sirri, səhəbləri var ki, mənimlə o dünyaya gedəcək. Bir dəfə mənimlə telefon səhəbi zamanı beş yaşlı öv-ladım xəstələndiyindən bikiyə olduğumu bildi. Bir az keçmiş, həyat yoldaşı Nazlı xanımla evimə gəldilər və mənə mənavi da-yaq oldular. Mehdi müəllim bu nəcibliyi və qayğını tək mənə deyil, bir çoxlarına da göstərmişdir. O, əməkdaşların həm öz-lərini, həm valideynlərini qəbul edib diqqətlə dinləyər, maddi və mənavi köməliyini əsirgəməzdi. Əməkdaşlardan xəstələ-

nən olanda istər ev, istərsə də xəstəxanaya baş çəkər, onların həkimləri ilə görüşüb maraqlanardı. Hətta Daxili İşlər Nazirliyinin Səhiyyə şöbəsinin rəisi polkovnik Cahangir Salahlı (marhum) bildirmişdi ki, yeganə Mehdi müəllimdir ki, xəstələrə baş çəkir, onları dinləyir və köməklik göstərir. Bu barədə “Mübariz keşikdə» qəzetində dəfələrlə məqalələr dərc olunmuşdur.

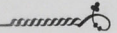
Mehdi müəllim əsl azərbaycanlı idi, millətini çox sevərdi.

O vaxtlar, Sovetlər Birliyi dövründə kollektivdə bir çox millətlərin nümayəndələri çalışırdı, lakin ermənilər çoxluq təşkil edirdi. Mehdi müəllim onları sıxışdırır, yeri gələndə ixtisara salırdı. Milliyəti erməni olan əməkdaşlar onun mənimlə yaxın münasibətini bildiklərindən, məndən müxtəlif xahişlər edərildilər. Buna görə də bir gün Mehdi müəllimin ürəyinə yol taparaq ondan erməni olan əməkdaşlara rəhm etməyini xahiş etdim. O, məni dinləyərək çox soyuqqanlıqla cavab verdi: “Vahid, onu bil ki, ermənilər bizim əzəli və əbədi düşmənimizdir.” Həm də qeyd etdi ki, ermənilər acıq olaraq onu “millətçi” adlandırırlar. O zaman heç bir rəhbər işçi və heç bir kommunist bu sözü işlədə bilməzdi.

Günlərin birində Böyük Vətən Müharibəsində Mehdi müəllimin komandiri olmuş polkovnik Kazayev Aleksandr Borisoviç şəxsən onun yanına qonaq gəlmişdi. O, Mehdi Quliyevin müharibə zamanı düşmənlərə zərbə endirməsi, qorxmaz döyüşçü olması və komandanlığın tapşırıq və göstərişlərini layiqincə yerinə yetirməsindən danışmışdı.

Heç vaxt unudulmaz bir acı xatirəmi də qeyd etmək istərdim.

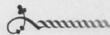
1976-cı ilin yanvar ayının 25-i mən keçmiş 26 Bakı Kommisarı rayon DİŞ-də xidmətdə idim. Mehdi müəllim evdə idi, zəng vurub hal-əhval tutdum. Mənim səhərə qədər işdə olacağımı biləndə dedi: “Nazlı yaxşı plov bişirib, gəl ye, sonra gedər-

sən.” Mən gələndə çox gözəl əhval-ruhiyyədə idi, böyük nəvəsi Fəxrəddini qucağında oynadırdı. Birlikdə plov yedik və gecə saat 12.00-da mən xudahafizləşib işə qayıtdım. Nədənsə çox narahat idim, düşündürdüm ki, haradasa ağır cinayət olacaq. Ancaq sakitlik hökm sürürdü. Təəssüf ki, çox keçmədi, gecənin acısını daddım. Təxminən saat 02.30 radələrində qara xəbər eşitdim. Gedib gördüm ki, mənə dayaq, arxa olan, çörək verən, mənim bütün inkişafıma səbəkkar olan, sözün əsl mənasında atalıq qayğısı göstərən, böyük şəxsiyyət Mehdi müəllim artıq əbədiyyətə qovuşub. Allah ona rəhmət eləsin!

*Vahid Ələsgərov,
polis polkovniki*

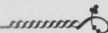
Milləti və torpağı üçün ürəyi yanan insan

Mən 1966-cı ildən müəssisədənkənar Mühafizə İdarəsində işləyirdim. Mən işləyəndə bu idarənin rəisi polkovnik Şahin Şükürov idi. Sonradan Şahin müəllimi Daxili İşlər Nazirliyinə Qərargah rəisi vəzifəsinə təyin etdilər. Bizim idarəyə adını eşitdiyimiz, haqqında kitablarda oxuduğumuz Sovet İttifaqı Qəhrəmanı polkovnik Mehdi Nadir oğlu Quliyevi təyin etdilər. O dövrdə müəssisədənkənar Mühafizə İdarəsi DİN sistemində ən böyük idarələrdən biri idi. Mehdi müəllimin bu sahədə böyük təcrübəsi var idi. İdarənin şəxsi heyəti öz rəisləri ilə fəxr edirdilər. O vaxt DİN-də iki nəfər Sovet İttifaqı Qəhrəmanı xidmət edirdi.

Mehdi müəllim çox ciddi adam idi. Düzgünlüyü sevirdi. Yalanı bağışlamazdı. Gəncliyi dağlarda və cəbhədə keçdiyindən, sanki onun iradəsi cilalanmışdı. Aşıq musiqisini çox sevirdi.

Yadımdadır, mən idarədə növbətçi idim. Bazar günü idi. Saat 4⁰⁰-də Mehdi müəllim idarəyə gəldi. Mən Nizamnaməyə uyğun tərzdə vəziyyət barədə məruzə etdikdən sonra o, göstəriş verdi ki, zabitlərdən biri məni əvəz etsin, mən onunla getməli olacağam. Fikirləşdim, görəsən, rəis məni haraya aparacaq. Sonra o məni yanına çağırır dedi:

“Tovuzdan aşıq İmran gəlib. Bizim yataqxanada konsert verəcək, mənimlə gedək. Sən də sazı sevməmiş deyilsən”. Biz yataqxanaya gəldik. Hamı aşığın çıxışını gözləyirdi. O sazın sehrindən sanki gəncliyini keçirdiyi Gədəbəydə idi. Mehdi müəllim şəkər xəstəliyindən əziyyət çəkirdi. Ancaq xəstəliyini bildirmək istəmirdi. Elə konsertdən çıxanda o, özünü çox yorğun hiss etdiyini söylədi və evə getdi.

Səhər biz işə gedəndə eşitdik ki, Mehdi müəllim dünyasını dəyişib.

O vaxt mən şöbənin partiya təşkilatı katibi idim. Dəfnlə bağlı məsələləri idarədə məndən soruşurdular. Mərkəzi Komitə və DİN-nin rəhbərliyi Mehdi Quliyevin dəfnini İkinci Fəxri Xiyabanda keçirməyi qərarlaşdılar.

Dəfn mərasiminə qonşu respublikalardan da qonaqlar gəlmışdilər. Mehdi müəllim sazi o qədər sevirdi ki, hətta deyirdi: «Mən öləndə üstümdə saz çaldırım. Sanki rahat olacağam». Onun bu vəsiyyətinə əməl olundu.

Mehdi müəllimin erməniləri görməyə gözü yox idi. Erməninin törətdiyi torpaq münafiqələrinin həllində o da iştirak edirdi.

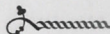
Bir dəfə Gədəbəyin Qoralar, Tağılar kəndlərinə yaxın torpaqlarda ermənilər «bizimidir» deyə donuz tövlələri tikmişdilər. Bu məsələni yerində araşdırmaq üçün hökumət komissiyası təşkil olunmuş və komissiyanın tərkibinə Mehdi Quliyev də daxil edilmişdi. Komissiya məsələni müsbət həll edib qayıtmışdı. Ancaq Bakıya gələndən sonra Mehdi müəllim deyirdi: «Bunlar necə mürdar millətdir, yalanları ilə doğruları bilinmir».

O millətini, torpağını sevirdi. Milli adət-ənənələrin millət üçün nə dərəcədə vacib olduğunu o belə ifadə edirdi: «Millətin dili nə qədər vacibdirsə, adət-ənənələrinin qorunması da o qədər vacibdir».

Polkovnik Mehdi Quliyev bizim yaddaşımızda əsl qəhrəman, Azərbaycanın igid oğlu kimi qalmışdır.

Allah ona rəhmət eləsin!

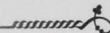
Qənbər Musayev
polkovnik

Mehdi müəllim və oğlu ilə birgə işləməyimlə qürur duyuram

1972-ci ilin aprel ayı idi. Beşmərtəbənin yanında avtobus gözləyirdim və bu zaman həmyerlim Qənbər Musayevlə rastlaşdım. Həmin dövrdə mən Dövlət Plan Komitəsinin Elmi-Tədqiqat İnstitutunda kiçik elmi işçi işləyirdim və Qənbər müəllimin DİN sistemində işlədiyini, lakin konkret hansı sahədə çalışdığını bilmirdim. Ona ixtisasım üzrə (mühasib) işləmək istədiyimi, bununla əlaqədar məsləhət verməyini xahiş etdim. Qənbər müəllim dedi ki, o DİN-in Müəssisədənkənar Mühafizə idarəsində işləyir və işlədiyi maliyyə plan şöbəsində təftişçi-mühasib vəzifəsi vakantdır, səhər gələrsən, səni rəhbərliyin qəbuluna apararıq.

Səhəri gün mən o vaxt idarənin yerləşdiyi Qoqol-24 (indiki Mərdanov qardaşları) ünvanına gəldim və maliyyə-plan şöbəsinin rəisi, milis podpolkovniki Laçın Bağiyev mənimlə söhbət etdikdən sonra dedi ki, «gözlə, səni rəisin qəbuluna aparacağam». Bu zaman Qənbər müəllim məndən soruşdu ki, «sən Sovet İttifaqı Qəhrəmanı Mehdi Quliyev haqqında eşitmisənmi?» Dedim: «Necə yəni eşitmisənmi? Eloğlumuzdur (Mən Tovuz rayonunda anadan olmuşam). Kerç uğrunda gedən döyüşlərdə göstərdiyi igidliyə görə ona 20 yaşında Sovet İttifaqı Qəhrəmanı adı verilib». O dedi ki, indi səni onun yanına aparacaqlar. Doğrusu, qulaqlarıma inanmadım, dedim, yəqin zarafat edir. Bu zaman Laçın Bağiyev otağından çıxaraq məni qəbul otağına apardı və gözləməyi bildirdi. Bir neçə dəqiqədən sonra məni Mehdi müəllimin otağına dəvət etdilər. Mən içəri

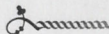
girəndə çox həyəcanlı idim və birinci dəfə adını eşitdiyim, hər yerdə fəxr etdiyim eloğlumuzun, milis polkovniki, idarə rəisinin qəbuluna gəlib onunla üzbəüz söhbət edirdim. İlk baxışdan Mehdi müəllimin ciddi insan olduğunu anladım və verdiyi suallara dəqiq cavab verməyə çalışdım. Mehdi müəllim harda işlədiyimi, bura nəyə görə gəldiyimi, iş barədə məlumatın olub-olmadığını soruşdu və sonra hansı bölgədən olmağımınla maraqlandı. Mən Yuxarı Ölsüzlü kəndindən olduğumu bildirdim. Bu zaman Mehdi müəllim üzünü L. Bağiyevə tutaraq bizim bölgəyə aid bir zarafat etdi. Mən anladım ki, Mehdi müəllim ciddi olduğu qədər də səmimi insandır. Sonradan Mehdi müəllim dedi ki, «yəqin eşidibsən ki, rəis gədəbəylidir, sən də tovuzlu, ona görə gəlmisən ki, səni işə götürürəm». Dedim ki, vallah, indi bura gələndə bilmişəm ki, bu idarənin rəisi Sizsiniz. Dedi «and içmə, inanıram» və bildirdi ki, yalnız yalan danışmağa adət etmiş adamlar and içirlər və göstəriş verdi ki, mənim sənədlərimi hazırlasınlar.

Bələcə 1972-ci ilin iyun ayının 6-da mənim həmin idarənin maliyyə-plan şöbəsinə böyük təftişçi-mühasib kimi əmrin verildi və mən o böyük insanın rəhbər olduğu idarədə işləməyə başladım.

Yuxarıda qeyd etdiyim kimi, Mehdi müəllim çox ciddi insan idi. Müşavirələrdə uzunuluq edənləri xoşlamazdı, hər şeyin qısa və konkret izahını xoşlayırdı. Həmişə də xoşa gəlməyən çıxışları mütləq ona uyğun el misalları, atalar sözləri ilə əlaqələndirərdi.

Mən cəmi bir il işlədikdən sonra Ucar rayon Mühafizə bölməsində ciddi maliyyə pozuntuları aşkar etdim. Məhkəmə tərəfindən mənim barəmdə müsbət təqdimat göndərilmişdi. Mehdi müəllim bütün müşavirələrdə, yığıncaqlarda məni nümunə göstərərək deyirdi: 'Bu cavan oğlandı ibrət götürün»

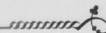
Mehdi müəllimin ciddi olduğu qədər səmimi insan olduğunu qeyd etmişdim. O həmişə işgüzar, dayağı olmayan işçilərə kömək edirdi. Onun köməyi sayəsində yüzlərlə belə insanlar təhsil almış, vəzifədə irəli çəkilmişlər.

Əvvəllər şöbə olmuş Mühafizə xidməti 1966-cı ildən İdarə kimi fəaliyyətə başlamışdır. Cəmi 2 ildən sonra Mehdi müəllim bu idarəyə rəis təyin edilmişdir. Onun rəhbərliyi altında bu xidmət inkişaf etmiş, respublikanın bütün rayonlarında şöbə və bölmələri yaranmışdır. Əvvəllər gözətçi və hərbişədirilmiş dastələrdən ibarət xidmət Mehdi müəllimin rəhbərliyi altında 1970-ci ildən etibarən əsasən milis xidmətinə keçmiş, pullta mühafizənin əsası qoyulmuşdur. Onun səyi nəticəsində Razin (indiki Bakıxanov) qəsəbəsində milis işçiləri üçün yataqxana tikilib istifadəyə verilmişdir. O, yataqxananın təntənəli açılışını keçirmiş, aşıqları və tanınmış müğənniləri dəvət etmişdi.

Mənə həmişə deyərdi ki, «işini belə davam etdirsən səni zabit vəzifəsinə təqdim edəcəyəm, «lakin qişmət olmadı. 1976-cı ilin yanvar ayında o, böyük insanın vəfatı minlərlə insanlar kimi məni də sarsıtdı. Cəmi 53 yaşı var idi.

Hazırda Mehdi müəllimin kiçik oğlu polis polkovniki Sabir Quliyev vaxtı ilə onun təməlini qoyduğu idarədə rəis müavini vəzifəsində çalışır. Mən qürurla qeyd edirəm ki, vaxtı ilə məni işə qəbul edən Mehdi müəllimin oğlu ilə də birgə işləmişəm.

*Vaqif Qasımov,
istefada olan polis polkovniki*

Ürəyimin çırpıntılarında yaşayan insan

Adətən tanınmış insanlar haqqında söz demək böyük məsuliyyət tələb edir. Tale belə gətirib ki, həyatda öz səmtimi və yolumu tapmağımda xeyirxah və mərd insanların böyük rolu olub. Onlardan biri də heç vaxt unuda bilməyəcəyim kişilik, mərdlik və sədaqət rəmzi olan Sovet İttifaqı Qəhrəmanı rəhmətlik Mehdi Quliyevdir. Bu böyük insanla tanışlığımın çox qoribə bir tarixçəsi var. 1972-ci ilin dekabr ayının 27-də Daxili İşlər Nazirliyinin mühafizə idarəsinin Oktyabr rayonu (indiki Yasamal rayonu) üzrə müəssisədənkənar mühafizə şöbəsinə milisioner vəzifəsinə təyin olundum. O vaxt DİN-ə işə düzələnlər hər kəs zabit olmaq arzusu ilə yaşayırdı. Təbii ki, mən də bu arzumun həyata keçirmək üçün 1974-cü ildə D. Bünyadzadə adına Xalq Təsərrüfatı İnstitutuna (indiki Dövlət İqtisad Universiteti) sənədlərimi verdim. Münasib qiymətlər alıb, həmin institutun mühasibatı udotu fakultəsinin qiyabi şöbəsinə qəbul olundum.

Bir gün bölmə komandirim rəhmətlik Elxan Rəhimov mənə dedi ki, qardaşımın ömür-gün yoldaşı Gülarə xanım oxuduğun institutda riyaziyyatdan dərslər deyir, çətinliyin olsa, yaxınlaş, köməyini əsirgəməz. Mən təşəkkürümü bildirdim və ehtiyac olsa yaxınlaşaram, dedim. Sonralar mən Gülarə xanımın həyat yoldaşı Mirzə Rəhimovla tanış oldum (O, Bakı Dövlət Universitetinin professoru idi). Söhbət əsnasında mənə dedi ki, bəlkə səni Mehdi Quliyevin yanına göndərim, sənə zabit rütəbəsi versin. Rəhmətlik Mehdi Quliyev o vaxt DİN-nin mühafizə idarəsinin rəisi, milis polkovniki idi. Bu qəfil təklifdən bir

an duruxdum. Cavab gözləmədən, «Sabah saat 10-da yanında olarsan, tapşırıram», - dedi. Sevincimin həddi-hüdudu yox idi.

1975-ci ilin bir payız günündə səhər saat 10-da artıq mən Mehdi Quliyevin qəbul otağında idim. Katibə kimliyimi soruşdu. Özümlü təqdim etdim. Məruzə etmək üçün Mehdi müəllimin kabinetinə girən katibə qızın otaqdan çıxması çox çəkmədi. Üzünü mənə tutub rəisin məni gözlədiyini dedi. Qapını döyüb içəri keçdim. Həyatımda ilk dəfə idi ki, çox ciddi və ötkəm insanla qarşılaşdım. Geydiyi milis forması və çiyinlərdən polkovnik paqonu onu həm zəhmli, həm də yaraşıqlı göstərirdi. Həyəcanlı idim. O bu həyəcanı və gərginliyi hiss edib, «Xoş gəlmisən, bala», - dedi və əyləşmək üçün mənə yer göstərdi. O vaxt qarnizonda və bütün şəxsi heyətin arasında Mehdi Quliyevin çox böyük nüfuzu var idi. Hər yerdə onun insanlığından və xeyirxahlığından danışırıldı. Kim qəbuluna düşürdüsə, əliboş qayıtmırdı. Bu böyük insan hamını duyurdu və hamının dəyərini verirdi. İş yerimi soruşdu. Cavab verdim. Təhsilimlə maraqlandı, institutda oxuduğumu bildirdim. Xeyli söz-söhbətdən sonra ata qayğıkeşliyi ilə «təhsilini başa vur, səni zabit edəcəyəm», - dedi. Sonra əlavə elədi, «Görürəm ki, sən ürəyi açıq və səmimi oğlansan. Öz üzərində çox çalış. Zabit olandan sonra, işlədiyən şöbədə, səni rəis görmək istəyirəm».

Bu işıqlı adamın doğma münasibəti mənə ömür boyu ümid verdi. Doğrudur, rəhmətlik Mehdi Quliyev məni nə zabit, nə də rəis vəzifəsində görə bilmədi. Amansız ölüm neçə-neçə arzusunu ürəyində qoydu. 1976-cı ilin yanvar ayının 26-da DİN-nin mühafizə idarəsinin rəisi, milis polkovniki Sovet İttifaqı Qəhrəmanı Mehdi Quliyev qəflətən gözlərini yumdu. Bu qəfil xəbər bütün qarnizonu sarsıtdı. Yuxarıda qeyd etdiyim kimi, bütün zabitlər və milisionerlər onu bir ata kimi çox sevirildilər. İş elə gətirmişdi ki, həmin gecə mən növbədə idim.

Özümə gələ bilmirdim. Elə bil, rəhmətliklə yanaşı mənim ümidim də ölmüşdü. Gecə səhərə qədər fasilələrlə hönkür-hönkür ağladım. O insanı heç cür unuda bilmirəm. Birca təsəllim odur ki, Mehdi Quliyev xeyirxah əməllərini təbliğ etmək missiyasını mənəvi borc kimi boynuma götürmüşəm. Bu həm mənim üçün şəərəflidir və həm də vicdan rahatlığıdır.

Yeri gəlmişkən, atalarımızın gözəl məsələlərindən biri də, «Ot kökü üstündə bitər» məsələsidir. Mehdi Quliyev oğlu Sabir Quliyev hal-hazırda DİN-nin Baş Mühafizə idarəsində rəis müaviniyidir. Polis polkovnikidir, atasına, o böyük insana çəkib. Şəxsən ayrı-ayrı məqamlarda bir neçə dəfə məni müdafiə edib. Baxmayaraq ki, karyerasına, mövqeyinə bu və digər səbəblərdən xələl gələ bilər. Mənim ömür boyu gəldiyim qənaət ondan ibarət olub ki, çox şey qandan və gəndən gəlir. O cümlədən, kişilik, mərdlik və ləyaqət də. Hər dəfə özümlə, təleyimlə bağlı düşündə Mehdi Quliyevi xatırlayıram. Onun xeyir-duası olmasaydı mənim heç bir uğurumdan söhbət gedə bilməzdi. Çünki, bu, əsl ağsaqqal, müdrik və xeyirxah bir insanın xeyir-duası idi. Qeyri-ixtiyari bu böyük insanın doğulub boya-baş a çatdığı torpaqla bağlı ürəyimdə poetik hissələr oyanırdı. O pak və müqəddəs hissələr şeirə çevrildi.

Bu eldə min Həcər, Qaçaq Nəbi var,
Şairin məlhəmi, sözdən həbi var,
Dağda çobanın da şair təbi var,
Şeirə, sözə qiymət Gədəbəydadır.

Ruzu, bərəkətdir dağların qarı,
Ürək sərinlədir buz bulaqları,
Sanki ətir saçır yazı, baharı,
Füsunkar təbiət Gədəbəydadır.

Aşıqlar səs-səsə verib saz çalar,
Oba ilham alar, el ilham alar,
Qonağın gəlişi toy-bayram olar,
Sevgi, xətir-hörmət Gədəbəydədir.

Mayası sevgidən, haqdan yoğrulub,
Haqq yolda nə bezib, nə də yorulub,
Bu yurdda qəhrəman Mehdi doğulub,
İlahi səxavət Gədəbəydədir.

Ey böyük və qəhrəman insan! Sən heç vaxt ölməyəcəksən. Çünki qəhrəmanlar ölmürlər. İnsanların bir qismi xeyirxah əməl sahibləri olmadıqlarına görə ölən kimi unudulur. Onları heç kim xatırlamır. Ancaq sən bu dünya durduqca, xalqımızın ürəyində xeyirxah əməllərinlə daim yaşayacaqsan. Gədəbəydə bir kənd var. Ətriknaz! Bu, rəhmətlik Mehdi Quliyevin dünyaya göz açdığı kənddir. Bu kənddə kişilər ölür, kişilik ölmür.

Fəxrəddin Səfərov
ehtiyatda olan polis polkovniki

Unudulmaz insan

Mənim mühafizə idarəsi ilə bağlılığım 1964-65-ci illərə təsadüf edir. Həmin illərdə mən Azərbaycan Neft-Kimya institutunun iqtisadiyyat fakültəsində oxuyurdum. Yaşayış tərzii ağır olduğuna görə mənim tələbə yoldaşlarımdan bir neçəsi gündüzlər oxuyur, gecələr mühafizə idarələrində gözətçi işləyirdilər. Onların məsləhəti ilə mən də indiki Xətai rayonunun mühafizə idarəsində gözətçi vəzifəsinə işə qəbul olundum. Sonralar həmin idarədə nəzarətçi, briqadir və nəzarətçi-müfəttiş vəzifələrində işlədim. Bu mənim mühafizə idarəsində qalib işləməyimin əsas səbəblərindən biri oldu.

1971-ci ildə şöbədə baş müfəttiş vəzifəsi boşalmışdı. Mənim həmin vəzifədə işləməyim üçün təqdimat lazım idi. Bu vəzifə zabit vəzifəsi olduğuna görə altı ay müddətində sınaqdan keçməliydim. Sınaq dövrü keçdikdən sonra məni Baş Mühafizə İdarəsinin rəisi Mehdi Quliyevin qəbuluna göndərdilər. Rəisin kabinetinə keçən kimi o mənə ilk növbədə yer göstərdi. Mən oturandan sonra yanımdakı müavinlə və kadr şöbəsinin rəisinə müraciət edib dedim ki, bu cavan oğlana rütbə almaq üçün rayon mühafizə şöbəindən bizə təqdimat göndərilib. O mənim şəxsi işimlə tanış olandan sonra əlavə etdi: «Bu gənc gözətçilikdən başlayıb, zəhmətkeş oğlandır, mən razılıq verirəm». Ya xəş yadımdadır, bir neçə ay keçəndən sonra 1972-ci ildə Aktyor evində Daxili İşlər Nazirliyi sistemində işləyən gənc işçilərə ilk zabit rütbəsi verilməsi münasibətilə yığıncaq keçirilmişdi. Həmin təntənəli mərasimdə DİN-nin yüksək səviyyəli işçiləri, o cümlədən kadrlar üzrə nazir müavini Sabir Hüseynov və Baş Mühafizə İdarəsinin rəisi Mehdi Quliyev də iştirak edirdi. Bizim idarədə yığıncağa iki nəfər çağırılmışdıq – Musayev Q. və mən. Biz qabaq cərgədə oturmuşduq. Rəis gəlib bizim

yanımızdan keçərkən dedi: «Həyəcanlı deyilsinizki? Rütbəni alarkən özünüzə yaxşı təqdim edin».

Həmin idarədə 1975-ci ilin əvvəllərinə qədər işlədim. Bir gün mənə dedilər ki, səni baş idarənin kadrlar şöbəsinə çağırırlar. O vaxt kadrlar şöbəsinin rəisi işləyən polis polkovniki Rzayev M. mənə dedi ki, səni çağırmaqda məqsədimiz ondan ibarətdir ki, biz rəhbərliklə məsləhətləşib, səni Lenin rayonu mühafizə şöbəsinə rəis müavini vəzifəsinə göndərməyi qərara almışıq. Həmin söhbətdən bir neçə gün sonra məni qəbula çağırıldı. Qəbulda polkovnik Mehdi Nadir oğlu Quliyev, müavinləri – polkovniklər Seyidov və Tağıyev, kadrlar şöbəsinin rəisi Rzayev iştirak edirdilər. Polkovnik Quliyev qısa söhbətdən sonra müavinlərinə müraciət edib dedi: «Görürsünüz, biz bu yaxınlarda ona rütbə verəndə demişdim ki, bu cavan oğlan çalışqan, təcrübəli işçidir, o işi ilə də sübut etdi. Ona görə də, onun rayon şöbəsinin rəis müavini vəzifəsinə təyin olunmasına razılıq veririk».

Bir neçə aydan sonra nazirlikdə təsdiq olundum və Lenin rayonu (indiki Sabunçu rayonu) mühafizə idarəsinə rəis müavini vəzifəsinə göndərildim. İşlədiyim müddətdən bir neçə ay keçmişdi ki, şöbənin rəisi məni çağırıb dedi ki, bizim idarənin qonşuluğunda yerləşən Bakı şəhər 1 №-li peşə-texniki məktəbinin 50 illik yubileyi ilə əlaqədar tədbir keçirirəcək. Həmin məclisə məktəbin ilk məzunlarından olan Sovet İttifaqı Qəhrəmanı polkovnik Mehdi Nadir oğlu Quliyev də dəvət olunur. Ona görə də tədbir başlayandan qurtarana qədər biz əlimizdən gələni etməliyik ki, tədbir yaxşı keçsin.

Peşə-texniki məktəbinin akt zalında bütün müəllimlər, şagirdlər və qonaqlar toplaşmışdılar. Tədbiri məktəbin direktoru mərhum S.Səlimov açdı. O, Mehdi müəllimin həyatı və fəaliyyətindən danışdı, müharibə illərindən qabaq bu təhsil ocağının

çalışqan bir şagirdi olduğunu qeyd elədi. Sonra Mehdi müəllim öz həyat yolundan ətraflı danışdı. Hamı onu maraqla dinləyirdi. Tədbirin sonunda böyük konsert oldu. Konsertdə tanınmış aşiq İmranın rəhbərliyi ilə Tovuzdan gələn aşıqlar qrupu maraqlı proqramla çıxış etdi. Məclisin qızğın yerində mənə dedilər ki, səni Mehdi müəllim çağırır. Tez özümü çatdırdım. O məndən soruşdu: «Anbarınızda fişdırıq var? Əgər yoxsa, təcili idman mağazasından ondan 5-10 ədəd alıb gətirin». Çox keçmədi ki, alıb gətirdim və ona verdim. O aşıqları çağırıb, soruşdu ki, rayondan gələndə yolda onları milis işçiləri fit verib saxlayıblarmı. Aşiq İmran dedi ki, bəli. Gəncədə saxladılar, maşına baxanda gördülər ki, hamısı aşıqlardır. Sizin məclisinizə gəldiyimizi biləndən sonra bizi, Goranboy rayonunun sərhədinə kimi yola saldılar. Bu zaman Mehdi müəllim həmin fişdırıqlardan hərəsinə birini hədiyyə verdi və dedi: «Geri qayıdanda onlar yenə fit versələr, siz də iki dəfə fit verərsiniz». Bu zarafatdan sonra bütün qonaqlar mühafizə şöbəsinin bufetində təşkil olunmuş çay süfrəsinə dəvət olundu. Mehdi müəllim hamı ilə çay içib, zarafat elədi, hətta bir neçə lətifə də danışdı.

... Qapımızın zəngi çalınanda təxminən səhər saat 4-5 raddələri olardı. Tez qalxıb geyinib gözlükdən baxanda, gördüm ki, şöbəmizin işçiləridir. Mən qapını açan kimi soruşdum, nə hadisə baş verib. Onlar mənə həqiqəti demək istəmədilər. Dedilər ki, şöbədən çağırırlar. Mən tez geyinib şöbəyə gəldim, öyrəndim ki, həmin məclisdən gələndən sonra Mehdi müəllimin halı pisləşib və qəflətən vəfat edib. Onun ölümlü xəbəri nəzirlirliyi bütün işçilərinə sarsıtmışdı. Bu ağır xəbər ən çox bizim şöbənin işçilərinə təsir etmişdi. Ona görə ki, bir neçə saat əvvəl məclisdə çıxış edən zarafatlarını, lətifələrini dinlədiyimiz sadə, səmimi, gözəl bir insan artıq həyatda yox idi.

Bu həm də bütün Azərbaycan xalqının itkisi idi. Axı o xalqımızın adını ucaldan bir şəxs idi, Sovet İttifaqı Qəhrəmanı kimi yüksək ad daşıyırdı.

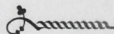
*Elmar Əhmədov
istefada olan polis podpolkovniki*

Köməyini heç kimdən əsirgəməzdi

İllər, əsrlər ötəcək, xeyrixah insanlar həmişə hörmətlə, ehtiramla xatırlanacaqlar. Belə insanlardan biri də polkovnik Mehdi Quliyevdir.

Mənim yaddaşında o, mərd, cəsur bir insan kimi qalmışdır. Onun evi, iş yeri hər bir insan üçün inam ocağı idi. Çətinliyə düşən, köməyə ehtiyacı olan hər bir adam bu ocağa üz tuturdu.

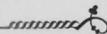
- Hərbi hissədə qulluq edirdim. Daxili işlər orqanlarında işləmək ən böyük arzum idi. Daxili işlər nazirinin adına hərbi hissədən məktub yazdım. Təxminən iki aydan sonra rus dilində polkovnik Mehdi Quliyevin imzası ilə bir məktub aldım. Həmin məktubda polkovnik yazmışdı ki, Bakıda daxili işlər orqanlarında işləmək üçün daimi qeydiyyat, müsbət xasiyyət-namə götürmək lazımdır. Mən Neft-Kimya İnstitutunu bitirmişdim. Baş leytenant rütbəsində ordudan tərxis olundum. Hərbi hissədə qulluq edərkən aldığım məktubu da götürüb getdim Mehdi Quliyevin yanına. Məni qəbul etdi. Dedi ki, sənədlərin düzdür. Lap yaxşı. De görüm haralısan? – Gədəbəydənəm, - deyə cavab verdim. Gülümsündü. Dedi ki, mənədən «şikayət» yazırlar ki, indiyə kimi min nəfərdən çox gədəbəyliyi işə düzəltmişəm. Mən də dedim ki, Mehdi müəllim məni də işə qəbul et, qoy nə qədər istəyirlər yazsınlar. Mehdi müəllim məni Bakı şəhəri Mühafizə İdarəsinin rəisi Qəzənfər Aslanovun yanına göndərdi. Mehdi müəllimin zəngi öz işini görmüşdü. Mən həmin idarədə işə düzəldim. Sonra Mehdi Quliyevin xeyrixahlığı sayəsində Voronej milis məktəbini qurtardım.

Rəhmətlik Mehdi müəllim çox istiqanlı adam idi. Köməyini heç kəsdən əsirgəməzdi. O, elə-obaya çox kömək göstərərdi. Təkcə gədəbəylilərə yox, naxçıvanlıya da, qubalıya da, beyləqanlıya da əlindən gələnin yaxşılığı əsirgəməzdi. Bir dəfə sürücüsü işə çıxmır. Ziyad Atakişiyev adlı qəbəlali bir sürücünü arxasınca göndərirlər. Yolda polkovnik ondan soruşur ki, evlisən? Sürücü utana-utana bildirir ki, evliyəm... Mehdi Quliyev onun ailə şəraiti ilə maraqlananda sürücü deyir ki, üç qızı var, evi işə yoxdur. Polkovnik həmin sürücüyə heç bir təmənnə ummadan səkkizinci kilometr qəsəbəsində növbədən kənar üçotaqlı ev verir.

Onun ürəyi dağ gölləri kimi təmiz, saf idi. Ulu Tanrı sanki, bu böyük ürək sahibini xeyirxahlıq üçün yaratmışdı. Xüsusilə Mehdi müəllim gənclərə daha çox qayğı ilə yanaşırdı. Bacarıqlı, istedadlı gənclərin təhsil alması, oxuması üçün heç vaxt köməyini əsirgəməzdi. İndi daxili işlər orqanlarında Mehdi müəllimin yetişdirmələri ləyaqətlə işləyir, onun adını hörmətlə xatırlayırlar. Bax beləcə Mehdi müəllim yaddaşlara köçüb, ürəklərdə özünə yer tapıb. O, Azərbaycan polisinin ən ləyaqətli oğullarından biri olub. Onun xatirəsi bizim qəlbimizdə daim yaşayır, gələcək nəsillər onu ehtiramla yad edəcəklər.

Səməd Hüseynov
polis podpolkovniki

Ümid çırağı

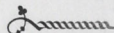
1963-cü il idi. Ordudan tərxis olunduqdan sonra Bakıya gəldim. Daxili işlər orqanlarında işləmək istəyirdim. O vaxt milis sistemində düzəlmək o qədər də asan deyildi.

Nəhayət, belə qərara gəldim ki, Mehdi Quliyevə müraciət edim. Bir gün işlədiyi idarəyə getdim. Katibə heç kəsi içəri buraxmaq istəmirdi:

- Mehdi müəllim məşğuldur, gedin sabah gələrsiniz, - deyər bildirdi. Birdən qapı açıldı. Mehdi Quliyev bizi görcək, hamımızı içəri dəvət etdi. Doğrusu utanırdıq, ona söz deməyə çətinlik çəkirdik. Rəhmətlik bizimlə elə danışdı ki, sanki öz övladlarıydıq. Mənimlə onun otağına girənlər çıxdılar. Mən axıra qaldım. Utana-utana arzumu bildirdim. Kömək edəcəyini söylədi. Adımı, fəmilayamı, haradan gəldiyimi soruşub qeyd dəftərinə yazdı. İki gündən sonra gəlməyi tapşırırdı. Məni qapıya qədər yola saldı.

Düz bir həftədən sonra Su milisində işə düzəldim. Sonra isə Mehdi Quliyevin başçılıq etdiyi gecə milisində dəyişdirildim. Rəhmətlik, çox insanpərvər adam idi. Bir dəfə Sulutəpədə Məmmədov adlı bir zabıt sırası milis işçisini tənqə gətirmişdi ki, niyə su içməyə getmişən. Milis nəfəri nə qədər and-aman etsə də Məmmədov dediyindən dönmürdü. Bu vaxt Mehdi Quliyev Sulutəpəyə gəldi, hadisəni öyrəndi. Məmmədova dedi ki, milisioneri niyə incidirsən. İndi zəhmət olmasa get o milis nəforinin yerində iki saat növbədə dayan görüm halın necə olacaq? Milis nəfərinə isə dedi ki, get dincəl, əl-üzünü yu, yorgunluğun çıxsın.

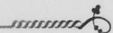
Rəhmətlik çox təmiz, ləyaqətli adam idi. Dünya malında gözü olmazdı. İşləyənə həmişə yüksək qiymətləndirərdi. Mənim üstümdə dəfələrlə nazirlikdə vəzifəli adamlarla üz-üzə gəlmişdi.

«Kamil kimi oğlanlar niyə zabit olmasın», - deyə polkovnik Zəliyəvlə dəfələrlə mübahisə etmişdi.

Bir dəfə Mehdi müəllim sürücüsünü mənim arxamca göndərdi ki, tez gəlsin nazirin yanına gedəcəyik. Nazirliyə gəldik. Nazir harasa getmişdi. Bizi general Vısoçenko qəbul etdi. Mən Zəliyəvdən şikayət etmişdim. Vısoçenko məsələni öyrənib dedi ki, sən zabit olmağa layıqsən. Məni təbrik etdilər. Səhərişi gün mən 8-ci kilometrə dəstəni qəbul etdim. Bütün bunlar Mehdi Quliyevin səyi nəticəsində olmuşdu. Belə insanı necə unutmacaq olar?

Mehdi Quliyevin qayğısını, köməyini hər an hiss edirdim. Bütün xoş günlərimdə, xoş dəqiqələrimdə o gözəl, nurani insanı xatırlayıram. O, bizim üçün unudulmaz, yadda qalan doğma, əziz adam idi. Mehdi müəllimin sinəsində xeyirxah bir ürək çırpınırdı. O ümid çırağı idi. Bu xeyirxahlıqdan çoxlarına pay düşmüşdü. Heç kimin qəlbinə dəyməz, heç kəsi ümitsiz geri qayıtmazdı. Mehdi müəllim həmişə deyərdi ki, heç zaman sönməyən od mənim ürəyimdir.

*Kamil Quliyev,
istefada olan kapitan*

VII. Azərbaycan Respublikasının rəhbərliyindən, idarə və təşkilatlardan daxil olan təbriklər, dəvətnamələr

Sovet İttifaqı Qəhrəmanı yoldaş M.N.Quliyevə

Hörmətli Mehdi Nadir oğlu!

Əlamətdar gün – Qələbə bayramı münasibətilə Sizə, Böyük Vətən Müharibəsinin fəal iştirakçısına ürəkdən gələn təbriklərimizi göndəririk.

Sovet dövlətinin şərəf və azadlığını qoruyaraq, Siz Sovet vətənpərvərliyi, igidlik və cəsurluq nümunələri göstərmisiniz və Vətən xidmətlərinizi yüksək qiymətləndirərək Sizə Sovet İttifaqı Qəhrəmanı kimi ən yüksək ad vermişdir.

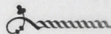
Sizə ürəkdən möhkəm sağlamlıq, xoşbəxtlik və Vətənə minə əmək fəaliyyətinizdə müvəffəqiyyətlər arzulayırıq.

*Azərbaycan KP Mərkəzi Komitəsinin birinci katibi
H.Əliyev*

*Azərbaycan SSR Ali Soveti Rəyasət Heyətinin sədri
K.Xəlilov*

*Azərbaycan SSR Nazirlər Sovetinin sədri
Ə.İbrahimov*

*May 1971-ci il
Bakı şəhəri*

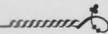

Qələbə günü – Sovet İttifaqı tərəfindən faşist
Almaniyası, imperialist Yaponiyasının darmadağın
edilməsinin 20 illiyinin bayram edilməsi münasibətilə

Azərbaycan KP Mərkəzi Komitəsi
Azərbaycan SSR Ali Soveti Rəyasət Heyəti
Azərbaycan SSR Nazirlər Soveti

Yoldaş M.N.Quliyevi 1965-ci il mayın 9-da saat 18⁰⁰-da
qəbula dəvət edirlər.

“Dostluq” restoranı
(S.M.Kirov adına park)

Bütün ölkələrin proletarları, birləşin!

Hörmətli yoldaş M.N.Quliyev

Sizi, Vladimir İliç Leninin anadan olmasının 100 illiyi
münasibəti ilə Azərbaycan KP Mərkəzi Komitəsinin və Azər-
baycan SSR Ali Sovetinin təntənəli iclasına dəvət edirik.

Təntənəli iclas 1970-ci il aprelin 16-da gündüz saat 2-də
F.E.Dzerjinski adına klubda olacaqdır.

Azərbaycan KP Mərkəzi Komitəsi
Azərbaycan SSR Ali Sovetinin Rəyasət Heyəti

Hörmətli Mehdi Nadir oğlu Quliyev !

Azərbaycan SSR Hərbi Komissarlığının komandanlığı və siyasi şöbəsi Sizi Sovet Ordusu və Hərbi Dəniz Donanmasının 49-cu ildönümü münasibətilə təbrik edir və Sizə cansağlığı, uzun ömür və sevimli vətənimiz naminə əmək fəaliyyətinizdə uğurlar arzulayır.

*Azərbaycan SSR hərbi komissarı general mayor
Həmidov M.S.*

*Siyasi şöbənin rəisi – hərbi komissarın
siyasi hissə üzrə müavini polkovnik Abbasov A.T.*

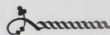
Bakı su kəmərinin mühafizəsi üzrə milis
polkunun komandiri

Milis polkovniki yoldaş M.N.Quliyevə

Azərbaycan SSR İctimai Asayiş Mühafizə Nazirliyinin milis idarəsi Sizi və bütün şəxsi heyəti Azərbaycanda Sovet hakimiyyəti qurulmasının 47-ci ildönümü və 1 May günü – Zəhmətkeşlərin Beynəlxalq Həmrəyliyi bayramı münasibətilə təbrik edir, möhkəm cansağlığı və işinizdə müvəffəqiyyətlər arzulayırıq.

*Azərbaycan İAMN milis idarəsinin rəisi
D.Rzayev*

27 aprel 1967-ci il

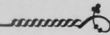

Hörmətli Mehdi Nadir oğlu!

Sizi Böyük Qələbə bayramı münasibətilə təbrik edir və ürəkdən möhkəm cansağlığı, xoşbəxtlik və uğurlar arzulayıram. Yəqin ki, bayram günü keçmiş xatırlamaq Sizin üçün xoş olar. Ona görə Sizə 1944-cü ildə Qızıl Ordunun Baş siyasi idarəsi tərəfindən buraxılmış plakat-vərəqəni göndərirəm. Güman edirəm ki, mənim bu kiçik hədiyyəm Sizin ürəyinizcə olacaq.

Bir daha Sizi bayram münasibətilə təbrik edirəm.

*Hörmətli, K.Krotkov
Azərbaycan KP MK orqanı
"Vışka" qəzetinin əməkdaşı
5 may 1965-ci il*

Bakı şəhər su kəməri obyektlərinin
mühafizəsi üzrə milis polkunun komandiri
milis podpolkovniki yoldaş M.N.Quliyevə

Bakı şəhər su kəməri idarəsinin mexaniki təmir trestinin kollektivi Sizi və bütün kollektivinizi qarşıdan gələnlə Yeni 1967-ci il münasibətilə təbrik edir, hamınıza xoşbəxtlik, cansağlığı və işinizdə müvəffəqiyyətlər arzulayır.

*İdarənin rəisi
Sadıqov R.S.*

*Partiya təşkilatı katibi
Kladçenko K.F.*

VIII. Digər respublikalardan göndərilən təbrik məktubları, teleqramlar və dövlətnamələr

Vətənimizin namusu, azadlığı və müstəqilliyini qoruyan cəbhəçi qəhrəmanlara eşq olsun!

Əziz Mehdi Nadir oğlu Quliyev !

Kalinin adına Qırmızı bayraqlı, Suvorov ordenli, Qvardiya Taman motoatıcı diviziyasının komandanlığı və siyasi şöbəsi Sizi, Böyük Vətən müharibəsi iştirakçısını Sovet xalqının faşist Almaniyası üzərində qələbəsinin 20 illiyi münasibətilə ürəkdən təbrik edirlər.

Sizə fərəhlə məlumat veririk ki, cəbhəçi əsgərlərdən döyüş estafetini qəbul edən gənc nəsil inamla onu irəli aparır, qvardiyaçı tımançıların möhtəşəm ənənələrini davam etdirir və artırır.

Sizə işinizdə əla müvəffəqiyyətlər, möhkəm cansağlığı və həyatınızda xoşbəxtlik arzu edirik.

*Qvardiya Taman diviziyasının komandiri,
qvardiya general-mayoru İ.Voloşin*

Siyasi şöbənin rəisi, qvardiya polkovniki B.Belyavski

Hörmətli Mehdi Nadir oğlu!

Kalinin adına Qırmızı bayraqlı, Suvorov ordenli, Taman diviziyasının komandanlığı, siyasi şöbəsi və şəxsi həyatı adından Sizi qarşıdan gələn Yeni il münasibətilə hərərətə təbrik edirik.

Qoy 1967-ci il – Sovet dövlətinin yubiley ili Sizin üçün sevimli vətən naminə tükənməz yaradıcı güc və enerjinin daha da yüksəldiyi il olsun!

Sizə qarşıdan gələn Yeni ildə möhkəm cansağlığı və böyük xoşbəxtlik arzu edirik.

*Kalinin adına Qırmızı bayraqlı,
Suvorov ordenli, Qvardiya Taman
diviziyasının komandiri,
Sovet İttifaqı Qəhrəmanı,
qvardiya general mayoru Tenişev*

*Diviziyanın siyasi şöbəsinin rəisi,
Sovet İttifaqı Qəhrəmanı,
qvardiya polkovniki Belyavski*

Hörmətli Quliyev M.N., salam!

Ukrayna KP Sevostopol şəhər komitəsi, şəhər zəhmətkeş deputatları soveti, Qırmızıbayraqlı Qara dəniz donanması Sizi, Sevostopol uğrunda möhtəşəm vuruşmanın fəal iştirakçısını əlamətdar hadisə – Qəhrəman şəhər Sevostopolun azad edilməsi münasibətilə ürəkdən təbrik edir.

Sizə, doğmalarınıza və yaxınlarınıza möhkəm cansağlığı, xoşbəxtlik və kommunizm quruculuğunda yeni uğurlar arzulayıq.

Sizi 1969-cu il mayın 7-9-da keçiriləcək yubiley təntənələrinə dəvət edirik.

Səfərlə əlaqədar ezamiyyət və onun xərcləri barədə rayon partiyə komitəsinə yaxud işlədiyiniz müəssisənin rəhbərliyinə müraciət etməyi tövsiyə edirik.

Yubiley təntənəsində iştirak etməyə razılıq barədə 1969-cu il aprelin 10-dan gec olmayaraq, aşağıdakı ünvana xəbər verməyi xahiş edirik: Sevostopol şəhəri, Tarix bulvarı, Sevostopolun müdafiəsi və azad edilməsi Muzeyi.

*Ukrayna KP Sevostopol şəhər komitəsi
Şəhər zəhmətkeş Deputatları Sovetinin icraiyyə komitəsi
Qırmızı Bayraqlı Qara Dəniz Donanmasının
Siyasi idarəsi*

Krımın alman-faşist işğalçılarından
azad edilməsinin 25 illiyi
1944-1969

Hörmətli yoldaş Mehdi Nadir oğlu Quliyev !

Ukrayna KP Krım vilayət komitəsi və vilayət icraiyyə komitəsi sizi vilayətin zəhmətkeşləri adından Krım yarımadasının alman-faşist işğalçılarından azad edilməsinin 25 illiyi münasibətilə ürəkdən təbrik edirlər.

Vətənin Sizi layiq bildiyi yüksək Sovet İttifaqı Qəhrəmanı adı Krım uğrunda vuruşmalarda göstərdiyiniz igidlik, şücaət və döyüş rəşadətinin ən yaxşı sübutudur.

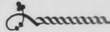
Vilayətin zəhmətkeşləri Krımı azad edən döyüşçülərin möhtəşəm qələbəsini heç vaxt unutmayacaqlar. Onlar qəhrəmanlardan döyüş estafetini qəbul edərək, onu fəxrlə Vətənin tərəqqisi namına müəssisələrdə və tikintilərdə, kolxoz və sovxoz tarlalarında ləyaqətlə davam etdirirlər.

Müharibədən sonrakı illərdə Krım inkişaf etmiş və böyük nailiyyətlər qazanmışdır. İldən ilə sənaye məhsulunun istehsalı artır. 25 il əvvəl amansız vuruşmalar keçən yerlərdə indi yaşıl tarlalar uzanır, bağlar və üzümlüklər salınmışdır. Perekop və Sevaş boyu Şimal-Krım kanalının mavi xətti çəkilmişdir.

Vilayətdə elm, mədəniyyət, səhiyyə inkişaf edir, müasir ticarət, ictimai-iaşə və məişət xidməti müəssisələri tikilir, zəhmətkeşlərin maddi-rifah vəziyyəti yaxşılaşır.

Bütün bu nailiyyətlər azadlıq döyüşçülərinin misilsiz cə-

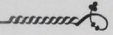

sarəti və igidliyi, fəhlələrin, kolxozçuların və ziyahların fədakar əməyi sayəsində qazanılmışdır. Ona görə də Kırım vilayətinin düşməndən tam azad olunmasının 25 illiyi qeyd edilərkən, biz bir daha Sizi torpağımızda göstərdiyiniz qəhrəmanlığa görə təşəkkürümüzü bildiririk.

Əziz yoldaş, Sizi cansağlığı, uzun ömür və şəxsi həyatınızda xoşbəxtlik arzu edirik.

*Ukrayna KP Kırım vilayət komitəsinin birinci katibi
N.Kiriçenko*

*Vilayət icraiyyə komitəsinin sədri
T.Çomodurov*

Sevostopolun azad edilməsinin iştirakçısı
Mehdi Nadir oğlu Quliyevə

Hörmətli yoldaş !

Ukrayna KP Sevostopol şəhər komitəsi, şəhər icraiyyə komitəsi, Qırmızı bayraqlı Qara dəniz Donanmasının Hərbi Şurası və Siyasi idarəsi Sizi – Sevostopol uğrunda gedən “Böyük döyüş”ün iştirakçısını əlamətdar hadisə – Qırmızı Bayraqlı, qəhrəman şəhər Sevostopolun alman faşistlərinin işğalından azad edilməsinin 25 illiyi münasibətilə təbrik edir və şəhərin zəhmətkeşləri və Qara dənizçilər adından hərərətli Sevostopol salamını göndərirlər.

Sizin Sevostopol divarları yanında göstərdiyiniz igidlik, dözümlülük və misilsiz qəhrəmanlıq gələcək nəsillərin yaddasında daima yaşayacaqdır.

Qədirbilən sevostopolçular və Qaradəniz dənizçiləri Sizi və Sizin ailənizə möhkəm cansağlığı, uzun ömür, xoşbəxtlik və sevimli vətənimizə naminə böyük əmək qələbələri arzulayır.

*Ukrayna KP Sevostopol şəhər komitəsi
Şəhər zəhmətkeş deputatları sovetinin icraiyyə komitəsi
QDD Hərbi Şurası və Siyasi idarəsi
1943-1968*

Yoldaş Quliyevə !

Əziz Mehdi Nadir oğlu!

Temrük rayon partiya komitəsi və rayon icraiyyə komitəsi Sizi Taman yarımadasının alman-faşist işğalçılarından azad edilməsinin 25 illiyi münasibətilə alovlu təbrik edirlər.

Sovet ordusu və Hərbi Dəniz Donanmasının hissələri doğma Tamanı və bütövlükdə Kuban torpağını işğalçılardan azad etmək üçün güclü və hiyləgər düşmənlə amansız döyüşlər aparmışlar.

Temrük rayon zəhmətkeşləri bu qələbənin hansı qurbanlar hesabına qazandığını yaxşı bilirlər. Onlar Sovet döyüşçülərinin igidliyi və qəhrəmanlığı qarşısında baş əyir və vətənimizin azadlığı və xoşbəxtliyi uğrunda canlarından keçmiş insanların xatirəsini daim yad edirlər.

Əsrin dördüdə biri müddətində Sovet adamlarının əməyi ilə müharibənin törətdiyi dərin yaralar sağalmışdır və bizim Taman sovet ölkəsinin ən gözəl guşələrindən birinə çevrilmiş, bağlar və üzümlüklər, zəhmətkeşlərin istirahət yeri olmuşdur.

Sizə, doğma torpağımızın azad edilməsi iştirakçısına Böyük Vətən müharibəsi illərində silahdaşlarımızla bir yerdə gösdərdiyiniz qəhrəmanlığa görə böyük təşəkkürümüzü bildiririk.

Əziz yoldaşımız, Sizə möhkəm cansağlığı və səadət arzulayıq.

*Temrük rayon partiya komitəsi
Temrük rayon icraiyyə komitəsi*

Hörmətli Quliyev M.N.!

Ukrayna KP Kerç şəhər komitəsi, şəhər deputatlar Sovetinin icraiyyə komitəsi bütün kerçlilər adından Sizi – şəhərin alman faşistlərindən azad edilməsinin fəal iştirakçısını Sovet xalqının faşist Almaniyası üzərində qələbəsinin 20 illiyi münasibətilə hərarətlə təbrik edirlər.

Sizə səmimi qəlbədən möhkəm cansağlığı, uzun ömür və şəxsi həyatınızda xoşbəxtlik arzu edirik.

*Ukrayna KP Kerç şəhər komitəsi
Kerç şəhər zəhmətkeş deputatları soveti icraiyyə komitəsi*

Hörmətli yoldaş Quliyev M.N.!

SSRİ Daxili İşlər Nazirliyi Sizi Moskva şəhər və Moskva vilayətinin gənc milis əməkdaşlarının hazırda Daxili İşlər Orqanlarında çalışan əməkdaşlardan və Daxili qoşunlarda xidmət edən hərbiçilərdən Sovet İttifaqı Qəhrəmanı adına və hər üç dərəcəli "Şöhrət" ordeninə layiq görülmüş şəxslərlə təntənəli görüş gecəsinə dəvət edir.

Gecə 1970-ci il mayın 4-də Moskva şəhər İcraiyyə Komitəsinin Daxili İşlər İdarəsinin Mərkəzi klubunda keçiriləcəkdir.

Gecə saat 15⁰⁰-da başlanır.

SSRİ Daxili İşlər Nazirliyi

Telegram

Hörmətli Mehdi Nadir oğlu!

Kalinin adına Qırmızı bayraqlı, Suvorov ordenli, Qvardiya Taman diviziyasının komandanlığı, siyasi şöbəsi və şəxsi həyatı adından Sizi zəhmətkeşlərin beynəlxalq həmrəyliyi günü olan 1 may bayramı və qarşından gələn Qələbə günü münasibətilə təbrik edirik.

Bizim gənc nəslimiz öz ataları və böyük qardaşlarının igidliklərini xatırlayır, gündəlik həyatlarında Sizin kimi olmağa çalışır, Siz veteranlardan və Böyük Vətən M+üharibəsi qəhrəmanlarından öyrənir və nümunə götürür.

Sizə ürəkdən şəxsi həyatınızda böyük xoşbəxtlik və yubiley ilində müvəffəqiyyətlər arzulayırıq.

*Kalinin adına Qırmızı bayraqlı, Suvorov ordenli,
Qvardiya Taman diviziyasının komandiri,
Sovet İttifaqı Qəhrəmanı,
qvardiya general mayoru Tenişev*

*Kalinin adına Qırmızı bayraqlı, Suvorov ordenli,
Qvardiya Taman diviziyasının siyasi
şöbəsinin rəisi, Sovet İttifaqı Qəhrəmanı,
qvardiya polkovniki Belyavski*

Hörmətli Mehdi Nadir oğlu!

Sizi Qələbə Bayramı münasibətilə ürəkdən təbrik edirik. Sizin əmək fəaliyyətinizdə yeni-yeni uğurlar, möhkəm cansağlığı və şəxsi həyatınızda xoşbəxtlik arzulayıyıq.

*Taman qvardiya komandiri,
qvardiya general-mayoru Tenişev*

*Siyasi şöbənin rəisi,
qvardiya polkovniki Belyavski*

Bakı şəhəri, Əsvet küçəsi, ev № 203, mənzil 5.

Hörmətli Mehdi Nadir oğlu!

M.İ.Kalinin adına Qırmızı Bayraqlı, Suvorov ordenli Tama diviziyasının qvardiyaçıları Sizi, hissəmizin veteranını Böyük Oktyabrın 49-cu ildönümü münasibətilə təbrik edir və Sizin möhkəm cansağlığı, şəxsi həyatınızda xoşbəxtlik və əmək uğurları arzulayırlar.

Diviziyanın komandanlığı

Mehdi Quliyevə

Əziz Mehdi, Səni və Sənin ailəni qarşından gələn 1967-ci il münasibətilə ürəkdən təbrik edir və sevimli vətənimiz naminə Sizə əmək qələbələri, cansağlığı və həyatınızda ən yaxşı uğurlar diləyirəm.

*Sənimi salamlarla,
keçmiş komandir müavini,
istefada olan podpolkovnik
Aleksenko Nikolay Daniloviç*

*Özbəkistan SSR, Səmərqənd şəhəri,
2-ci Oktyabr dalanı, ev № 7.*

Sevostopolun azad edilməsi uğrunda gedən
döyüşlərin iştirakçısı M.N.Quliyevə

Sevostopolun qəhrəmancasına müdafiəsi və azad edilməsi muzeyinin kollektivi Sizi qəhrəman şəhər Sevostopolun azad edilməsinin 25 illiyi münasibətilə ürəkdən salamlayır və ən səmimi təbriklərini göndərir.

Rusların qeyrət şəhəri Sevostopolun azad edilməsi uğrunda döyüşlərdə sovet əsgərlərinin göstərdiyi igidlik, misilsiz cəsarət və qəhrəmanlıq gələcək nəsillərin yaddaşında daim yaşayacaqdır.

Sizə və Sizin yaxınlarınıza ürəkdən möhkəm cansağlığı, uzun ömür, xoşbəxtlik və sevimli vətənimiz naminə əmək fəaliyyətinizdə uğurlar arzulayırıq.

Muzeyin direktorluğu

Salam, əziz Mehdi Nadir oğlu!

Sizi və uşaqlarınızı qarşıdan gələn Yeni il münasibətilə təbrik edirik! Sizə yeni ildə cəsağlığı, böyük xoşbəxtlik, həyatınızda, əməkda və təhsildə müvəffəqiyyətlər, yaxşı əhval-ruhiyyə arzulayıyıq.

Səmimi hörmət və salamlarla

Aleksandr, Asya, Vova

Moskva, A-252, 3-cü Peşanaya küçəsi, 5, mənzil 213

Kazayev A.B.

Hörmətli Mehdi Nadir oğlu!

Komandanlıq, siyasi şöbə və bütün qvardiyaçı tapançılar Sizi Sovet Silahlı qüvvələrinin və Hərbi – Dəniz Donanmasının 49-cu ildönümü münasibətilə hərarətlə təbrik edirlər.

Sizə, bizim veteranımıza Sovet dövlətinin yubileyi ilində yeni uğurlar, möhkəm cəsağlığı və şəxsi həyatınızda xoşbəxtlik arzu edirik.

İ.İ.Tenişev

B.V.Belyavski

Teleqram

Hörmətli Quliyev M.N.!

Şəhərin alman-faşist işğalçılarından azad edilməsinin 25 illiyi bayramının keçirilməsi üzrə təşkilat komitəsi Sizdən gələcəyiniz gün barədə bu ünvana məlumat verməyi xahiş edir: Kerç şəhəri, Sverdlov küçəsi 22

Təşkilat komitəsi

Şəhərin alman-faşist işğalçılarından
azad edilməsinin
25 illiyi

1944-1969

Hörmətli yoldaş Quliyev M.N.!

Ukrayna KP Kerç şəhər komitəsi, Şəhər Xalq Deputatları Soveti Sizi Kerç şəhərinin alman-faşist işğalçılarından azad edilməsinin 25 illiyinə həsr olunmuş şəhər partiya, sovet və ictimai təşkilatçıları nümayəndələrinin yığıncağına dəvət edirlər. Yığıncaq 1969-cu il aprelin 11-də saat 18⁰⁰-də A.S.Puşkin adına dramteatr binasında keçiriləcəkdir.

Əziz yoldaş Quliyev Mehdi Nadir oğlu!

Temrük rayon partiya komitəsi və rayon icraiyyə komitəsi Sizi Taman yarımadasının alman-faşist işğalçılarından azad olunmasının 25 illiyi bayramının keçirilməsinə dəvət edir.

Bayramın keçirilməsi qaydası
7-8 oktyabr

Rayon zəhmətkeşlərinin, komsomolçuların və pionerlərin Tamanın azad edilməsində iştirak edənlərlə görüşü.

Müəssisə, kolxoz və sovxoz kollektivlərinin Tamanın azad edilməsinin 25 illiyinə həsr olunmuş təntənəli yığıncaqları.

Kütləvi gəzintilər

9 oktyabr

Saat 10⁰⁰-da – İliç adına qəsəbə rayon zəhmətkeşlərinin mitinqi

Qəhrəman döyüşçülərin xatirəsinə abidənin özülünün qoyulması.

Saat 17⁰⁰-da Taman yarımadasının alman-faşist işğalçılarından azad edilməsinin 25 illiyinə həsr olunmuş rayon zəhmətkeşləri nümayəndələrinin təntənəli yığıncağı.

Saat 19⁰⁰-da – xalq gəzintisi

Saat 22⁰⁰-da – atəşfəşanlıq.

Bakı Şəhər Partiya Komitəsinə

Ukrayna KP Kerç şəhər komitəsi Sizdən xahiş edir ki, Kerç şəhərinin alman faşistlər tərəfindən işğalından azad olunmasında iştirak etmiş, Sizin şəhərinizdə, Bakı, Sovet küçəsi, 203, blok 1, mənzil 5 ünvanında yaşayan Mehdi Nadir oğlu Quliyevin işlədiyi müəssisə yaxud təşkilatın hesabına şəhərimizin azad edilməsinin 25 illik yubileyində iştirak etmək üçün eza-miyyə olunmasına köməklik göstərsiniz. Yubiley təntənəsi 1969-cu il aprelin 10-12-də keçiriləcəkdir.

*Hörmətlə,
Ukrayna KP Kerç şəhər komitəsinin katibi A.Emin*

1944-1969

25 il

Əziz yoldaş Quliyev Mehdi Nadir oğlu!

Ukrayna KP Kerç şəhər komitəsi və şəhər zəhmətkeş deputatları Sovetinin icraiyyə komitəsi bütün kerçlilər adından Sizi, Kerç uğrunda gedən döyüşlərin fəal iştirakçısını şəhərin alman-faşist işğalçılarından azad edilməsi münasibətilə həərətə təbrik edirlər.

Sizə möhkəm cansağlığı və şəxsi həyatınızda xoşbəxtlik arzu edirik.

Sizi 1969-cu il aprelin 10-12-də şəhərimizdə keçiriləcək bayram təntənəsinə dəvət edirik.

Ukrayna KP Kerç şəhər komitəsi

Hörmətli Mehdi Nadir oğlu, salam!

Bizim qonaqlarımızın, o cümlədən sizin imzaladığınız məktub dərc olunmuş qəzeti Sizə göndərirəm.

Mehdi Nadir oğlu!

Şəkillər hələlik hazır deyil. Leninqraddan göndərilən kimi Sizə çatdıracağıq. Ola bilər ki, yoldaş Mixaylov özü Sizə göndərsin. Hər halda Sizə mütləq qayğı göstəriləcək.

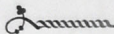
Sizə və ailənizin üzvlərinə cansağlığı və əmin-amanlıq arzulayıram.

Hörmətlə,

L.A.Tyomun, İ.A.Anenseyuk

(fəsilələr əllə yazıldığından aydın oxunmur)

19 aprel 1964-cü il.

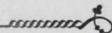

Əziz Mehdi Nadir oğlu!

Sizi və ailənizi Yeni 1967-ci il münasibətilə təbrik edir və hamınıza ən yaxşı arzularımızı bildirir, möhkəm cansağlığı, şəxsi həyatınızda səadət və əmək uğurları arzulayıram.

Sizi qucaqlayıram.

*Sizinlə eyni polkda qulluq etmiş Voloşin İ.M.
Moskva E-250, Tank keçidi 3, mənzil 100*

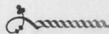
Hörmətli Mehdi Nadir oğlu!

Sizi, qəhrəmanlıqla faşist ordusunun yolunu kəsmiş Böyük Vətən müharibəsi döyüşçüsünü Qələbənin 20 illiyi münasibətilə təbrik edirik.

Döyüş meydanlarında qazandığımız sülhü hazırda əməkçi insanlar qoruyub saxlayırlar. Ürəkdən sizə möhkəm cansağlığı, şəxsi həyatınızda xoşbəxtlik və işinizdə uğurlar arzulayıraq. Mayın 8-də Sizi məktəbimizə qonaq dəvət edirik.

*Kerç şəhəri, Mayak qəsəbəsi, 21 №-li məktəbin
"Döyüş Şöhrəti" yürüşün iştirakçıları*

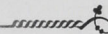

Hörmətli Mehdi Nadir oğlu !

Sizi qarşıdan gələn 1967-ci il münasibətilə ürəkdən təbrik edirik. Sizə möhkəm sağlamlıq, gümrahlıq, yaxşı əhval-ruhiyyə və uzun ömür arzulayırıq.

*Kerç şəhəri, Şmidt adına 9 №-li məktəbin
7 "v" sinif şagirdləri*

IX. «Döyüş şöhrəti» muzeylərinin yaradılması
ilə əlaqədar müraciətlər

Ukrayna SSR Mədəniyyət Nazirliyi

А.С.Душкин adına Kerç Dövlət tarix-arxeoloji muzeyi
Kırım vilayəti, Kerç şəhəri, Sverdlov, 22

Hörmətli Quliyev yoldaş!

Bizim muzey Kerç yarımadasında gedən döyüslərdə Sovet İttifaqı Qəhrəmanı adına layiq görülmüş insanlar barədə materiallar toplamaqla məşğuldur. Qəhrəmanlar arasında Quliyev Mehdi Nadir oğlunun da adı çəkilir.

Ona görə Sizdən xahiş edirik, Kerçin azad edilməsində iştirakınız və hansı hissədə xidmət etməyimiz barədə məlumat verəsiniz. Sizə çox minnətdar olarıq.

*Dərin hörmətlə,
Sovet dövrünün tarixi şöbəsinin müdiri
Lyudmila Trebuşenko
22 iyun 1963-cü il*

Polkun 50 illik yubileyinin hazırlanması və onun
döyüş yolu barədə kitabın yazılması ilə
əlaqədar təşəbbüs qrupunun

MÜRACİƏTİ

Əziz eyni polkda qulluq etmiş yoldaşlar!

Bu il iyul ayının iyirmi doqquzunda tərkibində yazıçı-veteran Kambulov Nikolay İvanoviç, veteranlardan Volodin İvan Mironoviç və Şevçenko Viktor Fyodoroviç olan təşəbbüs qrupu komissiyasının sədri, qvardiya mayoru Laquteyev Nikolay Fyodoroviçin rəhbərliyi ilə polkun 50 illik yubileyinə hazırlıq və onun döyüş yoluna dair kitabın yazılması barədə məsələ müzakirə etmişdir.

Hazırda polkda 1918-ci ildə yaradıldığı vaxtdan başlayaraq, onun tarixinə dair çoxlu sənədlərdən ibarət material toplanmışdır. Orada polkun Vətəndaş və Böyük Vətən Müharibəsi dövrlərinə aid tarixi sənədlərin surətləri, döyüş əmrləri, sərəncamlar, döyüş hərəkətlərinin cədvəlləri, mükafat sənədləri və çoxsaylı digər sənədlər yığılmışdır. Bizə polkumuzun və İkinci qvardiya diviziyasının döyüşdüyü yerlərə turist səfərləri etmiş Moskva Dövlət Universitetinin tələbələrindən maraqlı materiallar daxil olur. Yığılmış material polkun döyüş yolu barədə mükəmməl kitabın yazılmasına çatar. Lakin bu arxiv ma-

terialları sırf rəsmi yazılmış əmrlər, sərəncamlar və xəbərlərdən ibarətdir. Onlarda insanların göstərdiyi qəhrəmanlığın və döyüş səhnələrinin canlı təsviri yoxdur. Belə material əsasında, insanlar, qəhrəmanlar, onların canlı surəti və xarakteri göstərilmədən yazılmış kitab polkun döyüş şöhrətinin quru, xronoloji təsviri olardı.

Bunu nəzərə alaraq, həm də polkun yubileyinə bir ildən az vaxt qaldığından, biz vətəndaş və Böyük Vətən müharibələri veteranlarına müraciət etməyi qərara aldığımızı xahiş edirik:

1. Canlı və sərbəst formada polkun döyüş və əmin-amanlıq dövründəki fəaliyyətindən, onun ən yaxşı adamlarından və qəhrəmanlarından, polkun apardığı ən görkəmli döyüş əməliyyatlarından yazmaq. Bunun üçün biz Sizə müəyyən mövzuları təklif etməyi məqsəduyğun hesab edirik.

Qoy Sizin hər biriniz ən çox nəyi yaxşı bilirsə, nəyi yaxşı xatırlayırsa, ondan yazsın. Əgər bəzi yoldaşlar eyni epizod barədə öz xatirələrini yazsalar da, onlar bir-birini təkrar etməyəcək və həmin epizodu daha koloritli və hərtərəfli təsvir edəcəklər. Sizin hər bir xatirəniz bizim şanlı polkumuz barədə kitabın yazılması üçün dəyərli töhfə olar.

2. Öz tərcümeyi-halınızı və şəkillərinizi göndərin. Yaxşı olardı ki, onlar dəftərxana işi üçün yazılan kimi olmasın, azad və canlı formada yazılsın, Sizin həyatınızda baş verən ən mühüm və ən maraqlı hadisələri işıqlandırın.

3. Polkun tarixinə aid olan sənədləri, fotoşəkilləri, məktubları, məlumatları, cədvəlləri və digər sənəd və əşyaları göndərmək. Sizin arzunuzu nəzərə alıb sənəd və şəkillərin surətləri çıxarılaraq qaytarılacaqdır. Əşyalar isə polkun döyüş şöhrəti muzeyində yerləşdiriləcəkdir.

Yoldaş veteranlar, Sizdən xahiş edirik, bu müraciətimizə

cari ilin noyabrın birindən gec olmayaraq cavab verəsiniz. Yazıcı yoldaş Kambulov N.İ. bu ilin payızına qədər bizim polkumuz barədə bir neçə məqalə yazıb mərkəzi mətbuatda (“Krasnaya Zvezda”, “Pravda”, “Sovestkiy voyn”) dərc etməyə və ictimaiyyətin diqqətini polkun yarımillik yubileyinə cəlb etməyə razılıq vermişdir. Həmin vaxtdan etibarən redaksiya komissiyası polkun tarixinə dair materialların öyrənilməsinə və istifadə edilməsinə başlayacaqdır. Ona görə də materialların göstərilən müddətdə təqdim olunması olduqca vacibdir.

Bu və ya digər vuruşmanın tarixi, yeri, polkun həyatı ilə əlaqədar hadisələr və digər faktlar barədə məlumatları dəqiqləşdirmək üçün polkun siyasi işlər üzrə komandir müavini mayor-Laquteyev Nikolay Fyodoroviçə (Moskva vilayəti, Naro-Fominski rayonu, p/ş Taraskovo, h/h 73881), yaxud polkun veteranı Volodin İvan Mironoviçə (Moskva, E-250, Tank keçidi, ev №3, mənzil 100) müraciət etmək olar.

İnanırıq ki, Siz bizim xahişimizə müsbət cavab verəcəksiniz.

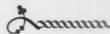
Əziz yoldaşlar, eyni polkda qulluq edənlər! Sizə uğurlar arzulayırıq!

*Volodin İ.M.
Laquteyev N.F.
Şevçenko V.F.
Kambulov N.İ.*

Hörmətli yoldaş Quliyev!

Sizdən çox xahiş edirik, Kerç uğrunda döyüşlər barədə xatirələrinizi bizə göndərsiniz. Əgər Siz ikinci qvardiya diviziyasının polkunda xidmət etmisinizsə, yaralanıb hansı hospitalda yatmışsınızsa, bu barədə məlumatı və fotosəklinizi aşağıdakı ünvana göndərməyinizi xahiş edirik: Kerç, Teatralnaya küçəsi, 33, mənzil 5, Konevski Nikolay Leontyeviç. Mənim atam «Kerç uğrunda döyüşlərdə» adlı kitab yazır. Çox istərdim ki, cəbhədə qəhrəmanlıqla vuruşmuş desant iştirakçısı kimi Sizin də xatirələriniz həmin kitaba daxil edilsin.

*Bakı – 3, 7-ci Bayılöv küçəsi, ev 6, mənzil 29
Juçkova T.N.*

Əziz cəbhə dostumuz Mehdi Nadir oğlu!

Müharibə veteranları komitəsi, qvardiya Taman diviziyasının komandanlığı və siyasi şöbəsi Böyük Vətən Müharibəsi veteranlarının xatirələrindən ibarət toplu hazırlayır. Həmin toplu üçün 2 ədəd 9x12 foto şəklinizi, bu günə qədərki tərcümeyi-halınızı, əlinizdə olan sənədləri, qrup halında çəkdiyiniz şəkilləri, döyüş vərəqləri, xəritələr, sxemlər, cəbhə qəzetlərində dərc olunmuş məqalələri, Sizin və yoldaşlarımızın döyüş həyatına dair ayrı-ayrı epizodlar barədə xatirələrinizi göndərməyi xahiş edirik.

Qoy bu, düşmən üzərində qələbə çalmaq üçün çox iş görmüş döyüş dostlarımız barədə diviziyanın döyüş şöhrətini davam etdirənlərə bir xatirə olsun.

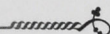
Göndərdiyiniz materiallar istifadə ediləndən sonra saxlanmaq üçün diviziyanın döyüş şöhrəti muzeyinə təhvil verilməkdir.

Bizim ünvanımız: Moskva, E-250, h/h 23626 «H»

Komandanlıq

Siyasi şöbə

Müharibə Veteranları Komitəsi

Hörmətli Mehdi Nadir oğlu, salam!

Sizə Yessentuki şəhər 10 №-li məktəbin «gənc ləpirciləri» məktub göndərir. İki ildir ki, 1943-cü ilin yanvar ayında kurort şəhərimizi alman-faşist işğalçılarından azad edən M.İ. Kalinin adına qvardiya ikinci Taman diviziyası haqqında materiallar toplayıq.

Bu müddət ərzində biz çoxlu tapançını xatarıb tapmışıq, maraqlı material toplamışıq. Bu günlərdə Sizin qərhəmanlığınız təsvir olunan material almışıq. Bütün bizim uşaqlar Krasnodar vilayəti Kırım rayonunun Gorişni kəndi uğrunda gedən döyüşlərdə Sizin göstərdiyiniz qəhrəmanlıq barədə söhbətlərə nəfəslərini dərmədən qulaq asırdılar. Həmin döyüşlərdə düşmənin 9 əkshücumunu dəf edərək 167 faşisti sıradan çıxarmışınız. Biz məktəblilər Sizin igidliyinizlə fəxr edirik.

Əziz Mehdi Nadir oğlu, Sizdən xahiş edirik, bizim «Döyüş şöhrəti» muzeyi üçün avtoqrafla öz şəklinizi və döyüşlə bağlı əşyalarınızdan birini göndərsiniz. Yaxşı olar ki, Siz Vətən müharibəsi illərində döyüşlərdə iştirakınız barədə söhbətinizi maqnitofon lentinə yazıb bizə göndərsiniz. Sizin üçün bu çətin olmaz, çünki siz polkovniksiniz və Daxili İşlər Nazirliyi orqanlarında işləyirsiniz.

Sizə cənsağlığı, şəxsi həyatınızda xoşbəxtlik, şərəfli və xalqa gərəklilişinizdə böyük uğurlar arzulayıyıq.

Sizi Qələbə Günü münasibətilə ürəkdən təbrik edirik. Əgər Siz bizim kurort şəhərimizdə olsanız, mütləq məktəbimizə qonaq gəlməyinizi xahiş edirik.

*Yessentuki 10 №-li orta məktəbin
«gənc ləpircilər» dəstəsinin komandiri Kondratenko
Dəstənin qərargah rəisi Şeşnyov*

Əziz Mehdi Nadir oğlu, salam!

Sizi narahat edən Kerç şəhər məktəbinin 7 «v» sinif şagirdləridir. Biz şəhərimizin qəhrəmanları barədə materiallar toplayırıq. Sizin şəkliniz və qəhrəmanlığınız barədə kiçik material əlimizdə var. Onları bizə sinfimizin şagirdi Şaşa İvanenko çatdırıb. Sizdən xahiş edirik, qəhrəmanlıq illəri barədə xatirələrinizi daha geniş yazıb göndərsiniz. Əgər Sizdə döyüş zamanı çəkilən şəkillərdən qalıbsa, xahiş edirik onları bizə göndərsiniz. Şəkil bir dənədirsə, biz onun surətini çıxarıb qaytarırıq.

Bir daha Sizi və ailə üzvlərinizi Yeni il münasibətilə təbrik edir, hamımıza xoşbəxt həyat arzulayırıq.

*Kerç şəhər məktəbi
7-ci sinif şagirdləri.*

Hörmətli Mehdi Nadir oğlu, salam!

Biz, Yeysk şəhər 20№-li məktəbin 6 «d» sinif şagirdləri, Sizə məktubla müraciət edirik. Bizim sinif qəhrəman tələbələrinin axtarışı ilə məşğuldur.

Mehdi Nadir oğlu, Sizdən öz şəklinizi və müharibə epizodları barədə xatirələrinizi göndərməyi xahiş edirik. Əgər qəhrəman tələbələri tanıyırsınızsa, onların ünvanlarını bizə göndərməyi xahiş edirik.

*Bizim ünvanımız: Krasnodar vilayəti, Yeysk şəhəri,
Puşkin küçəsi, ev №103.
Nadtoçina Lyuba
Məktubun cavabını böyük səbirsizliklə gözləyirik.*

Hörmətli Mehdi Nadir oğlu, Leninqraddan salam!

20 il əvvəl bizim qəhrəman bölmələrimizin vuruşduğu yerlərdə olduğumuz zaman çəkilmiş şəkilləri Sizə göndərirəm. Yaxın günlərdə fotoplyonkanı Kerç muzeyinin xahişi ilə ora göndərəcəyəm. Muzeyin nümayəndəsi mənə məlumat verib ki, şəkilləri artıracaq və Kerçin faşist işğalçılarından azad edilməsi münasibətilə keçirilən yubiley təntənəsi iştirakçılılarına göndərəcəkdir.

Fürsətdən istifadə edərək Sizi – mənim cəbhə dostumu salamlayıram və Sizə möhkəm cansağlığı, işinizdə müvəffəqiyyətlər, şəxsi həyatınızda xoşbəxtlik arzulayıram!

*Mixaylov Georgi Aleksandroviç,
339-cu Taman atıcı divizisiyasının
keçmiş leytenant-minaatını
5 avqust 1964-cü il.Leningrad şəhəri*

Hörmətli yoldaş Quliyev, salam!

Bizim məktəbimizdə 1943-cü ildə düşmən ərazisinə hərbi desant göndərilməsi ilə bağlı muzey təşkil olunur. Ona görə bizə bu barədə material toplamaqda kömək etməyi Sizdən xahiş edirik.

Xahiş edirik, xatirələrinizi, şəklinizi, əgər varsa, dostların şəkillərini bizə göndərsiniz.

*Məktəbin «Döyüş şöhrəti yerlərinə «yürüş»
qərargahının tapşırığı ilə.
Minnətdarlıqla, qərargahın rəisi Vladikina Lyudmila
3 fevral 1965-ci il.*

Hörmətli Mehdi Nadir oğlu, salam!

Biz Sizin haqqınızda bilmək istəyirik, Sizinlə məktublaşmaq arzusundayıq. Bilmək istəyirik, hansı cəbhələrdə iştirak etmişiniz, nə kimi mükafatlarınız var? Özünüz haqqında yazın. Xahiş edirik, şəklinizi də göndərin.

*Bizim ünvanımız: Kırım, Kerç şəhəri, Piroqov küçəsi, 12a,
Smidt adına 9 №-li məktəbin 4 «b» sinif şagirdləri
20 mart 1965-ci il.*

Hörmətli Mehdi Nadir oğlu, salam!

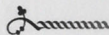
Bizim hissədə “Döyüş şöhrəti” muzeyi yaradılır. Onun materialları qvardiyaçı tamançılarının qəhrəmanlıqlarını geniş əks etdirməlidir. Ona görə Sizdən xahiş edirik, Sovet İttifaqı Qəhrəmanı adına layiq görülməyiniz barədə fərmanın foto surətini, cəbhə və müasir dövrdə çəkdiyiniz şəkilləri, mühəribədən qalmış şəxsi əşyalarınızı, qəhrəmanlığınız barədə yazılar dərc edilmiş cəbhə qəzet və jurnalları hissəmizə göndərsiniz.

Eyni zamanda öz cəbhə dostlarınızın döyüşlərdə göstərdiyi şücaətlər barədə xatirələrinizi yazıb göndərməyi xahiş edirik. Bu materialları «Tamançı» qəzetində «Sovet qvardiyasının 25 illiyi qarşısında» rubrikası altında dərc edəcəyik. Onun illönmü 18 sentyabr 1966-cı il tarixdə hissəmiz tərəfindən geniş qeyd olunacaqdır.

Biz əminik ki, xahişimizə ürəkdən yanaşacaqsınız.

Sizə əla sağlamlıq, işinizdə uğurlar və böyük səadət arzulayıram.

*Hissənin komandanlığı və siyasi
şöbənin tapşırığı ilə Tamançı qəzetinin
redaktoru qvardiya-mayor Kryuçkov*

Hörmətli Mehdi Nadir oğlu, salam!

Sizə Korolenko adına Kerç 3№-li şəhər məktəbinin şagirdləri – «Döyüş şöhrəti» qərargahının üzvləri müraciət edirlər. Bizi şəhərimizin azad edilməsi uğrunda gedən döyüşlərdə iştirak etmiş hissə və bölmələrin döyüş yolu maraqlandırır. Məlumdur ki, Siz də alman-faşist işğalçılarının Kırım torpağından qovulması əməliyyatlarında fəal iştirak etmişiniz.

Bu yaxınlarda düşmən üzərində qələbənin 25 illiyi tamam olur. Şəhərimizin qonaqları, eləcə də məktəbli gənclər Kerç şəhəri uğrunda gedən döyüşlərdə fəal iştirak etdiyinə görə Sovet İttifaqı Qəhrəmanı kimi yüksək ada layiq görülmüş şəxslər – özlərinin xilaskarları barədə daha geniş bilmək istəyirlər.

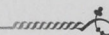
Bizi həmçinin şəhərimiz uğrunda gedən döyüşlərdə Sizin bilavasitə iştirak etdiyiniz döyüş epizodları maraqlandırır. Ola bilər ki, bu hadisələr hansısa bədii əsərlərdə təsvir edilmişdir.

Xahiş edirik həmin əsərlər və onların müəllifləri barədə bizə məlumat verəsiniz. Əgər şəhərimizin azad edilməsində iştirak edənlərdən kimisə tanıyırsınızsa, onun ünvanı barədə xəbər verməyinizi xahiş edirik.

Həmçinin Sizdən xahiş edirik ki, özünüzdün müharibə illərində və son vaxtlarda çəkdiyiniz şəkilləri bizim ünvanə göndərəsiniz. Bizim 22 yanvar 1970-ci il tarixdə Sizə göndərdiyimiz məktuba cavab almadığımızdan, ikinci dəfə müraciət etməyə məcbur olduq. Ümid edirik ki, Sizinlə əlaqəmiz bərpa olunacaq.

Sizə möhkəm cansağlığı və həyatınızda uğurlar arzulayırıq.

*Komsomol salamu ilə, «Döyüş şöhrəti» qərargahının üzvləri
5 mart 1970-ci il*

X. Mehdi Quliyevin çıxışları və cəbhə yoldaşlarına göndərdiyi məktublar

Qvardiya veterani, Sovet İttifaqı Qəhrəmanı
polkovnik Mehdi Quliyevin çıxışı

Əziz yoldaşlar!

Sabah, 18 sentyabr 1966-cı il tarixdə ölkəmiz Sovet qvardiyasının 25 illik yubileyini qeyd edir. Əsrin dörrdə biri qədər müddət bundan əvvəl sayca bizim qüvvələrimizdən bir neçə dəfə çox olan amansız düşmən Moskva, Leningrad və Kiyevə can atırdı. Bizə şöhrət gətirən, ata-babalarımızın döyüşlərdə göstərdikləri qəhrəmanlıqları daha da artıran vuruşmalarda Qızıl Ordunun ilk qvardiya hissələri yaradıldı.

1941-ci il sentyabrın 18-də Ali Baş komandanın əmri ilə 100-cü, 127-ci, 153-cü və 161-ci atıcı diviziyalar döyüşlərdə göstərdikləri şücaətə, intizam və nümunəvi xidmətə görə müvafiq olaraq 1-ci, 2-ci, 3-cü və 4-cü qvardiya atıcı diviziyalarına çevrildi.

Birinci qvardiya diviziyasının döyüşləri misilsiz qəhrəmanlıqla nəticələnmişdir. Onlar Moskvaya can atan bir neçə seçmə alman hərbi birləşmələrini darmadağın etmişlər.

Mən fəxr edirəm ki, Böyük Vətən Müharibəsi illərində öz döyüş yolumu ilk qvardiya diviziyalarından olan Qırmızı bayraqlı, M.İ.Kalinin adına Suvorov diviziyasında başlamışam.

Bizim diviziya müharibənin gedişi dövründə ən amansız döyüşlərini Qafqaz və Krım yaxınlığında aparmışdır. Biz Vətənimizi, Moskvanı və əlbəttə, doğma evimiz olan Azərbaycanı müdafiə etmişik. Qvardiyaçı tapanlılar Mavi xətdə, Kerç şəhərinin ətrafında, Akmanay boğazında və məşhur Sapun-Dağda gedən vuruşmalarda ölkənin hərbi tarixinə möhtəşəm səhifələr yazmışlar.

Ağır müharibə illərində bizim diviziyanın bayrağı altında ölkənin bütün millətlərinin nümayəndələri vuruşmuşlar. Hissəmədən Sovet İttifaqı Qəhrəmanı adına layiq görülən qvardiyaçıları arasında rus Aleksey Slobodçikovu, ukraynalı Vasiliy Drobyapkonu, osetin Aleksandr Kazayevi, gürcü Nikolay Beqiranini, yəhudi İzrail Yakubovskini, polyak Adam Kurçinskini, ləzgi Məhəmməd Həmzətovu və başqa xalqların nümayəndələrini görmək olar. Xalqlar dostluğu bizim əlimizdə ən güclü silah olmuşdur, o bizi müdafiə olunmağa və qələbə çalmağa kömək etmişdir.

Böyük iftixar hissi ilə qeyd etmək istəyirəm ki, mənimlə eyni hissədə bir çox yerlilərim – bakılılar xidmət etmiş və cəbhədə öz igidlikləri ilə seçilmişlər.

Suraxanı neftçisi Aleksandr Nosov Sovet İttifaqı Qəhrəmanı oldu, jurnalist fotoqraf Aleksey Bryanov 1-ci qvardiya atıcı polkunun komandir müavini idi, böyük leytenant Firudin Qurbanov cəsur kəşfiyyatçı kimi şöhrət qazandı, onun igidliyi bir neçə dəfə döyüş ordenləri və mükafatlarla qeyd olunmuşdur.

Bizim hissə ən ağır vuruşmalarını Şərqi Prussiyada aparmışdır. Kensberq yaxınlığında düşmənin betondan ibarət mü-

dafiə xəttini dağıdaraq qvardiyanın bayraqlarını Baltik dənizinin sahillərinə apardıq. Bu döyüşlərdə bir çox əsgərlərimiz yük-sək mükafatlara layiq görüldülər.

Hazırda mənim doğma Qvardiya Taman diviziyası Moskvada harnizon xidmətini aparır. Hər dəfə may və oktyabr bayramları günlərində mən televizorda hərbi bölmələrin Qızıl meydanda tontonəli marşla keçdiyini görəndə həm sevini-rəm, həm də kədərlənirəm. Qvardiyaçıların ənənələri hazırda gənc nəslimiz – hərbi hissənin əsgərləri tərəfindən davam etdirilir. Bu ənənələr gənclərimizi ölkəmizin azadlığı və müstəqilliyi uğrunda mübarizə aparmaq və lazım gələrsə canlarını əsirgə-məmək ruhunda tərbiyə edir.

Mən öz doğma qvardiyayla əlaqəni kəsmirəm, tez-tez veteranlarla məktublaşırım, tapançıların hərbi uğurları barədə mənə məlumat verirlər. Qvardiyanın yubileyi qeyd olunan bu günlərdə tapançılar biz veteranları gənc qvardiyaçılarla tanış olmaq üçün qonaq çağırırlar. Ayın sonunda bir çox tapançı döyüşçülər Moskvada yığısacaqlar. Bu unudulmaz görüş olacaq.

Qvardiyanın bayraqları bizim sülh səmərəsində məğrurcasına dalğalanır. Onlar bu gün müharibə qızısqıranların yadına salır ki, sülh qüvvələri ayıqdır. Bu qüvvələr vətənin keşiyində dururlar və vətənin çağırışı ilə hər an düşməne güclü zərbə endirməyə hazırdır.

M.Quliyevin texniki-peşə məktəbində nitqi

Əziz yoldaşlar! İcazə verin texniki peşə təhsili sisteminin yaradılması günü münasibətilə təşkil olunmuş təntənəli yığıncağın iştirakçılarını təbrik edim, onlara təhsildə, işdə xoş gələcək uğrunda mübarizədə yeni-yeni qələbələr, şəxsi həyatda can sağlığı arzulayım!

Neçə il bundan əvvəl məni sənət öyrənmək həvəsi kəndimdən çəkib 13 №-li texniki peşə məktəbinə gətirdi. Mən bir arzu ilə məktəbi bitirib tikintidə işə girdim. Təəssüf ki, mühərribə başladı və bünövrəsini qoyduğumuz binaları yarımçıq qaldı. Bu işə yaratmaq eşiqi ilə yaşayan bir adam üçün nə qədər ağır idi. Düşməna nifrətim hədsiz idi. Yarımçıq qalmış binalar, bərəkətli Ukrayna çölləri, Belarus meşələri, səfali Kırım torpağı məni azğın faşistlərdən intiqam almağa çağırırdı.

Kerç uğrunda vuruşmalarda göstərdiyim səyə görə mənə Sovet İttifaqı Qəhrəmanı adı verdilər. Mən bu mükafatı müəllimlərimə, ustalarıma verilmiş bir mükafat kimi qiymətləndirirəm, çünki vətən məhəbbətini ilk dəfə mənə onlar öyrətmişlər.

Müharibənin qurtarılmasından 20 il keçmişdir. Xalqımız bu illərdə böyük əmək qələbələri qazanmış, müharibənin vurduğu yaraları sağaldıb inamla kommunizmə doğru irəliləyir.

Bu qələbələrin əldə edilməsində əlbəttə texniki peşə məktəblərinin müəllim və işçi kollektivlərinin böyük xidməti vardır.

Mənim arzum budur ki, qoy o kədərli günlər bir daha geri dönməsin, körpələr top gurutlusundan, güllə səsinəndən deyil, şən musiqi sədaları altında yuxudan ayılınsınlar, arzuları bəhrəyə düşməsin, öz sevimli sənətlərində ayrılmasın, hər tərəfdə sülh, qardaşlıq, dostluq, şənlük sədaları ucalсын. Bu gün texniki peşə məktəblərində təhsil alan gənclər vətənimizə layiq olub, atalarının mənalı həyatından nümunə götürsünlər.

Polkun döyüş yolu barədə kitabın yazılmasına dair həmin polkda xidmət edənlərin müraciətinə

M.N.Quliyevin cavab məktubu

Əziz döyüşçü yoldaşlar!

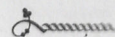
Bizim polkumuzun döyüş yolu barədə sənədli-bədii kitabın yazılması haqqında Sizin müraciətiniz məni olduqca həyəcanlandırdı. Bizim möhtəşəm polkumuzun adamları buna tam layiqdirlər və mən çalışaram ki, həm döyüş epizodlarını, həm də döyüşlərəarası istirahət vaxtı baş verən hadisələri mümkün qədər dəqiq təsvir edim.

İlk növbədə elə adamı xatırlamaq istəyirəm ki, o həm komandirəm olmuş, həm də mənə atalıq etmişdir. Qvardiya polkunun komandiri polkovnik Kravtsov möhkəm iradəli, ciddi intizam sevən, döyüşdə qorxmaz bir insan idi. Böyük ürək sahibi, həm özünə, həm də tabeliyindəki şəxslərə tələbkar idi. O tapşırıqda məsuliyətsiz yanaşanlara dözümsüz idi, belə halların daim qarşısını alırdı. Polkovnik Kravtsov müdafiə xəttinin ən mühüm yerlərinə baş çəkirdi. O öz şəxsi nümunəsi ilə əsgərləri rühləndirir, həmişə onların arasında olurdu.

Mənim yadıma Kırım stansiyası uğrunda gedən döyüşdür. Döyüş qabağı polkovnik Kravtsov şəxsən polkun döyüşə gedən dəstələri ilə görüşdü, onlarla zarafat etdi və əməliyyatın uğurla nəticələnməsinə inam yaratdı. Qısa istirahət dəqiqələrində o, əsgərlərlə söhbət etməyə vaxt tapır, ailələri barədə soruşur, həyatımızın bütün məsələləri ilə maraqlanırdı.

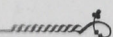
Həmin Kırım stansiyası uğrunda döyüşdə əsgərlərimizin nümayiş etdirdiyi əsl dostluq barədə bir epizod da yadıma dü-

şür. Alman tanklarının əks-hücümünün qarşısı alınarkən, onların bir neçəsini sıradan çıxarsaq da, bir tank bizim səngərə yaxınlaşdığından, pulemyotçu qrupumuza təhlükə qalırdı. Bu vaxt böyük serjant Juravlyov öz yoldaşlarını xilas etmək üçün tankın üstünə atıldı. O, mərdlik və şücaət göstərərək, bir neçə qranatla tankı partlatdı və bu zaman özü də ağır yaralandı. Bizə qarşı rumın piyada dəstələri irəliləyirdi, qanı axan Juravlyovu onlar əsir götürə bildirdilər. Mən pulemyotdan atəş açaraq, düşməni yerə uzanmağa məcbur etdim və eyni zamanda kiçik serjant Bejan Mitiaşviliyə tapşırıq verdim ki, yaralı döyüş meydanından çıxartsın.

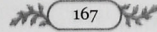
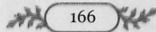
Kiçik serjant Mitiaşvili özünün yaralanmasına baxmayaraq, yaralı yoldaşını tibbi-sanitar batalyona çatdırdı. Kırım stansiyası uğrunda gedən döyüşlərdə düşmən həm texnika, həm də canlı qüvvə sarıdan keyli itki verdi. Bu döyüşdə rotamızın əsgərlərindən Radçenko, Məmmədov və adlarını xatırlamadığım digər yoldaşlar seçildilər. Rotamızın komandiri böyük leytenant Kovalyevu yada salmamaq olmaz. Təcrübəli və intizamlı komandır, döyüşdə qorxmaz, ən mürəkkəb vəziyyətlərdən çıxmağı bacaran şəxs idi. O özünün doğma yurdu olan Kubandan faşistləri qovmaq üçün qətiyyətlə vuruşurdu. Tumorik stansiyası uğrunda döyüşdə alman piyada qoşunu ilə amansız vuruşma aparırdıq. Bu zaman sağ cinahdan alman tankları göründü. Biz alman tanklarını pulemyotlardan atəşə tutsaq da, onlar irəliləməkdə davam edirdi. Bu təhlükəli dəqiqələrdə böyük leytenant Kovalyov gəlib çıxdı. O, pulemyotları kənara qoyub tank əleyhinə qumbaralardan istifadə etməyi əmr etdi. Biz bir neçə maşını sıradan çıxartdıq, bir tankın ekipajını isə əsir götürdük. Əsir götürdüyümüz alman zabiti bizim

igidliyimizə təəccüb edirdi. O, rusca yaxşı danışdığından belə dedi: «Mən rus əsgərlərinin igidliyindən çox oxumuşam. Lakin onu bilirəm ki, bir neçə zirehli maşının hücumunun qarşısını bir pulemyotçu qrupu tərəfindən alınması mümkün olan şey deyil». Böyük leytenant Kovalyov bizə sarı dönərək alman zabitinə belə cavab verdi: «Bu uşaqlar istəsələr təkcə sizin tanklarınızı yox, bütün Almaniyanı dayandırar».

Beslan altında şiddətli döyüşlər gedirdi, biz Kizil kəndinə hücum edirdik, almanlar güclü atəş açırdılar. Hər bir qarış torpaq böyük itkilərlə geri alınır. İki sutka idi ki, vuruşma gedirdi. Lakin biz heç cür irəli gedə bilmirdik. Nəhayət, bizim topçu dəstəmiz düşmənin atəş nöqtələrini dəf edərək hücumu keçdi. Bu zaman yeraltı atəş nöqtəsində zədələnmiş qalan faşist pulemyotları işə düşdülər və biz yerə uzanmağa məcbur olduq. Bu an rotanın sevimlisi 18 yaşlı Vasilyev (adını xatırlamıram) özünü həmin atəş nöqtəsinə atdı və öz bədəni ilə onun nəfəs yerini örtüdü. Kizil yaşayış məntəqəsi alındı, biz gənc dostumuzu onun öldürdüyü düşmənlə yanaşı dəfn etməli olduq.

1943-cü ilin qış mövsümü idi. Bizim 15-ci atıcı polkumuz Pyatıqorsk stansiyasına hücum etmək tapşırığını aldı. Mənim xidmət etdiyim rota dəmir yol xətlərini partlatmalı, faşistlə oğurladıqları nemətlərlə dolu vaqonları və Almaniyaya göndərmək üçün hazırladıqları insanlarla dolu bir neçə vaqonu yola salmağa imkan verməməli idi. Biz gözətçini aradan çıxararaq hücum barədə siqnal verdik. Faşistlər başa düşəndə ki, onları mühasirəyə alırlar, buğda ilə dolu vaqonları yanırıraq bizim qaranlıqda və qəfildən etdiyimiz hücumu mane olmağa çalışdılar. Bu gərgin vəziyyətdə böyük leytenant Krivonos bizi ardınca apardı, almanların arxasına keçdik, yanğın törətmək istəyənlərə atəş açdıq və vaqonlardan uzaqlaşdırdıq.

Bu vuruşmada Həmid Həsənov, N. Vasilyev, Alyoşenko qəhrəmancasına həlak oldular, onların hamısını yaxşı tanıyırdım. Həsənov H. şən və həyatsevər bir insan idi. Fasilələrdə məhni oxumağı sevirdi. Vasilyev N. ciddi və düşünən adam idi, Puşkinin şeirlərini əzbər bilirdi. Alyoşenko gülməli əhvalatlar danışmaqda usta idi. Lari yaxşı xatırlayıram, nəhəng boyu vardı, döyüşdə dayanmaq bilmirdi, lakin həmişə hər şeyi götür-qoy edirdi, soyuqanlı yanaşırdı... Özünün nəhəng boyuna baxmayaraq, o, əla kəşfiyyatçı idi. Mürəkkəb vəziyyətlərdən baş çıxarırdı, hər dəfə kəşfiyyat gedəndə mütləq özü ilə «dil» gətirirdi. Bu nəhəng insan gözllənəmədən bir alman gözətçisinin qarşısına çıxanda o birisinin dili tutulurdu, qalan işi isə, Lar yüksək texniki səviyyədə görürdü.

Bir kəndə hücum etməzdən qabaq (əfsus ki, kəndin adı yadıma düşmür) biz özümüzdə xəndək qazırdıq. Boyum kiçik olduğundan mənim üçün xəndək qazmaq çətin deyildi. Mənim yaxınlığımda Lar da özünə xəndək qazırdı. Üzünü mənə sarı çevirib, o dedi: «Mehdi, mən bu xəndəyi qazana qədər kənd bizim olacaq». Sonra əlavə etdi: «Narahat olmayın, mən sizə çataram. Əbəs yerə mənə iki pay yemək vermirlər». Ertəsi gün artıq o yox idi. Kəndə hücum edərkən Lar qranatlarla almanların iki atəş nöqtəsini sıradan çıxartmışdı. Üçüncü nöqtədən ardıcıl atəş davam edirdi, bizə başımızı qaldırmağa imkan vermirdi. Bölmə komandiri Andryuşenko düşməne atəş açmağı əmr etdi. Yoldaş Lar düşünmədən od püskürən topa sarı süründü. O, əlindəki bütün qumbaralardan istifadə edərək atəş açırdı. Düşmən tərəfi də atəşi dayandırmırdı. Lar öz nəhəng bədəni ilə ayağa duraraq atəş nöqtəsinə atıldı. Pulemyotdan atılan güllələr onun bədənini dəşik-dəşik etmişdi. O, qan axaxa son bir neçə metr məsafəni güclə qət etdi və bizim gözllərini özünün önündə cəbhə dostumuzun böyük bədəni atəş nöqtəsinin

nəfəs yerini örtüdü. Biz hücumla başladıq və faşistləri sıradan çıxaraq kəndi əlimizə keçirdik.

Bizim möhtəşəm ikinci qvardiya diviziyası haqqında qəzet və jurnallarda çox məqalələr oxumuşam. Lakin heç bir dəfə də əsgərlərin tərbiyəsində böyük xidmətləri olan gözəl insan, siyasi işlər üzrə komandirin müavini böyük leytenant Dolinin familiyasına rast gəlməmişəm. Benalix stansiyasına hücumla keçməzdən qabaq o məni, starşına Sazonovu, Vasilyevi və başqalarını yanına çağırırdı. Bizimlə söhbət etdi, ailələrimiz barədə soruşdu, döyüş qabağı əhval-ruhiyyəyimizlə maraqlandı. Qarşıma qoyulan vəzifənin bütün məsuliyyətini başa salaraq, o hər birimizi qucaqladı və xoş sözlərlə xeyir-dua verdi. O mənə müraciət edərək dedi: «Mehdi, sən çox gəncsən, lakin müharibə səni əlinə silah almağa məcbur edib. Mənim də oğlum var, o da cavandır, sən kim qaraqöz, qıvrım saçdır». O sonda bu sözləri dedi: «Biz ölməli deyilik, özünüzü qoruyun, uşaqlar».

1943-cü il noyabr ayının təxminən 2-3-də Kerç boğazının ələ keçirilməsində mənim döyüş yoldaşlarım qırmızı qvardiyaçılar Qardakaşvili, Nosov, Leontyev, Tarasov, İvanov və Həsənbəyov qəhrəmanlıqla vuruşmuş, əl pulemyotları ilə birinci olaraq alman səngərlərinə atılmışlar. Onlar öz pulemyotlarının atəşi ilə əsas qüvvələr gələnə qədər tutduqları müharibə meydanını saxlamışlar.

Kerç uğrunda gedən bu döyüşdə «Voykovo» zavodunda əsgərlərimizin göstərdiyi bir igidliyin də şahidi olduq. Qırmızı qvardiyaçılar Sorokin, Anaşin, Həmidullayev əsas qüvvələrdən ayrı düşərək zavodun sexlərindən birində qalmışdılar. Sayca çox olan düşmən qüvvələri ilə vuruşma zamanı onlar yaralanmış və əsir düşmüşlər. Faşistlər vəhşicəsinə onlardan intiqam almış, üstlərinə benzin töküüb yandırmışdılar.

Biz onların ölüm qabağı «Vətən uğrunda! Sovet ölkəsi

uğrunda! Stalin uğrunda!» qışqırdıqlarını eşitdik və dərhal onlara kömək etmək üçün irəli çıxdıq. Düşməni sıradan çıxartdıq. Yoldaşlarımızın yanmış meyitlərini gördük. Hələk olmuş dostlarımızın cəsədlərini görəndə bizdə yaranan intiqam hissi əlavə güc verdi və yarım saat ərzində zavodu almanlardan tamamilə təmizlədik.

Əziz yoldaşlar! Polkumuzun möhtəşəm əsgərləri bir çox qəhrəmanlıqlar göstərmişlər, lakin təəssüf ki, zaman bizim yaddaşımızdan döyüş epizodlarının bir hissəsini silmişdir. Mən isə yadıma düşənləri məktubumda təsvir etdim. Əgər qoyulan müddətə qədər yenə nəyisə xatırlasam, mütləq əlavə xəbər verərəm.

Öz tərcümeyi-halımla əlaqədar aşağıdakıları bildirirəm: 1944-cü ilin mayında mən Simferopoldan getdim və hərbi məktəbə daxil oldum. Onu bitirəndən sonra 402-ci atıcı diviziyasında xidmət etdim.

1946-cı ildə Sovet Ordusu sıralarından tərxis olundum. Sonra Azərbaycan KP MK yanında ikillik partiya məktəbinə daxil oldum. Ondən sonra Azərbaycan Dövlət Universitetini bitirdim. Bakı şəhər partiya komitəsinin aparatında işləmişəm.

1950-ci ildə mən milis orqanlarına işləməyə göndərilmişəm. Hazırda polkovnik rütbəsində Azərbaycan Respublikasının İctimai Asayışı Mühafizə Nazirliyinin milis idarəsində polk komandiri vəzifəsində işləyirəm.

Yoldaşlar! Onbeşinci atıcı diviziyasının veteranı kimi, mən imkan daxilində sizin xahişinizi yerinə yetirdim. Hamınızı salamlayıram, tezliklə görüşənədək!

Sovet İttifaqı Qəhrəmanı polkovnik M.N.Quliyev

Təbrik məktubu

Əziz eyni polkda qulluq etdiyimiz dostlar!

Sizi Qələbə bayramı münasibətilə ürəkdən təbrik edirəm.

Ağır müharibə illərində bizim hissəmizin döyüş bayraqları altında sevimli ölkəmizin bütün xalqlarının övladları vuruşmuşlar.

Sovet İttifaqı Qəhrəmanı qvardiyaçıları arasında rus Aleksey Solobodçekovu, ukraynalı Vasili Drobyazkonu, osetin Aleksandr Kazayevi, eston İosif Loarı, yəhudi İzrail Yakubovskini, polyak Adam Turçinskini və digər millətlərin nümayəndələrini görmək olar.

Xalqlar dostluğu bizim ən güclü silahımızdır, o bizə müqavimət göstərmək və qələbə çalmağa kömək etmiş, o bizə qurulucaq işlərində köməklik göstərir.

Qoy bizim təmiz səmamızda şanlı qvardiyaçı əsgərlərin bayraqları daima yüksəklərdə dalğalansın!

*Sovet İttifaqı Qəhrəmanı, polkovnik Mehdi Quliyev
Bakı şəhəri*

XI. M.N.Quliyevin vəfatı barədə qəzetdə
çap edilmiş nekroloq

Sovet İttifaqı Qəhrəmanı, 1946-cı ildən Sov.İKP üzvü, milis polkovniki Mehdi Nadir oğlu Quliyev 1976-cı il yanvarın 26-da qəflətən vəfat etmişdir.

M.N.Quliyev 1923-cü ildə Gədəbəy rayonunda yoxsul kəndli ailəsində anadan olmuşdur. Fabrik-zavod şagirdliyi məktəbini bitirdikdən sonra o, tikintidə işləmişdir. Komsomolçu M.Quliyev 1942-ci ildə cəbhəyə getmiş, alman faşist qəsbkarlarına qarşı döyüşlərdə fədakarlıq göstərmişdir. 1943-cü ilin noyabrında Kerç boğazını keçdiyinə, yarımada əməliyyat meydanı tutduğuna, bu zaman mərdlik və igidlik göstərdiyinə görə M.N.Quliyevə Sovet İttifaqı Qəhrəmanı kimi yüksək ad verilmişdir.

Müharibədən sonrakı ilk illərdə M.N.Quliyev Bakı şəhəri komendantının köməkçisi, Azərbaycan SSR Ehtiyat Əmək Qüvvələri İdarəsinin şöbə müdiri işləmişdir. 1949-cu ildə respublika partiya məktəbini bitirdikdən sonra M.N.Quliyev Azərbaycan KP Bakı Komitəsində təlimatçı işləmişdir. 1951-ci ildə daxili işlər orqanlarına işləməyə göndərilmişdir.

İşgüzar, möhkəm iradəli zabit iyirmi beş il ərzində kiçik leytenant rütbəsindən milis polkovniki rütbəsinədək yüksəlmişdir. M.N.Quliyev Azərbaycan SSR Daxili İşlər Nazirliyi or-

qanlarında milis idarəsi siyasi şöbəsi bölməsinin rəisi, milis bölməsinin komandiri olmuşdur.

1968-ci ildə M.N.Quliyev Azərbaycan SSR Daxili İşlər Nazirliyi idarəedənkənar Mühafizə İdarəsinə başçılıq etmiş və ömrünün axırınadək bu vəzifədə qalmışdır. O dəfələrlə Bakı və rayon zəhmətkeş deputatları sovetlərinin deputatı seçilmişdir.

M.N.Quliyev «Daxili İşlər Nazirliyinin əməkdar işçisi» nişanı ilə təltif edilmiş və onun adı SSRİ Daxili İşlər Nazirliyinin Şərəf kitabına yazılmışdır.

M.N.Quliyevin əsgəri və əmək hünərləri həmçinin iki «Qırmızı Ulduz» ordeni ilə, medallarla qeyd edilmişdir.

Böyük Vətən Müharibəsinin fəal iştirakçısı, qayğıkeş yoldaş Mehdi Nadir oğlu Quliyevin əziz xatirəsi onu tanıyanların qəlbində həmişə yaşayacaqdır.

Yoldaşlarından bir qrup

YURDUNA DÖNDÜ

(Gədəbəydə M.Quliyevin büstünün
açılışı barədə)

Gədəbəy camaatı çoxdan bəri Mehdi Quliyevin abidəsini görmək arzusuyla yaşayırdı. Bu çətin, həm də şərəfli bir iş idi. Bəs bu işi kim görməliydi?

Mehdi Quliyevin ocağının istisindən çoxlarına pay düşmüşdü. Bu ocaqdan pərvazlananlar hər yerdə, hər məclisdə Mehdi müəllimin xeyirxahlığından ürək dolusu danışı, ölmündən on doqquz il keçməsinə baxmayaraq onun abidəsinin Gədəbəydə qoyulmamasından narahat olduqlarını söyləyirdilər. Amma illər ötürdü...

Nəhayət, 1995-ci ildə polkovnik Vahid Ələsgərovun təşəbbüsü və Mehdi Quliyevin oğlu podpolkovnik Sabir Quliyevin yaxından köməyi sayəsində Gədəbəyin axarlı-baxarlı yerində dağların qəhrəman oğlunun büstü qoyuldu. Xeyirxah insan, minlərlə insanın ürəyində özünə yer tapan polkovnik həmişəlik olaraq doğma yurduna döndü.

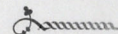
M.Quliyevin büstünün açılışı rayonda böyük el şənliyinə çevrildi. Uşaq da, böyük də sevinir, abidəni ucaldanlara ürək-dən «Sağ olun!» deyirdilər.

XII. ATAMLA FƏXR EDİRƏM

Atam – Sovet İttifaqı Qəhrəmanı Mehdi Quliyev haqqında xatirə yazmaq hər bir övlad kimi mənə də çox çətinidir. Mən on səkkiz yaşında atamı itirmişəm. Əlbəttə, o vaxt ata itkisinin nə qədər ağır olduğunu tam təfərrüatı ilə dərk etmək gücündə deyildim. On səkkiz yaş elə bir yaşdır ki, bu yaşda gənc adamın beynində tərkı-dünyalıq hisslərinə qəti yer olmur. Əksinə, insan hər gün böyük arzular və ideyalarla yaşayır. Təbii ki, bu hallar mənə də baş verirdi. D.Bünyadzadə adına Xalq Təsərrüfatı İnstitutunda (indiki İqtisad Universiteti) oxuyanda tələbə yoldaşlarımdan heç biri bilmirdi ki, mən Sovet İttifaqı Qəhrəmanı Mehdi Quliyevin oğluyam. Ailəməzdə əxlaq və mənəviyyata böyük önəm verilirdi. Səflıq,təmizlik və səmimiyyət bizim hamımıza rəhmətlik atamızdan keçmişdi. Çünki o heç vaxt özündən razı olmazdı. Dostları sadə insanlar idi. Həmişə deyərdi ki, bu insanlar mənim ürək dostlarımdır, ona görə də həmişə mənim yanımızdadırlar.

Əlli üç yaş tamam olacaqdı. Ancaq, amansız ölüm hər şeyi alt-üst etdi. Arzuları yarımqıç qaldı. Həyatın fəlsəfəsini dərk etməmiş atamın qəfil ölümü məni sarsıtdı. 1976-cı ilin yanvar ayının 25-dən 26-na keçən gecə anamın cöhrəsində böyük narahatlıq hiss etdim.Səbəbini soruşanda, “Kişinin halı yaxşı deyil”, - dedi. Evdə telefon işləmədiyindən dərhal aşağı düşüb,evin tinindəki avtomat telefondan təcili yardıma zəng etdim. Təcili yardım gəlib çatanda artıq gec idi. Atam dünyasını

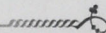

dəyişmişdi. Qohumlar, qonşular evimizə axışmağa başladı. Özümə yer tapa bilmirdim. Səhərə qədər gözümə yuxu getmədi. Yaşadığımız binanın qarşısında adətə uyğun çadır qurulmuş və bütün hazırlıqlar başa çatmışdı. Təbii ki, atam Sovet İttifaqı Qəhrəmanı olduğuna görə, dövlətin qərarına əsasən 2-ci fəxri xiyabanda dəfn olunmalı idi. Çadırın içində və kənarında böyük bir izdiham var idi. Mən həyatımda bu qədər insan axını görməmişdim. 1976-cı ilin yanvar ayının 26-da gündüz saat 15:00 radələrində 2-ci fəxri xiyabanda atamı son mənzilə yola salmaq üçün dövlət səviyyəsində böyük bir mərasim keçirildi. Atamı böyük hörmət və ehtiramla dəfn etdik.

Atamın dəfn mərasimində keçirdiyim hissləri ömür boyu unuda bilmərəm. Elə bil dünya boşalmışdı. Sanki ümidsizlik burulğanına düşmüşdüm. Heç cür toparlana bilmirdim. Torpağın üzü soyuqdur, deyirlər. Ulu Tanrı yavaş-yavaş həqiqəti və reallığı dərk etmək üçün mənə yardımçı oldu. Sən demə yaranan bir gün bu dünyadan köçməlidir.

Atam ailədə çox mehriban və qayğıkeş idi. Anamız Nazlı xanımla münasibətləri əsil insan və ailə münasibətləri idi. Heç vaxt ucadan danışmazdı. Ən böyük cəzası “Mən səndən gözləməzdim” kəlmələri olardı. Övladlarına olan sevgisini ədalətlə bölürdü. Heç kimə üstünlük verməzdi. Həmya bir gözlə baxardı. Hərdən elə olurdu ki, məni özüylə işə aparırdı. İş yerində atamı hərbi təzimlə qarşılayırdılar. Bu mənə xüsusi zövq verirdi. Hər dəfə atamın zərli paqonlarına baxanda içimdə bir arzu oyanırdı. Xəyalımda bu paqonları çiynimdə gəzdirir və qürur hissi keçirirdim. Zabit olmaq həvəsi və arzum get-gedə artırdı.

1981-ci ilin mayında DİN-nin mühafizə idarəsinin rəisi, polkovnik Əhməd Məmmədovun təşəbbüsü ilə həmin idarədə ilk leytenant zabit rütbəsi alıb, baş müfəttiş təyin olundum. Elə

həmin gün də rəhmətlik atamın 2-ci fəxri xiyabanda qəbrini ziyarət etdim. Atamın qəbri önündə özümə söz verdim ki, mən onun yolunu davam etdirəcəyəm. Ulu Tanrı mənim arzumu ürəyimdə qoymadı. Müxtəlif vəzifələrdə çalışdıqdan sonra 1992-ci ildən bu günə qədər DİN-nin Baş Mühafizə idarəsində rəis müavini vəzifəsində çalışıram.

DİN rəhbərliyinin və Baş idarə rəislərinin mənə isti münasibətini həmişə hiss etmişəm və çalışmışam ki, onların etimadını doğruldum.

Günlərin bir günü atamın dostunun başına yığışmışdıq. Atam söhbət əsnasında üzünü bizə tutub dedi. “Mənim balalarım, mən sizə mal-mülk, var-dövlət qoyub getməyəcəyəm, ancaq mənim şəərəfli ömrüm, cəmiyyətdə qazandığım hörmət və nüfuz məndən sizə ən böyük hədiyyə olacaq”. O vaxt uşağ olduğumuz üçün bu nəsihətin mahiyyətini dərk etmirdik. İllər keçəndən sonra mən hər yerdə hiss edirdim ki, rəhmətlik atamın doğrudan da hörməti və nüfuzu bizə nə qədər baş ucağı və uzaqlığı gətirir. Hər dəfə rəhmətlik atam haqqında kimdənsə xoş söz eşidəndə ürəyim fərəhlə döyünürdü. Yolumu tez-tez 2-ci fəxri xiyabana salıram. Atamın qəbrini ziyarət edir, qeyri ixtiyarı rəhmətliyiniz bizə verdiyi nəsihəti və öyüdü xatırlayıram. Doğrudan da mən bu gün də o böyük insanın nüfuzu və hörməti sayəsində uğurlar qazanıram. Çalışram ki, onun arzu və istəklərini qismən də olsa həyata keçirəm.

Allah sənə qəni-qəni rəhmət eləsin, ata! Ruhun şad olsun! Rahat uyu!

*Sabir Quliyev,
DİN-nin Baş Mühafizə
İdarəsinin rəis müavini,
polis polkovniki*

NƏSİLLƏRƏ NÜMUNƏ

(ƏN SÖZ ƏVƏZİ)

Böyük Vətən Müharibəsində qazanılan tarixi qələbədən 65 il keçir. Keçmiş SSRİ dağılandan sonra müstəqillik əldə etmiş bütün dövlətlər kimi Azərbaycan Respublikası da həmin günü təntənə ilə qeyd etdi. Bu münasibətə dövlət başçısı cənab İlham Əliyev xüsusi sərəncam da imzalamışdı.

1945-ci ildə alman faşizmi üzərində qələbənin qazanılmasında digər respublikalarla yanaşı Azərbaycanın da böyük rolu olmuşdur. Bu uzun sürən və amansız müharibədə digər millətlərin nümayəndələri ilə birləşərək Azərbaycan xalqının ən yaxşı oğulları iştirak etmiş, əllərində silah döyüşlərdə qəhrəmanlıq nümayiş etdirmişlər. Eyni zamanda arxa cəbhədə də Azərbaycan oğulları və qızları fədakarlıqla çalışmış, orduya hər vaxt ilə köməklik göstərmişlər. Bu möhtəşəm qələbənin əldə edilməsində Azərbaycan neftçilərinin rəşadətli əməyi, onların ordunu yanacaq təminatı ilə təmin edilməsinə verdikləri töhfə əvəzsiz rol oynamışdır. Açıq etiraf edək ki, müharibə illərində Bakı neftçiləri-

nin fədakarlığını, onların ordunu yanacaq təminatı sahəsində göstərdikləri misilsiz xidmətlərini nəzərə alaraq respublikanın paytaxtına çoxdan “Qəhrəman şəhər” adı verilməli idi.

Qeyd etməyi zəruri hesab edirik ki, müharibə başlananda 3,4 milyon nəfər əhali olan Azərbaycandan 681 min kişi və qadın (əksəriyyəti də könüllü), yaxud respublikanın hər beşinci sakini cəbhəyə, vətənin müdafiəsinə getmişdir. 10 mindən artıq qadın kişilərlə çiyin-çiyinə döyüşlərdə iştirak etmişdir. Vətən müharibəsi illərində 250 min azərbaycanlı döyüşçü müharibə meydanlarında igidliklə vuruşaraq həlak olmuşdur.

Azərbaycan xalqı fəxr edir ki, onun övladları – 77, 223, 396, 402 və 416-cı milli atıcı diviziyalarının əsgərləri qalib ordunun sıralarında olmuş və rus, ukraynalı, belarus, yəhudi, gürcü, ləzgi, osetin və digər millətlərdən olan döyüşçülərlə bir yerdə qəhrəmanlıqla vuruşmuş və Berlində reyxstaqda Qələbə bayrağını sancmışlar.

Sovet İttifaqı qəhrəmanları Həzi Aslanov, Qafur Məmmədov, Hüseynbala Əliyev, İsrəfil Məmmədov, Müseyib Bağırov, Gəray Əsədov, Mehdi Hüseynzadə, Mehdi Quliyev, Bahaddin Mirzəyev, Adil Quliyev, Xəlil Məmmədov, Ziya Bünyadov, Aslan Vəzirov, Mirzə Vəliyev və bir çox digər Azərbaycan oğulları Böyük Vətən Müharibəsinin tarixinə öz adlarını qızıl hərflərlə yazmışlar.

Oxuculara təqdim olunan bu kitab isə məhz Azərbaycan xalqının qəhrəman oğullarından birinə – Mehdi Nadir oğlu Quliyevə həsr edilmişdir. Kitab hazırlanarkən çoxlu sayda arxiv materiallarından, qəhrəman həmyerlimizin cəbhə dostlarının, iş yoldaşlarının və övladlarının yazdıqları xatirələrdən, Azərbaycanda və Rusiyada nəşr edilən kitab, jurnal və qəzet-

lərdə onun barəsində çap olunmuş məqalə və öçerklərdən, habelə fotoşəkillərdən geniş istifadə edilmişdir.

Ona görə də, həmin materialların əksəriyyətinin müəllifləri və mənbələri göstərilməklə kitaba salındığını, orada Sovet İttifaqı Qəhrəmanı Mehdi Quliyevin cəbhədə göstərdiyi şücaəti, müharibədən sonrakı illərdəki əmək fəaliyyəti, ailəsi və insani keyfiyyətləri barədə geniş məlumat verildiyini nəzərə alaraq, əlavə söz deməyə ehtiyac duymuruq. Təkcə onu qeyd etməyi vacib hesab edirik ki, kitab hazırlanmağa başlayandan keçən müddət ərzində mərhum Mehdi Quliyevin şəxsiyyəti ilə bağlı söhbət etdiyimiz insanların hamısı – müharibə veteranı, hərbcisi, polis işçisi, alim, şair, keçmiş iş yoldaşları və doğmaları, sırası həmyerliləri onun haqqında ancaq xoş, səmimi, ürəyayatan sözlər söyləmişlər. Bir sözlə, onu əsil insan, böyük şəxsiyyət kimi xarakterizə etdilər. İnsan üçün bundan da dəyərli nə ola bilər. Allah ona rəhmət eləsin.

2011-ci il yanvar ayının 26-da Mehdi Nadir oğlu Quliyevin vəfatının 35 illiyi tamam olacaqdır. Həmin gün dostları və əzizləri özünün qəhrəmanlığı və insanpərvərliyi ilə ürəklərdə iz qoymuş xalqımızın igid oğlunun qəbrini ziyarət edəcək, oraya tər çiçəklər qoyacaq, onu bir daha yad edəcəklər.

Azərbaycan xalqı heç vaxt öz cəsur oğul və qızlarını unutmur, layiqli qiymətini verir, hər vaxt onları gənclərə nümunə gətirir. Hazırda, torpaqlarımızın erməni işğalı altında olduğu bir dövrdə böyüməkdə olan nəslin hərbi-vətənpərvərlik tərbiyəsi işində Böyük Vətən Müharibəsində Sovet İttifaqı Qəhrəmanı kimi yüksək ada layiq görülmüş və Qarabağ uğrunda döyüşlərdə Milli Qəhrəman səviyyəsinə ucalmış, həmçinin doğma torpaq uğrunda döyüşlərdə şəhid olmuş oğullarımızın

igidlik, cəsurluq nümunələrindən bacarıqla istifadə edilməlidir.

Ümid edirik ki, Azərbaycan xalqının haqq işi qalib gələcək və torpaqlarımızın işğaldan azad olunduğu günü – Qələbə gününü ümumxalq bayramı kimi böyük sevinc və fərəh hissi ilə qeyd edəcəyik. Allah xalqımızı bu müqəddəs və ali arzusuna qatdırsın. Amin!

*Məmmədəğa Sərdarov,
AMEA-da böyük elmi işçi, siyasi elmlər namizədi,
Azərbaycan Jurnalistlər Birliyinin üzvü*

отдел совторгнов

Совет Министров Азербайджанской ССР

ПОСТАНОВЛЕНИЕ

№ 405

от 17 июня 1985 г., гор. Баку

О присвоении специального звания
«Полковник милиции» т. Кулиеву М. Н.

Совет Министров Азербайджанской ССР постановляет:
Принять предложение Министерства охраны общественного порядка Азербайджанской ССР и присвоить тов. Кулиеву Мехти Надир оглы - подполковнику милиции, командиру полка ведомственной милиции по охране Бакводопровода Управления милиции МООН Азербайджанской ССР специальное звание полковника милиции.

Председатель
Совета Министров Азербайджанской ССР Э. Алаханов
Зам. Управляющего Делами
Совета Министров Азербайджанской ССР Д. Мехтиева

2/106

ПОЧЕТНАЯ
ГРАМОТА

Мехти Кулиев
Мехти Надир оглы

*за активное участие в обеспечении общественного порядка
и безопасности в рамках проводимых специальных мероприятий*

НАГРАЖДАЕТСЯ ПОЧЕТНОЙ ГРАМОТОЙ МИНИСТЕРСТВА
ВНУТРЕННИХ ДЕЛ СССР

Министр внутренних дел СССР

Н. Щелков
(Н. Щелков)

Пример МВД СССР № 489/с.с. от 17 ноября 1979 г.

Mehdi Nadir oğlu Quliyevin həyatı
fotoşəkillərdə

Azərbaycan KP MK-nin birinci katibi Heydər Əliyevin Qələbənin 30 illiyi münasibətilə müharibə iştirakçıları ilə çəkirdiyi şəkil

*Sovet İttifaqı Qəhrəmanı Mehdi Quliyev və Gədəbəy rayon
Partiya Komitəsinin 1-ci katibi Ələvsət Baxışovun rayon
aməkçiləri ilə görüşü*

Mehdi Quliyevin xalq artisti Nəsimə Zeynalova, şair İlyas Tapdıq və digər mədəniyyət işçiləri ilə görüşü

Qəhrəman məktəblilərlə görüşür

Mehdi Quliyev Nəsimə xanım Zeynalovaya gül çələngi və hədiyyə təqdim edir.

Mehli Quliyevin cəbhə dostu Sovet İttifaqı Qəhrəmanı, polkovnik Aleksandr Kazayevlə Bakıda çəkdiyi şəkil

M.Quliyev əmək kollektivi ilə görüşür

M.Quliyevin rəhbərlik etdiyi kollektiv xalq artisti Əliqay Ağayev və digər mədəniyyət işçiləri ilə görüşür.

*Mərhum Mehdi Quliyevin vaxtilə yaşadığı binanın divarında
xatirə lövhəsinin görünüşü*

*Gədəbəy rayonunun rəhbər işçiləri və zəhmətkeşləri Mehdi
Quliyevin abidəsinin açılışında*

Mehdi Quliyevin əziz xatirəsi yad edilərkən

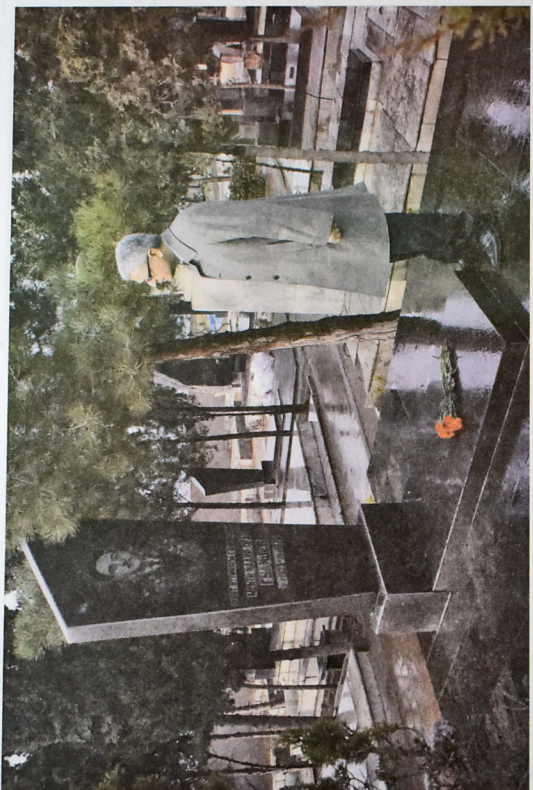
Bakı şəhərindəki İstiqlal muzeyində Mehdi Quliyevin saxlanılan orden və medallarının şəkil

Sabir Quliyev dostu ilə 2-ci fəxri xiyabanda dəfn edilmiş atasının qəbri önündə

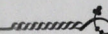

Mehdi Quliyevin nəslinin davamçıları: Orxan və Yüksəl

Atam haqqında xatirələr yazanlara və bu kitabın ərsəyə gəlməsində əməyi olan bütün insanlara dərin təşəkkürümü və minnətdarlığımı bildirirəm.

oğlu Səbir Quliyev

Kitabın içindəkilər

Kitabın yazılması ideyası barədə (ön söz əvəzi)	5
I. Mehdi Nadir oğlu Quliyevə Əvət İttifaqı Qəhrəmanı adının verilməsi haqqında ƏSƏL Ali Əvətli Rəyasət Heyətinin Fərmanı	8
II. M.N.Quliyevə Əvət İttifaqı Qəhrəmanı adının verilməsi barədə hərbi hissə komandanlığının vəsətəti	10
III. Mehdi Quliyev tərəfindən yazılmış tərcümeyi-hal	14
IV. M.Quliyevin qəhrəmanlığı barədə Böyük Vətən müharibəsi dövründə mətbuat səhifələrində	17
V. Qəhrəman haqqında müharibədən sonrakı illərdə çap olunan şeir, məqalə və əçerklər	32
VI. Mehdi Quliyev haqqında xatirələr	80
VII. Azərbaycan Respublikasının rəhbərliyindən, idarə və təşkilatlardan daxil olan təbriklər, dövətnamələr	115
VIII. Digər respublikalardan göndərilən təbrik məktubları, teleqramlar və dövətnamələr	122
IX. «Döyüş şöhrəti» muzeylərinin yaradılması ilə əlaqədar müəraciətlər	147
X. Mehdi Quliyevin çıxışları və cəbhə yoldaşlarına göndərdiyi məktublar	161
XI. M.N.Quliyevin vəfatı barədə qəzetdə çap edilmiş nekroloq	172
Yurduna döndü (Cədəbəydə M.Quliyevin büstünün açılışı barədə)	174
XII. Atamla fəxr edirəm	175
Nəsillərə nümunə (son söz əvəzi)	178
Mehdi Quliyevin həyatı fotosəkillərdə	189

Material toplayan, t rtibci v   n sözün müəllifi
E.M.Sərdarov

Mehdi Nədir ođlu Quliyev
(1923-1976)

ÖLMƏZLİK N MUN Đİ
(XATİRƏLƏR)

Materialların bir qismini rus dilindən tərcümə edən
Səbinə Hacıyeva

Nəşriyyatın direktoru
M tb nin direktoru
Texniki redaktor
Dizayn
Kompyuterd  yıđan

Eldar Əliyev
S hraf Mustafayev
Mehri Xanbabayeva
Kamran Nəcəfov
İradə İsmayilova

Çapa imzalanıb 12.01.2011.
Formatı 60x90 1/16
F. .v. 14. Sayı 500.

“ aşıođlu” m tb si.
Bakı, M.Müşfiq k c. 2 E.
Tel: 447 49 71

A24-261409

